

ČASOPIS

ŠTUDENTSKÝ ODBORNÝ ČASOPIS

SCHOOL OF ECONOMICS AND MANAGEMENT
IN PUBLIC ADMINISTRATION
STUDENTS SCIENTIFIC JOURNAL

ČÍSLO 21/2014 ROČNÍK 9

ČASOPIS

ŠTUDENTSKÝ ODBORNÝ ČASOPIS

SCHOOL OF ECONOMICS AND MANAGEMENT
IN PUBLIC ADMINISTRATION
STUDENTS SCIENTIFIC JOURNAL

ČÍSLO 21/2014 ROČNÍK 9

Študentský odborný časopis

ČasOpis

Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave

Redakcia (Editorial Office):

Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave

Furdekova 16

851 04 Bratislava

Tel.: +421905864457

E-mail: daniela.conkova@vsemvs.sk

Redakčná rada (Editorial Board):

Členovia:

Viera Cibáková, VŠEMvs – predseda (Chairperson of Editorial Board)

Viera Čihovská, VŠEMvs – šéfredaktorka (Editor in Chief)

Lucia Balajová, VŠEMvs

Daniela Čonková, VŠEMvs

Katarína Švejnová Höesová, VŠEMvs

Alexander Kováč, VŠEMvs – zástupca Študentskej rady

Oľga Richterová, VŠEMvs – zástupkyňa študentov

Vydavateľ (Publishing House):

Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave

Karloveská 64

841 04 Bratislava

Tel.: +421 905 864 457

Náklad: 100ks

Dátum vydania: 10. december 2014 - 2/2014

Tlač (Printed by):

Merkury, spol. s r. o.

Martinčekova 2

821 09 Bratislava

Tel./fax: +421/2/ 53 41 59 22

E-mail: info@merkury.sk

EV 2949/09

ISSN 1337-9593

Obsah

Voľnočasové aktivity ako nástroj sociálnej inklúzie obyvateľstva s nedostatkom príležitostí	5
<i>Leisure time activities as a tool of social inclusion of the population with a lack of opportunities</i>	
Alžbeta ŠTUBŇOVÁ	
Fiškálna decentralizácia – skutočne?	16
<i>Fiscal Decentralization in the Higher Territorial Units</i>	
Marián GUTMAN	
Občianska vojna v Sýrii - politicko-historický kontext, konzekvencie a implikácie konfliktu	23
<i>Syrian civil war - the politico-historical context, consequences and implications of conflict</i>	
Jakub ŠKODA	
Projekt strategického rozvoja podniku	35
<i>The project of strategic business development</i>	
Kamila MALIARIKOVÁ	
Poplatková politika v sporivých schémach.....	47
<i>Fee policy in savings schemes</i>	
Nikola MEŠAROVÁ	
Voľby do VÚC 2013 na post predsedov: analýza výsledkov a volebného správania občanov v Banskobystrickom kraji	58
<i>Higher Territorial Unit Election in 2013 (Chairman Post): Analysis of the results and behavior of the electors in region of Banská Bystrica</i>	
Michal GARAJ	
Získavanie finančných zdrojov malého podniku pomocou leasingu	67
<i>Fundraising Ideas for Small Business</i>	
Dušan KOHOUT	
Alkohol na pracovisku	74
<i>Alcohol at the workplace</i>	
Stanislava KOZELOVÁ	
Integrácia migrantov na Slovensku a postoje slovenského občana k cudzincom.....	84
<i>Integration of migrants in Slovakia and Slovak citizen attitudes toward foreigners</i>	
Michaela TAKÁČ MARKOVIČOVÁ	
Verejný záujem v poskytovaní sociálnych služieb	92
<i>Public interest in the provision of social services</i>	
Michaela TIMORANSKÁ	

Sociálne poistenie v Slovenskej republike	101
<i>Social Security System in Slovakia</i>	
Gyöngyike TÓTHOVÁ	
Ľudský rozvoj a jeho subjektívne hodnotenie v podmienkach Lučenca ...	112
<i>Human development and the subjective evaluation in terms Lučenec</i>	
Anna VILHANOVÁ	
INFORMÁCIE A POKYNY PRE AUTOROV PRÍSPEVKOV	124
Instructions for authors	125
Autori príspevkov	126

Voľnočasové aktivity ako nástroj sociálnej inklúzie obyvateľstva s nedostatkom príležitostí

Alžbeta ŠTUBŇOVÁ*

Leisure time activities as a tool of social inclusion of the population with a lack of opportunities

Abstract

In this work we deal with increasingly current issues of social exclusion of the population of different age groups because of their affiliation to marginalized groups from socially, culturally disadvantaged and unstimulating environment. The core of the thesis is the analysis and evaluation of the impact of leisure activities in the possibility of social inclusion of some marginalized groups and introduction of analysis results from different angles of view. We try to compare several analysis based on own research, draw conclusions and trends, which we introduce in the benefits and importance of leisure time activities as a tool of social inclusion of the population with a lack of opportunities.

Keywords: *social exclusion, inclusion, leisure time, marginalized groups, the groups of hobbyists, analysis, synthesis, spare time activities research*

Úvod

Príspevok skúma možnosti využitia nástrojov sociálnej inklúzie obyvateľstva a analyzuje vplyv voľnočasových aktivít ako jedného z nástrojov na zmiernenie sociálnej exklúzie obyvateľstva s nedostatkom príležitostí.

Zo všeobecného hľadiska v súčasnosti pojem „sociálna exklúzia“ znamená vylúčenie a nemožnosť participácie na bežnom spôsobe sociálneho života. Ide o akýsi nerovný prístup k piatim základným zdrojom spoločnosti, medzi ktoré možno zaradiť: vzdelanie, zamestnanie, bývanie, sociálnu ochranu a zdravotnú starostlivosť, pričom tieto znevýhodnenia zväčša znamenajú pomerne trvalý stav. Sociálnu vylúčenosť spôsobujú mechanizmy, ktoré predstavujú akékoľvek praktiky a udalosti, ktoré vedú k vylúčeniu jednotlivcov či skupín zo štandardu v danej spoločnosti, pričom exkludovaný jedinec má veľmi obmedzené možnosti predísť situácii sociálneho vylúčenia. Európska komisia v dokumente Stratégia Európa 2020 vytyčuje niekoľko cieľov pre Európsku úniu v oblasti odstraňovania chudoby, zvyšovania zamestnanosti, a tým aj znižovania sociálnej exklúzie.

V tejto práci si kladieme za cieľ zistiť vplyv voľnočasových aktivít na rozvíjanie individuality človeka, na schopnosť človeka získavať energiu a motiváciu pre svoju životnú úlohu stať sa samým sebou, a teda či voľnočasové aktivity môžu byť nástrojom sociálnej inklúzie obyvateľstva. Osobitnú zreteľ venujeme v samostatnom výskume

* Bc. Alžbeta Štubňová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Katedra verejnej správy, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: sekretariat@vsemvs.sk

marginalizovaným skupinám s rôznym stupňom marginalizácie s cieľom poukázania na možnosť využitia nástroja voľnočasových aktivít na zmiernenie sociálnej inklúzie práve týchto marginalizovaných skupín.

V závere naznačujeme trendy vývoja, a možnosti využitia výsledkov výskumu voľnočasových aktivít, ktoré vyplynuli z porovnania výsledkov analýz u marginalizovaných a neexkludovaných skupín obyvateľstva.

Ciele práce

Ciele príspevku sú vzhľadom k časovej náročnosti výskumu rozdelené na hlavné a čiastkové.

Hlavný cieľ

Cieľom príspevku je zistiť, či môžu byť voľnočasové aktivity jedným z nástrojov na zmiernenie sociálnej exklúzie obyvateľstva, a či sa môžu stať nástrojom sociálnej inklúzie marginalizovaných skupín.

Čiastkové ciele

Cieľom vlastného výskumu voľnočasových aktivít uskutočneného v roku 2011 na vzorke 382 respondentov bolo zistiť štruktúru voľnočasových aktivít zdravých jedincov či skupín rôznych vekových kategórií. Nadstavbou tohto výskumu sa stal nadväzujúci výskum v rokoch 2013 a 2014 na vzorke 193 respondentov, a to príslušníkov rôznych marginalizovaných skupín, pričom dôraz bol kladený na zhodné vekové zloženie jednotlivých segmentov výskumu tak, aby oba výskumy boli vzájomne porovnateľné.

1 Teoretické východiská a metodika práce

V sociologickej diskusii, ale aj v politickej diskusii Európskej únie sa stále výraznejšie používa koncept sociálnej exklúzie. Nie je to však žiadny nový koncept, ako na to upozorňuje Bergman v roku 1997.¹ Novým však nie je ani jav, ktorý popisuje. S procesom sociálnej exklúzie sa stretávame vo všetkých historických spoločnostiach, a to v rôznych formách. Stretávame sa však rovnako aj s vylúčenými jedincami, so sociálnymi kategóriami, ako aj kolektivitami. Čo však znamená dnes sociálna exklúzia a prečo sa o nej hovorí tam, kde v minulosti sa hovorilo o chudobe? Takúto otázku si kládol aj Bessis v roku 1995: „Čo je vlastne obsahom tohto konceptu a ako sa líši od konceptu chudoby?“² Room konštatuje, že presun od konceptu chudoby ku konceptu sociálnej exklúzie je výsledkom snahy zachytiť nové rysy rastúcej chudoby 80. rokov 20. storočia.³ Takými sú napr. závislosť na sociálnom štáte, rozpad tradičných sociálnych inštitúcií, ako napr. rozpad rodiny, a mnohé iné.

¹ BERGHMAN, J. 1997. "Social Exclusion in Europe: Policy Context and Analytical Framework." str. 28. In *Beyond the Threshold: The Measurement and Analysis of Social Exclusion*, ed. by G. Room. Bristol: The Policy Press University Bristol.

² BESSIS, S. 1995. "From Social Exclusion to Social Cohesion: A Policy Agenda. Management of Social Transformations." *Policy Papers*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation.

³ ROOM, G. et al. 1990. *New Poverty in the European Community*. London: McMillan.

Etapy výskumu:

1. Určenie cieľa, plán výskumu, určenie veľkosti vzoriek.
2. Zber údajov (kvantitatívne metódy výskumu).
3. Spracovanie, kontrola a úprava údajov (nadväznosť na zber údajov z roku 2011).
4. Technické spracovanie (tvorba grafov a tabuliek).
5. Analýza údajov, závislosti a porovnávanie výsledkov analýzy.
6. Interpretácia výsledkov do záverov.

Vo výskume používame tieto **metódy kvantitatívneho výskumu**: štandardizované dopytovanie, čiastočne štandardizované dopytovanie, neštandardizované dopytovanie, pozorovanie.

2 Experimentálna časť

Najzaujímavejšou časťou tejto viacročnej výskumnej práce je vyhodnotenie jej empirickej časti. Z množstva zozbieraných údajov môžeme vyvodiť niekoľko záverov, a tieto relevantné zistenia si názorne graficky ukážeme.

Analýza voľnočasových aktivít

Výsledkom analýzy by sme chceli dospieť k zisteniu, či môžu byť voľnočasové aktivity nástrojom na zmiernenie sociálnej exklúzie. V tabuľke 1 vidíme rozdelenie segmentov analýzy, skúmaných v rokoch 2011-2014 do porovnateľných skupín.

Tabuľka 1 Skúmané subjekty analýzy

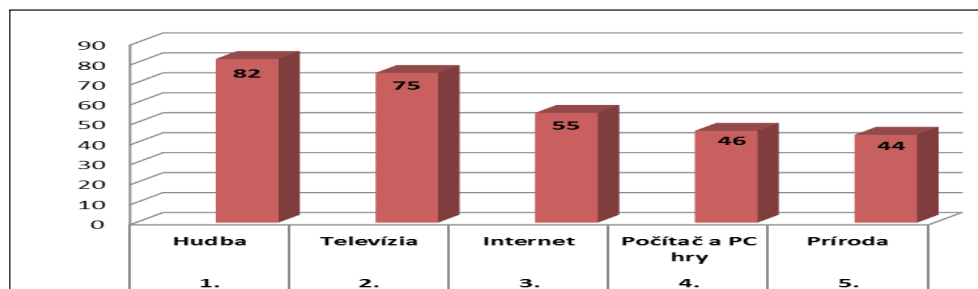
Marginalizované skupiny	Neexkludované skupiny
Deti od 10 do 12 rokov veku s mentálnym postihnutím	Deti v rámci povinnej školskej dochádzky vo veku od 10 do 12 rokov
Deti od 13 do 14 rokov veku s mentálnym postihnutím	Deti v rámci povinnej školskej dochádzky vo veku od 13 do 14 rokov
Mládež od 15 do 20 rokov veku s mentálnym postihnutím	Študenti mládež vo veku 15 do 20 rokov
Mládež od 15 do 20 rokov veku s telesným postihnutím	Študenti mládež vo veku 15 do 20 rokov
Dospelí (zo sociálne znevýhodneného prostredia, so zdravotnými ťažkosťami, v poproduktívnom veku, mentálne postihnutí, imobilní, liečení alkoholici a iní)	Dospelí bez obmedzenia veku

Zdroj: Vlastné spracovanie 2014

Komparácia výsledkov výskumu u marginalizovaných skupín

Z porovnania denných aktivít marginalizovaných skupín sme zostavili rebríček najčastejších voľnočasových aktivít, ktorý vidíme na obrázku 1.

Obrázok 1 Rebríček najobľúbenejších aktivít v priemere u všetkých respondentov vlastného výskumu v roku 2013 u marginalizovaných skupín

Zdroj: Vlastné spracovanie výskumu u marginalizovaných skupín

Športové aktivity u marginalizovaných skupín predstavujú v našom výskume iba 30% z celkových voľnočasových aktivít, 20 % respondentov sa venuje maľovaniu a kresleniu. Celkom na okraji ich záujmu sú návštevy kín, divadiel a koncertov. Potešujúcou správou je, že iba 3 % opýtaných uvádza, že denne navštevuje bary a krčmy a 23 % uvádza v dotazníkoch inú (nešpecifikovanú) činnosť. Z rozhovorov vyplynulo, že si pod tým pojmom predstavujú im dostupné voľnočasové aktivity, ktoré vzhľadom k ich mentálnemu, telesnému alebo inému zdravotnému postihu, alebo vzhľadom k ich sociálne slabšej situácii sú schopní vykonávať. Mentálne postihnutí radi tancujú a spievajú, niektorí hrajú na hudobný nástroj, telesne postihnutí vykonávajú ručné a drobné remeselné činnosti, napr. výšivkárstvo, rezbárstvo, hrnčiarstvo, výroba drobných darčkových predmetov z textilu, rôzne ozdoby a dekorácie. Tieto zistenia nás vedú k dedukcii, že aj marginalizované skupiny sú schopné vykonávať vo svojom voľnom čase zmysluplné aktivity, ktoré ich nielen naplňujú, ale dodávajú im pre nich tak dôležitý pocit sebavedomia z užitočne vykonanej práce. Toto je zistenie, na ktorom je možné stavať pri práci s marginalizovanými skupinami. Cesta by mohla viesť cez aktivizáciu a motiváciu týchto ľudí v činnosti, ku ktorej prirodzene inklinujú, majú vrozený talent a pod správnym vedením lektorov, pedagógov, či iných dobrovoľníkov by aj títo ľudia cez neformálne spôsoby vzdelávania mohli získať zručnosti a postupným vzdelávaním by sa mohli stať zamestnateľnými občanmi, ktorí postupne môžu nadobúdať väčší pocit istoty, finančného, alebo aspoň čiastočného finančného zabezpečenia, čo im môže priniesť lepší život a pocit slobody zároveň. To je však ešte veľmi dlhá cesta, ktorú v tejto práci len naznačujeme ako jednu z možností.

V prehľadnej tabuľke č. 2 vidíme jednotlivé aktivity tak, ako sa im venujú mladí ľudia z marginalizovaných skupín (mentálne a telesne postihnutí).

Tabuľka 2 Využitie voľného času mladých ľudí z marginalizovaných skupín vo veku od 15 do 20 rokov

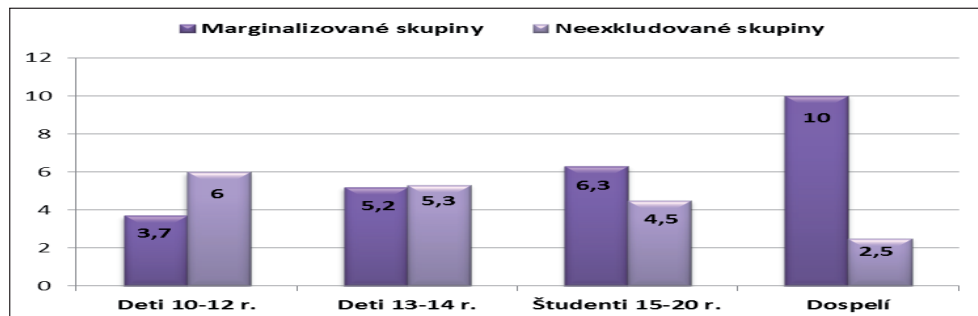
Činnosť:	Celkový počet hodín cez týždeň	Celkový počet hodín cez víkend
a) počúvam hudbu	5,6	6,2
b) učím sa cudzí jazyk (okrem povinnej prípravy do školy)	0,1	0,1
c) zvyšujem si svoje odborné schopnosti (okrem povinnej prípravy do školy)	0,2	0,1
d) čítam noviny a časopisy	0,1	0,2
e) čítam knihy	0,1	0
f) chodím do kina	0	0
g) chodím do divadla	0	0
h) nakupujem	0,3	0,1
i) športujem	0,6	0,9
j) chodím do prírody	1,5	1,2
k) chodím na koncerty	0	0
l) chodím do barov a krčiem	0,1	0,1
m) stretávam sa s priateľmi	2,5	1,5
n) hrám sa na počítači alebo počítačovej hre	2,5	0,5
o) som na internete	1,5	0,2
p) pozerám televíziu	0,9	3,5
r) maľujem alebo kreslím	2	1,5
s) iná činnosť	2,2	2,6

Zdroj: Vlastné spracovanie 2013

Komparácia výsledkov výskumu marginalizovaných a neexkludovaných skupín

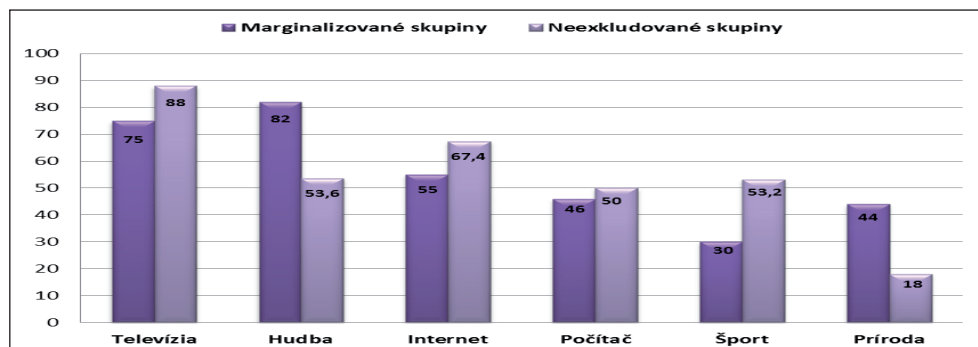
Ako vidíme na obrázku 2, počet hodín voľného času počas bežného dňa je u porovnávaných skupín odlišný, pričom najviac voľného času majú dospelí zo sociálne znevýhodneného prostredia a najmenej zdraví dospelí.

Obrázok 2 Porovnanie: Počet hodín voľného času počas bežného pracovného dňa

Zdroj: Vlastné spracovanie 2014

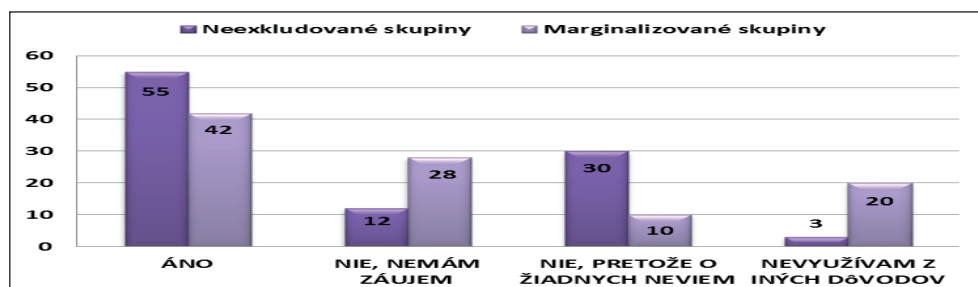
Obrázok 3 Porovnanie: Rebríček najobľúbenejších voľnočasových aktivít marginalizovaných a neexkludovaných skupín obyvateľstva (údaje sú v % z celkového počtu respondentov)

Zdroj: Vlastné spracovanie 2014

Obrázok 3 nadväzuje na výskum z roku 2011, ako aj výsledky výskumu na obrázku 2. Z tohto porovnania možno vyvodiť závery v tom zmysle, že v marginalizovaných skupín je neformálne vzdelávanie nepochopené, nevyužívané, často až nedostupné, čo je veľmi alarmujúci stav, ale zároveň aj výzva pre všetky štátne a samosprávne inštitúcie na uskutočnenie zásadných zmien neformálneho vzdelávania, a to najmä u detí a mládeže. Naznačuje to aj obrázok 4:

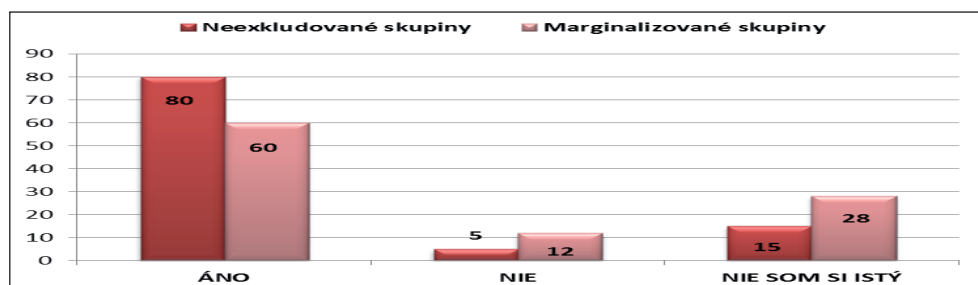
Obrázok 4 Porovnanie: Organizované voľnočasové aktivity prostredníctvom CVČ, obce, klubom, samosprávou a pod. (údaje sú v % z respondentov výskumu)

Zdroj: Vlastné spracovanie 2014

Zistenia z obrázku 5 by mohli byť využiteľné ako **podkladový materiál pre začiatok práce mimovládnych voľnočasových inštitúcií**, ktoré by mohli začať vykonávať svoju činnosť skúmanom regióne:

Obrázok 5 Porovnanie: Predpoklad účasti na zaujímavejších voľnočasových aktivitách (údaje sú v % z respondentov výskumu)

Zdroj: Vlastné spracovanie 2014

Trendy vývoja voľnočasových aktivít

Trend vývoja voľnočasových aktivít možno predpokladať ako rastúcu krivku v prospech multimédií, k čomu značne prispieva zavádzanie informačno-komunikačných technológií do každodenného života ľudí, čo je v súlade s cieľmi EÚ v rámci programovacieho obdobia Európa 2020.

Šport a pohybová príprava zrejme nepatrí medzi priority našej spoločnosti a nie je ani stredobodom záujmu zo strany štátnych inštitúcií. Napriek tomu, že v rokoch 2001-2008 fungovali v SR na školách projekty s názvom „Vráťme šport do škôl“, ktorými sa postupnými malými krokmi v rámci finančných možností štátu začala realizovať pekná myšlienka revitalizácie športovísk, telocviční a ihrísk, dnes tomu tak nie je. Z materiálu Národný program rozvoja športu v SR v roku 2002 je možné nájsť zaujímavé a podnetné myšlienky a úlohy pre rok 2002: „V súlade s Konceptiou rozvoja výchovy a vzdelávania a Národného programu výchovy a vzdelávania v SR zaviesť funkciu vysokoškolsky vzdelaného pedagóga voľného času ako odborníka pre prácu s mládežou a koordinátora voľnočasových aktivít. Z: MŠ SR T: rok 2002 a priebežne“⁴. Od roku 2002 už prešlo 11 rokov, ale v súčasnosti platný školský zákon, ani zákon o pedagogických zamestnancoch takúto funkciu stále nepozná. Slovenská asociácia športu na školách, ktorá v rokoch 2004 – 2006 významne podporovala športové vybavenie škôl na pohybové voľnočasové aktivity detí a mládeže je t. č. v útlme a nostalgicky spomína na minulé dobré časy, keď z dotácií štátu na šport mohli podporovať športovú činnosť na školách. Pre rok 2014 Slovenská asociácia športu na školách v pláne činnosti uvažuje so získavaním nových partnerov na financovanie športu prostredníctvom svojej novozaloženej organizácie SSS AGENCY.⁵

Voľnočasové aktivity v rámci formálneho vzdelávania

Športové aktivity na školách v rámci formálneho vzdelávania zabezpečujú športoví pedagógovia a tréneri často za veľmi skromných podmienok. Ministerstvo školstva SR pre rok 2014 znížilo príspevky na organizovanie športových súťaží (na úrovni obvodov,

⁴ [online]. [dátum citovania 12. 1. 2014]. Dostupnosť a prístup: http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-15754?prefixFile=m_

⁵ [online]. [dátum citovania 12. 1. 2014]. Dostupnosť a prístup: http://www.sass.sk/images/PI%C3%A1n_pr%C3%A1ce_SA%C5%A0%C5%A0_do_snemu.pdf

okresov a krajov) na minimum, ktoré napr. v položke občerstvenie a pitný režim pre účastníka celodennej športovej súťaže znížilo z pôvodných 0,8 € na osobu na 0,5 € na osobu a deň a odmena organizátorom, rozhodcom a asistentom sa pohybuje na úrovni cca 2,50 € brutto na hodinu. Finančnú podporu aktivity „dievčenský futbal“ zrušilo celkom napriek tomu, že je o ňu záujem.

Voľnočasové aktivity v rámci formálneho vzdelávania – ako vyplynulo z nášho výskumu, sú organizačne aj finančne zabezpečované výlučne cez tzv. „vzdelávacie poukazy“, ktoré plynú ako nenormatívne štátne zdroje financovania na školy. Z nich sa nakupujú pomôcky na voľno-časové aktivity a financujú sa z nich platy pedagógov za krúžkovú činnosť v čase mimo vyučovania. Priemerná hodinová odmena pedagóga základnej, špeciálnej, či strednej školy sa pohybuje v rozmedzí od 2,50 – 3,50 € brutto na hodinu.

Voľnočasové aktivity v rámci neformálneho vzdelávania

V oblasti neformálneho vzdelávania je situácia ešte zložitejšia. Neformálne vzdelávanie detí, mládeže, ako aj občanov z najrozličnejších marginalizovaných skupín najčastejšie zabezpečujú mimovládne, t. j. neziskové organizácie, ktoré sa starajú predovšetkým o deti a mládež. Finančné prostriedky v ostatnom desaťročí získavali najmä z dotácií Ministerstva školstva SR, viaczdrojové financovanie realizujú z príspevkov darcov, resp. z 2 % dane. Systém prerozdeľovania dotácií na činnosť mimovládnych voľno-časových organizácií sa každoročne menil a neustále sa vyvíja. Po vstupe SR do EÚ sa menil prístup štátu k podpore aktivít, a následne aj k ich financovaniu z grantových projektov ADAM 1 – ADAM 3, ktoré zastrešuje IUVENTA – **Slovenský inštitút mládeže, ktorý je štátnou inštitúciou, priamo riadenou MŠVVaŠ SR. Jej predmetom činnosti je práca s mládežou mimo školy a rodiny a mládežnícka politika na Slovensku aj mimo neho. Cieľom aktivít je implementácia štátnej politiky voči deťom a mládeži.** Pre roky 2014 – 2020 sú Programy pre mládež na podporu mládežníckych organizácií postavené už ako „vyšší štandard“, t. j. zvýšenie účasti detí a mládeže na občianskom živote, zvýšenie ich participácie v systéme zastupiteľskej demokracie, zvyšovanie ich kompetencií, vedomostí, zručností a postojov, podpora mládeže s nedostatkom príležitostí. Aktivity sú postavené na báze dobrovoľnosti, vedúci voľnočasových aktivít nedostávajú za takúto prácu žiadnu mzdu ani odmenu.

Voľnočasové aktivity u marginalizovaných skupín

Z dotazníkov je zrejmé, že marginalizované skupiny, a to aj telesne postihnuté osoby, túžia po plnohodnotnom živote, po živote bez bariér, chceli by sa dostať všade tam, kde môžu ísť zdraví ľudia. Žiaľ, pre telesne postihnutých, a najmä pre vozičkárov je väčšina voľnočasových aktivít úplne nedostupná. Mnohí odpovedali na otázku svojej účasti na zaujímavých aktivitách, ktoré by organizovali rôzne inštitúcie negatívne v tom zmysle, že už nedôverujú inštitúciám. Dopravné prostriedky, pošty, úrady, kultúrne ustanovizne – neposkytujú ani bezbariérové vstupy pre vozičkárov. Vedúci záujmových aktivít týchto skupín však hovoria: „práca s telesne postihnutou mládežou sa vždy vypláca“. Okrem toho, že mladým ľuďom prinavracia príležitosť

na nezávislosť, resp. aspoň relatívnu nezávislosť napr. tým, že formuje ich osobnosť, poskytuje im pocit užitočnosti, umožňuje im získať ďalšie zručnosti k tomu, aby sa v dospelosti mohli zamestnať. Mnohí dospelí sú naďalej členmi, sú zamestnaní v chránených dielnach, ktoré im poskytujú určité finančné zabezpečenie. Tí schopnejší z nich sa pravidelne zúčastňujú na abilympiáde, čo je súťažná prehliadka zručností a schopností ľudí s mentálnym a telesným postihnutím. Táto krásna myšlienka vznikla v Japonsku a Slováci a Slovenky s rôznym stupňom postihnutia sa na nej pravidelne zúčastňujú. Marginalizovaná skupina v zariadeniach pre seniorov je v inej pozícii. Prevláda tu určitá apatia a bezmocnosť. Ich postoje majú často pôvod v nepodnetnom prostredí, odkiaľ prišli (bezdomovci, alkoholici). Skúmané zariadenie pre seniorov, ale aj veľká väčšina ZSS v SR poskytuje len základnú zdravotnú a sociálnu starostlivosť. Voľno-časové aktivity, zamerané na zvyšovanie pohybového komfortu, zvyšovanie pocitu pohodia a príjemne stráveného voľného času v jeseni života nie sú bežným štandardom v týchto zariadeniach, sú len výnimkou niektorých zariadení v hlavných mestách. V niektorých chránených dielnach mimovládnych organizácií pracujú aj ľudia z marginalizovaných skupín – osoby po výkone trestu, pre ktoré by ciele volno-časové aktivity znamenali možnosť resocializácie a návratu k majoritnej spoločnosti.

Trendy vývoja sociálnej exklúzie

Zmyslom naznačenia trendov vývoja sociálnej exklúzie je poukázať na nevyhnutnosť riešenia problematiky sociálnej exklúzie už dnes, nepresúvania problému na budúcnosť, pretože závažnosť sociálnej vylúčenosti nie je len problém chudoby, a nie je to len problém niektorých okrajových skupín obyvateľstva – je to problém celej spoločnosti. Neriešením celospoločenských problémov dospeje ľudstvo v globalizovanom svete k oveľa závažnejším katastrofám, ktorým by sme rozumným riešením v súčasnosti mohli ešte predchádzať. Chudoba ako jeden z prejavov sociálnej exklúzie je prítomná na celom svete, a teda aj na Slovensku. Nerovnosť medzi chudobou a bohatstvom v globálnom svete stále narastá. Na tému sociálnej exklúzie sa vedú mnohé politické, ale aj ekonomické diskusie, napr. či jednotlivec je zodpovedný za svoje sociálne vylúčenie, či je povinnosťou štátu formou akéhosi „sociálneho štátu“ postarať sa o jednotlivca a zmiernovať jeho chudobu minimálne ponukou sociálnych programov na začleňovanie do spoločnosti. Cieľom modernej spoločnosti je inklúzia jednotlivcov do sociálneho, politického a kultúrneho života spoločnosti zabezpečením rovnakého prístupu k príležitostiam a zdrojom tak, aby mohli bez diskriminácie sami vlastnou iniciatívou participovať na ekonomickom, sociálnom, politickom i kultúrnom živote spoločnosti. Takéto ciele sú zakotvené aj v programoch Európskej únie. V praxi to však zatiaľ vyzerá skôr na to, že sa o týchto ušľachtilých cieľoch omnoho ľahšie hovorí, akoby sa mali napĺňať a realizovať. Mnohí autori predpokladajú, že trendy v tejto oblasti majú zhoršujúcu sa tendenciu, a že globálne rozdiely medzi bohatým a chudobným svetom budú stále väčšie. Optimistickí autori prezrádzajú, že návrat k hodnotám, k tradičnej rodine, ale aj zmysluplné vytváranie možností pre realizáciu jednotlivcov na uplatňovanie si občianskych, politických aj sociálnych práv by mohlo viesť k zmierneniu rozdielov medzi chudobou a bohatstvom.

3 Námety na využitie výsledkov výskumu

Výsledky tohto výskumu by mohli byť využiteľné pre ktorúkoľvek územnú samosprávu, ktorá v rámci svojej SWOT analýzy uskutočňuje svoje strategické zámery na ďalšie plánovacie obdobie. Mohli by byť využité pre štátne inštitúcie napr. v rezorte školstva, ktoré by v rámci stratégie mohli podporovať svojimi politickými, či finančnými nástrojmi vznik takých centier, zariadení, združení, či organizácií, ktoré by v súlade s globálnymi, národnými, či regionálnymi cieľmi realizovali komplexnú politiku sociálnej inklúzie. Mohli by byť tiež námetom na spoluprácu jestvujúcich obecných, mestských, regionálnych či národných inštitúcií v oblasti voľnočasových aktivít na participáciu svojich členov pri realizácii sociálnej inklúzie.

Všetkým týmto úvahám v teoretickej rovine však chýba realizovateľnosť z toho dôvodu, že nejestvuje ucelená koncepcia rozvoja ani na úrovni lokálnej, regionálnej a často nejestvuje ani politická vôľa na vytvorenie koncepcie nových foriem vzdelávania s možnosťou previazanosti, spolupráce a akejsi „súdržnosti“ na úrovni národnej. Nejestvuje „zastrešujúci orgán“. Je možné len veriť, že téma sociálnej inklúzie nezostane len v rovine teoretickej a že budúcnosť ukáže opodstatnenosť tejto témy.

Záver

Cieľom príspevku bolo zistenie vplyvu voľnočasových aktivít a ich využitie ako nástroja sociálnej inklúzie obyvateľstva s nedostatkom príležitostí. Výskumom sme zistili názory, potreby a postoje marginalizovaných skupín k voľnočasovým aktivitám, spôsoby využívania ich voľného času a porovnaním s neexkludovanými skupinami obyvateľstva sme zistili ich štruktúru. Vyhodnotením výskumu sme dospeli k jednoznačným výsledkom v tom zmysle, že všetky vekové skupiny populácie bez ohľadu na stupeň ich marginalizácie by uvítali viac organizovaných voľnočasových aktivít ako sa im v súčasnosti ponúka. Výskumom sme zistili, že u marginalizovaných skupín sa voľnočasové aktivity ako neformálne vzdelávanie stávajú nenahradiateľným nástrojom ich resocializácie a spoločnosťou nedoceneným a doposiaľ nedostatočne využívaným nástrojom sociálnej inklúzie.

Na základe tohto poznania by v ideálnom prípade v blízkej budúcnosti malo dôjsť k všeobecnému uvedomeniu si dôležitosti voľnočasových aktivít tak u zdravých jedincov netrpiacich sociálnym vylúčením (pri tejto skupine ide najmä o zdravý vývin detí a adolescentov a ich začlenenie za plnohodnotných členov spoločnosti v ich dospelosti), ale najmä k zásadnému prehodnoteniu foriem využívania neformálnej výchovy a vzdelávania formou voľnočasových aktivít, vytvorenie potrebnej legislatívy a určenie kompetencií štátnych a samosprávnych orgánov, bez podpory ktorých k zásadnej zmene nemôžeme dospieť. V nových podmienkach globalizácie bude bezpochyby mimoriadne dôležité klásť stále väčší dôraz na osobnostný vývin každého jedinca, na vplyv ktorého jednoznačne pôsobí zážitková pedagogika, neformálne vzdelávanie, voľnočasové aktivity vedené profesionálnym spôsobom, t. j. programovo, pravidelne a systémovo. Ak by si naša spoločnosť kládla za cieľ vytvorenie takéhoto funkčného systému, domnievam sa, že k tomuto kroku je možné dospieť až po uskutočnení zásadných reforiem vo verejnej správe a uskutočnení

štrukturálnych zmien kompetentných inštitúcií štátnej správy, ako aj samosprávy. Verím, že postupným vývojom k takémuto cieľu aj v našej republike dospejeme. Súčasné podmienky realizácie voľnočasových aktivít však takémuto cieľu zatiaľ nastavené nie sú, resp. nie je zabezpečený pre všetkých rovnaký prístup k nim bez diskriminácie v akejkoľvek oblasti (sociálnej, ekonomickej a inej).

Literatúra

- [1] BERGHMAN, J. 1997. „Social Exclusion in Europe: Policy Context and Analytical Framework.“ str. 28 in *Beyond the Threshold: The Measurement and Analysis of Social Exclusion*, ed.by G.Room. Bristol: The Polycy Press University Bristol.
- [2] BESSIS, S. 1995. „*From Social Exclusion to Social Cohesion: A Policy Agenda. Management of Social Transformations.*“ *Policy Papers*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation.
- [3] ROOM, G. et al. 1990. *New Poverty in the European Community*. London: McMillan.
- [4] Programy pre mládež na roky 2014 - 2020 – Sprievodca pre žiadateľov. 2013. IUVENTA. [online]. [dátum citovania 1. 12. 2013]. Dostupnosť a prístup: https://www.iuventa.sk/files/documents/4%20iuventa/adam/podpora_sprievodca.pdf
- [5] [online]. [dátum citovania 12. 1. 2014]. Dostupnosť a prístup:
- [6] http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-15754?prefixFile=m_
- [7] [online]. [dátum citovania 12. 1. 2014]. Dostupnosť a prístup:
- [8] http://www.sass.sk/images/PI%C3%A1n_pr%C3%A1ce_SA%C5%A0%C5%A0_do_snemu.pdf
- [9] [online]. [dátum citovania 16. 1. 2014]. Dostupnosť a prístup:
- [10] <http://socialnisluzby-praha1.cz/registrovane-poskytovane-socialni-sluzby/denni-stacionar>
- [11] ŠTUBŇOVÁ, A. 2012. Štruktúra voľno-časových aktivít rôznej vekovej populácie. Bakalárska práca 2012. 57 s.

Fiškálna decentralizácia – skutočne?

Marián GUTMAN*

Fiscal Decentralization in the Higher Territorial Units

Abstract

The aim of the work is to point to fiscal decentralization in self-government, because municipalities and higher territorial units are considerably depended on grants and transfers from the state budget even today - after realized fiscal decentralization. Over more, their next important income is proportional tax whereas tax rate or division of yields from such tax cannot be changed. On the basis of this state we suggested decentralized fiscal system with the tax authority to determine own tax rates by self-government.

Keywords: decentralization, municipalities, higher territorial unit

Úvod

Každý z nás dnes žije v obci alebo v meste a dostáva sa do styku so samosprávou. Mnohí si možno ani neuvedomujú, čo všetko poskytuje, alebo financuje samospráva a najmä, akým spôsobom získava finančné zdroje a ako ich rozdeľuje. Samospráva dnes vykonáva nielen originálne, ale aj niektoré kompetencie štátnej správy, tzv. prenesené kompetencie, ktoré si zabezpečuje z finančného aj metodického hľadiska štát, resp. príslušné ministerstvá. Aj keď ich financuje štát, ale štát financujú znovu občania len s tým rozdielom, že financie idú najskôr do štátneho rozpočtu a nie do rozpočtu obce alebo VÚC. Je na mieste si položiť otázku či je nutné, aby financie na prenesené kompetencie išli najskôr do štátneho rozpočtu a až následne do rozpočtov obcí a VÚC. Bolo by možné, aby financovanie prenesených kompetencií, alebo ďalších kompetencií si financovali obce, mestá a VÚC sami zo svojich daňových príjmov?

1 Fiškálna decentralizácia¹

Proces, keď z centra sú prenášané právomoci na nižšie územné celky, vrátane príslušných finančných zdrojov a rozhodovania o ich použití, je označovaný ako fiškálna decentralizácia.

Za podstatné môžeme považovať súvislosť medzi daňovým určením a daňovými právomocami, keďže ide o jeden z hlavných problémov pri fiškálnej decentralizácii. Existujú dve možnosti (hlavné) a to, či samospráve prideliť vlastnú daňovú základňu, alebo zaviesť daňovú základňu, ktorá je spoločná pre samosprávy, ako aj pre štát. V prípade vlastnej daňovej základne samospráva rozhoduje nielen o daňových sadzbách prípadne úľavách, ale aj vykonáva výber a správu dane (týka sa to najmä miestnych daní). V prípade daňovej základne, ktorá je spoločná pre samosprávu aj pre

* Bc. Marián Gutman, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: gutman.marian@gmail.com

¹ ŠIROKÝ, J. a kol. 2008. *Daňové teórie s praktickou aplikáciou*. s. 206.

štát môžu mať daňové príjmy formu podielových daní alebo formu prirážok k štátnym daniam (v SR sa neuplatňuje). Podielové dane sú taký spôsob, kedy samosprávy dostanú z celkového výnosu určitej dane (v SR je to daň s príjmov fyzickej osoby) stanovené percento. Výhodou sú, napr. nižšie náklady na správu a výber dane. Za nevýhodu tohto spôsobu sa môže považovať to, že miestne samosprávy si nemôžu stanoviť vlastnú sadzbu dane, ako aj nadmerný vplyv štátu, ktorý podielové dane považuje za časť svojich príjmov, ktorých sa musí vzdať v prospech samosprávy².

Finančné prostriedky, s ktorými obce a VÚC hospodária, si buď vytvoria sami (miestne dane, nedaňové príjmy) alebo ich získajú od štátu formou dotácií, transferov, alebo ako podiely na dani v správe štátu (podielová daň).

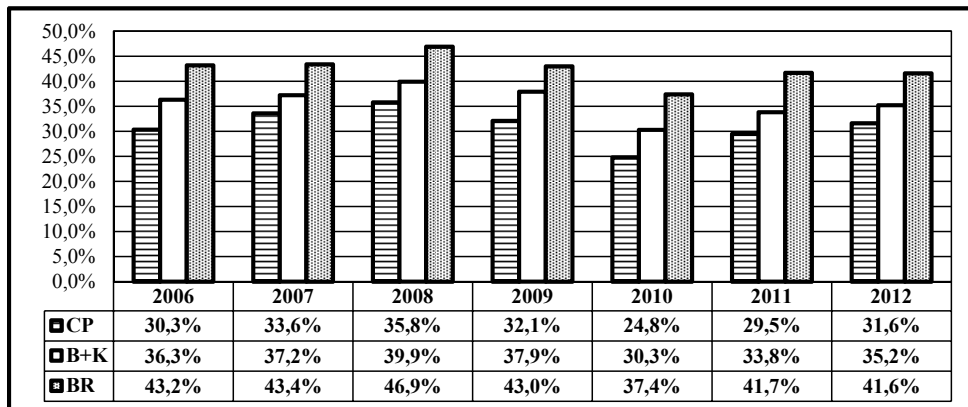
Od roku 2005 (po fiškálnej decentralizácii) došlo k zmene systému financovania územných samospráv a na základe tejto zmeny bola určená pre obce a VÚC jedna podielová daň a to daň z príjmov fyzických osôb (DPFO)³. Výnos z podielovej dane sa delí medzi obce (67% pre rok 2014), VÚC (21,9%) s účinnosťou od 1.1.2014 a to na základe zákona č. 564/2004 Z. z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Výnos z podielovej dane sa od minulosti k súčasnosti delil nasledovne:

- s účinnosťou od 1.1. 2005 medzi obce (70,3 %), VÚC (23,5 %) a štát (6,2 %)
- s účinnosťou od 1.1. 2012 medzi obce (65,4 %), VÚC (21,9 %) a štát (12,7 %)
- s účinnosťou od 1.1. 2014 medzi obce (67 %), VÚC (21,9 %) a štát (11,1 %).

Na rozdeľovanie výnosu dane z príjmov fyzických osôb boli prijaté viaceré kritéria. Pre obce boli stanovené aj koeficienty veľkostných kategórií obcí.

Obrázok 1 Percentuálny podiel podielovej dane – Obce

Zdroj: Ministerstvo financií SR – Výsledky hospodárenia ostatných subjektov verejnej správy – roky 2006 - 2010, Vyhodnotenie výsledkov rozpočtového hospodárenia obcí a vyšších územných celkov za rok 2012. Graf: Vlastné spracovanie
 Legenda: CP- celkové príjmy, B+K – bežný a kapitálový rozpočet, BR – bežný rozpočet

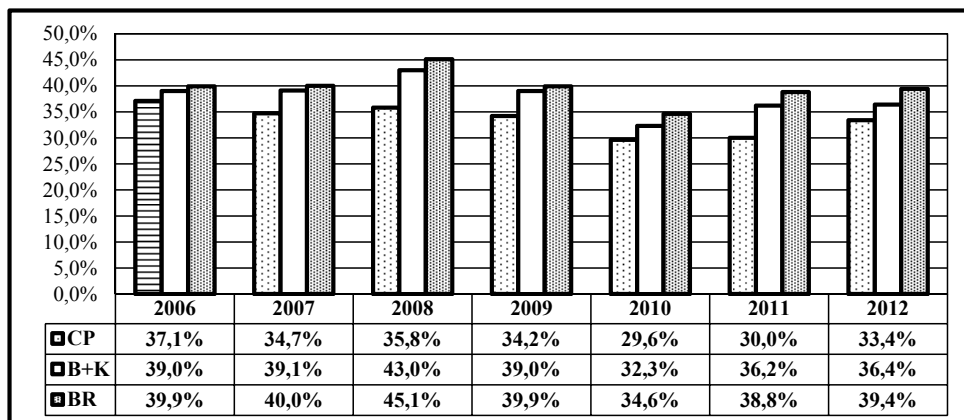
Na obrázku 1 vidíme percentuálny podiel podielovej dane na celkových príjmoch, podiel na bežnom a kapitálovom rozpočte a nakoniec aj na bežnom rozpočte

² MEDVEĎ, J. – NEMEC, J. a kol. 2011. *Verejné financie*. s. 157.

³ PAPCUNOVÁ, V. – GECÍKOVÁ, I. 2011. *Základy verejnej správy*. s. 31.

obce. Ako môžeme vidieť podielová daň tvorí významnú časť príjmov obcí. Podiel na bežnom rozpočte s výnimkou roku 2010 tvorí viac ako 40 %. Na celkových príjmoch tvorí priemerný podiel 31,1 %.

Obrázok 2 Percentuálny podiel podielovej dane – VÚC

Zdroj: Ministerstvo financií SR – Výsledky hospodárenia ostatných subjektov verejnej správy – roky 2006-2010, Vyhodnotenie výsledkov rozpočtového hospodárenia obcí a vyšších územných celkov za rok 2012. Graf: Vlastné spracovanie.
 Legenda: CP- celkové príjmy, B+K – bežný a kapitálový rozpočet, BR – bežný rozpočet

Teraz sa môžeme pozrieť aj na percentuálny podiel podielovej dane na celkových príjmoch, podiel na bežnom a kapitálovom rozpočte a nakoniec aj na bežnom rozpočte VÚC. Na obrázku 2 vidíme, že pri VÚC je podiel dane z príjmu fyzických osôb väčší na celkových príjmoch ako aj na bežnom a kapitálovom rozpočte. V prípade obcí je podiel tejto dane väčší na bežnom rozpočte.

Ďalším príjmom obcí a VÚC sú miestne dane.

Miestne dane, ktoré môže ukladať obec⁴:

- a) daň z nehnuteľností, b) daň za psa, c) daň za užívanie verejného priestranstva,
- d) daň za ubytovanie, e) daň za predajné automaty, f) daň za nevýherné hracie prístroje, g) daň za vjazd a zotrvanie motorového vozidla v historickej časti mesta,
- h) daň za jadrové zariadenie.

Obec ukladá miestny poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady.

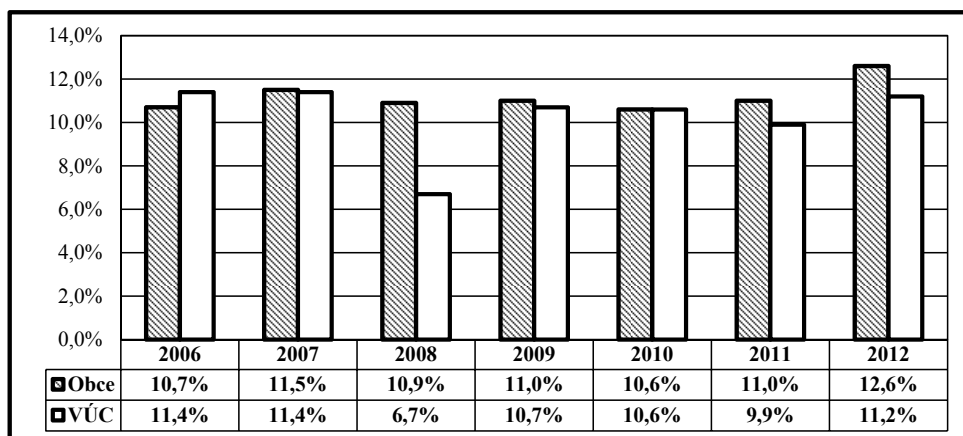
Miestna daň, ktorú môže ukladať VÚC: daň z motorových vozidiel.

Do 1.1. 2005 sa miestne dane nazývali miestnymi poplatkami⁵.

⁴ HOSPODÁRSKE NOVINY. 2013. *Daňový sprievodca 2013 s komentárom*. s. 131.

⁵ HAMALOVÁ, M. a kol. 2011. *Komunálna ekonomika a politika*. s. 161.

Obrázok 3 Percentuálny podiel miestnych daní na celkových príjmoch – obce a VÚC

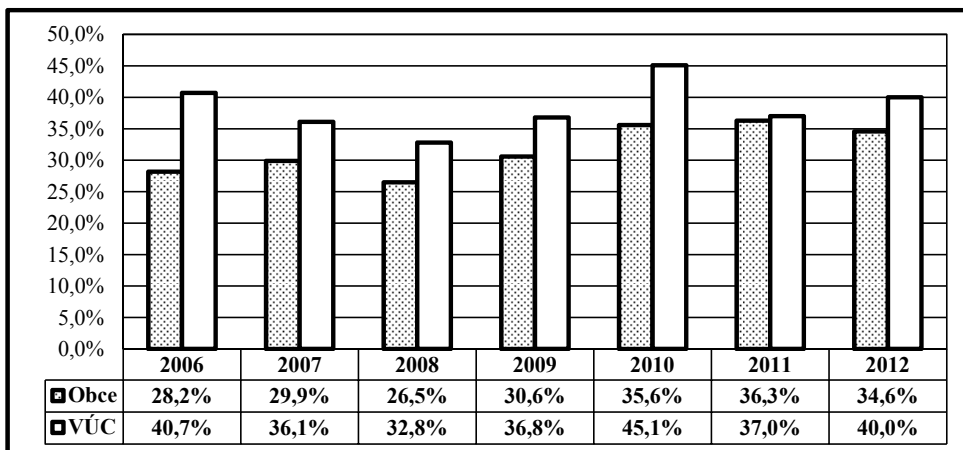

Zdroj: Ministerstvo financií SR – Výsledky hospodárenia ostatných subjektov verejnej správy – roky 2006-2010, Vyhodnotenie výsledkov rozpočtového hospodárenia obcí a vyšších územných celkov za rok 2012. Graf: Vlastné spracovanie.

Z obrázku 3 môžeme vidieť, že podiel miestnych daní na celkových príjmoch obcí a VÚC je výrazne nižší ako v prípade podielovej dane. Pri VÚC je v roku 2008 u miestnej dani pokles, ktorý bol zapríčinený zmenou spôsobu úhrady dane.

Významnejšou príjmovou položkou u obcí aj VÚC sú však granty a transfery.

Obrázok 4 Percentuálny podiel grantov a transferov na celkových príjmoch – obce a VÚC

Zdroj: Ministerstvo financií SR – Výsledky hospodárenia ostatných subjektov verejnej správy – roky 2006-2010, Vyhodnotenie výsledkov rozpočtového hospodárenia obcí a vyšších územných celkov za rok 2012. Graf: Vlastné spracovanie

Na obrázku 4 môžeme vidieť, že granty a transfery tvoria na celkových príjmoch významnú časť príjmu obcí ako aj VÚC. Pri VÚC je dokonca podiel grantov a transferov väčší ako u obcí, čo znamená, že VÚC sú viac závislé na grantoch a transferoch.

Granty a transfery slúžia na financovanie predovšetkým prenesených kompetencií zo štátnej správy na obce a VÚC (napr. školstvo, zdravotníctvo, matrika a iné). Financie obce a VÚC získavajú zo štátneho rozpočtu. Obce ako aj VÚC však môžu získavať aj zahraničné granty a transfery. V rámci rozpočtov sa granty a transfery delia na bežné a kapitálové granty a transfery.

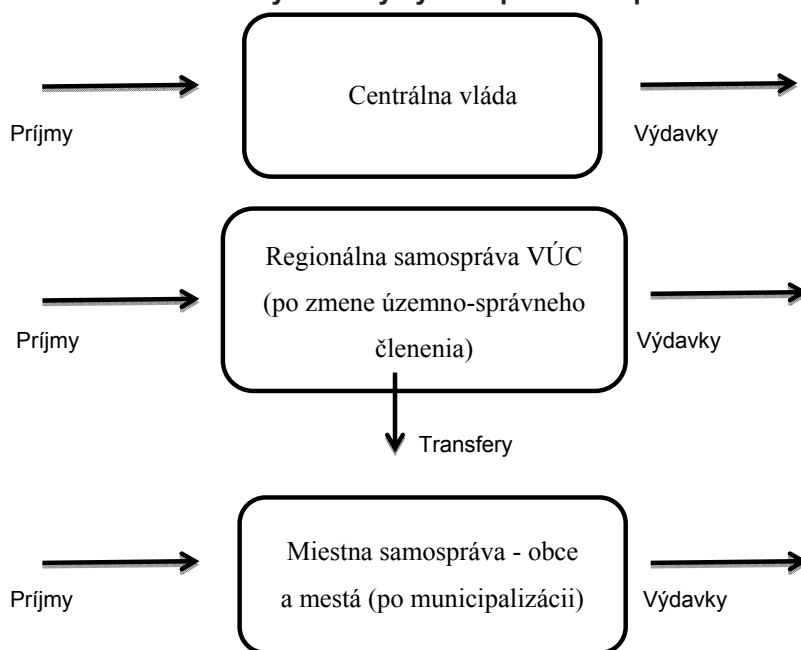
Na základe tohto stavu navrhujeme decentralizovaný fiškálny systém s daňovou právomocou určovať vlastné sadzby daní samosprávou.

Aby samospráva mohla meniť resp. určovať sadzby daní je nutné v podmienkach Slovenska zmeniť alebo upraviť daňový systém. Je možné zmeniť ho na tzv. prirážkový daňový systém, kde daňová základňa bude u centrálnej vlády a k tejto daňovej základni budú samosprávy pridávať prirážky (dodatočné percento k sadzbe).

Za ďalšie je dôležité aké dane budú zverené samospráve. Na to, aby samospráva mohla ovplyvňovať aj zamestnanosť je nutné, aby získala možnosť určovať aj sadzbu dane z príjmu právnických osôb. To znamená určovať sadzby pre dve dane z príjmu a to daň z príjmu fyzických, ako aj právnických osôb.

Návrh decentralizovaného fiškálneho systému s daňovou právomocou určovať vlastné sadzby daní samosprávou môžeme vidieť na nasledujúcom obrázku.

Obrázok 5 Decentralizovaný fiškálny systém pre samosprávu na Slovensku

Zdroj: Vlastné spracovanie

Príjmy centrálnej vlády – Daň z príjmu fyzických a právnických osôb (základná sadzba, ktorá by bola ohraničená maximálnou sadzbou), DPH a iné príjmy.

Príjmy regionálnej vlády – Daň z príjmu fyzických a právnických osôb, miestne dane a iné poplatky (regionálna samospráva by pridávala prirážku k základnej sadzbe).

Príjmy regionálnej vlády – Daň z príjmu fyzických a právnických osôb, miestne dane a iné poplatky (tu by však išlo len o prirážky k sadzbám, ktoré by stanovila regionálna samospráva).

Transfery medzi regionálnou a miestnou samosprávou by mali byť len na základe solidarity (napr. povodne, alebo pokiaľ zo závažných dôvodov nedokáže miestna samospráva poskytovať základné služby – fiškálne vyrovnanie).

Je však dôležité, aby daňový systém zostal prehľadný a zrozumiteľný. Nielen z dôvodu jednoduchosti, ale aj z dôvodu ekonomického by samospráva mala uplatňovať daňový systém s rovnou daňou.

Na základe zvýšených príjmov samosprávy by malo prísť k zmene rozdelenia kompetencií medzi centrálnou vládou a samosprávou. Postupne by malo dôjsť k zrušeniu dotácií poskytovaných centrálnou vládou. Regionálna samospráva by potom prevzala všetky kompetencie, ktoré by nezabezpečovala centrálna vláda, z dôvodu poklesu príjmov u centrálnej vlády. Rovnako by mala byť centrálna vláda obmedzená buď ústavne alebo min. zákonom v daňovej právomoci.

Okrem zmeny daňového systému, zmeny kompetencií, je nutné upraviť aj územno-správne členenie Slovenska. Zmena územno-správneho členenia Slovenska je z dôvodu, že na Slovensku máme v súčasnosti 8 krajov, čo by nemusel byť dostatočný počet nielen na daňovú konkurenciu, ale aj na migráciu obyvateľstva z dôvodu veľkej rozlohy. Preto by bolo nutné zvýšiť počet samospráv.

Napr. ako navrhuje D. Sloboda - ak by sa 160 až 300 samosprávnych celkov, ktoré by na Slovensku vznikli po realizácii komunálnej reformy, rozdelilo do 16 žúp v rámci prirodzených regiónov (ako sú Šariš, Spiš, Zemplín a ďalšie), vytvorili by sa tak predpoklady pre synergické pôsobenie municipálnej a regionálnej samosprávy⁶.

So zavedením decentralizovaného fiškálneho systému pre obce a VÚC s daňovou právomocou určovať vlastné sadzby daní, môže vzniknúť niekoľko problémov.

Predpokladáme, že najzásadnejší problém bude zrejme politická nevôľa, najmä z centrálnej vlády. Centrálna vláda, by postupne prišla o kompetencie a o časť daňových príjmov. Pri samospráve je predpoklad, že by nemal byť zásadný politický problém, keďže by došlo k jej posilneniu ako u daňových príjmoch tak aj v prípade kompetencií. Politický problém by mohol byť v prípade realizácie municipalizácie.

Ďalším problémom sú počiatočné náklady na zmenu daňového systému, ako aj územno-správneho členenia. Rovnako ďalšie problémy môžu vzniknúť pri zavádzaní nového decentralizovaného fiškálneho systému.

Záver

Samospráva v súčasnosti na Slovensku nemá možnosť napr. meniť daňové sadzby alebo výrazne ovplyvňovať zamestnanosť vo svojom regióne a to i napriek uskutočnenej fiškálnej decentralizácii. I dnes dochádza zo strany štátu k financovaniu samosprávy prostredníctvom grantov alebo transferov zo štátneho rozpočtu. Rovnako

⁶ SLOBODA, D. 2013. *Kraje alebo župy?*. [online].

štát zasahuje aj do rozpočtových pravidiel hospodárenia alebo môže upraviť napr. aj daňovú legislatívu miestnych daní. Fiškálna decentralizácia preto nebola dostatočná.

Na základe finančného hospodárenia obcí a VÚC sme dospeli k záveru, že obce a VÚC sú závislé na grantoch a transferoch zo štátneho rozpočtu, ktoré tvoria podiel na celkových príjmoch v prípade obcí 34,6 % v roku 2012 a pri VÚC tvoria podiel až 40 % a na viac VÚC sú viacej závislé na grantoch a transferoch ako obce. Rovnako sú obce, ako aj VÚC, závislé aj na podielovej dani, u ktorej nemôžu určovať vlastné sadzby a nemajú možnosť ani zmeniť rozdelenie výnosu z podielovej dane. Navyš štát určuje koľko percent z výnosu podielovej dane obce alebo VÚC získajú. Podiel podielovej dane u obcí na celkových príjmoch v roku 2012 predstavoval 31,6 % a v prípade VÚC 33,4 %. Miestne dane tvorili podiel na celkových príjmoch v roku 2012 v prípade obcí 12,6 % a pri VÚC bol podiel len 11,2 %. Navrhnutie decentralizovaného fiškálneho systému pre obce a VÚC s daňovou právomocou určovať vlastné sadzby daní samosprávou bolo z dôvodu, že samospráva na Slovensku je závislá na grantoch a transferoch zo štátneho rozpočtu, ako aj na podielovej dani.

Literatúra

- [1] SLOBODA, D. 2013. *Kraje alebo župy?*. [online]. konzervativizmus.sk, 4.10.2013. [2014-04-14]. Dostupné na internete: <http://www.konzervativizmus.sk/article.php?5079>.
- [2] HAMALOVÁ, M. a kol. 2011. *Komunálna ekonomika a politika*. Bratislava: Sprint dva, 2011. 260 s. ISBN 978-80-89393-38-1.
- [3] HOSPODÁRSKE NOVINY. 2013. *Daňový sprievodca 2013 s komentárom*. Bratislava: ECOPRESS, 2013. 344 s.
- [4] MEDVEĎ, J. – NEMEC, J. a kol. 2011. *Verejné financie*. Bratislava: Sprint dva, 2011. 640 s. ISBN 978-80-89393-46-6.
- [5] PAPCUNOVÁ, V. – GECÍKOVÁ, I. 2011. *Základy verejnej správy*. 1. vydanie. Trenčín: Inštitút aplikovaného manažmentu, 2011. 167 s. ISBN 978-80-970802-0-4.
- [6] ŠIROKÝ, J. a kol. 2008. *Daňové teórie s praktickou aplikáciou*. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2008. 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8.

Občianska vojna v Sýrii - politicko-historický kontext, konzekvencie a implikácie konfliktu

Jakub ŠKODA*

Syrian civil war - the politico-historical context, consequences and implications of conflict

Abstract

The goal of the scientific thesis is to grasp complex issue of the conflict in Syria and explain previous historical background, which led to the turbulent events of the Arab Spring. This paper presents case studies that mainly analyzed thoroughly, systematize and define Syrian case in the revolutionary events of the Arab Spring. Since the beginning of the Conflict in Syria was civil war presented as bipolar Manichean struggle between bad authoritarian regime of Bashar al-Assad and good freedom fighters, whose are fighting for democratic Syria. But the reality is much more complicated and complex. The current humanitarian crisis and undying heterogeneous national conflict is predicting long-term consequences not only for the country but also for the Middle East itself.

Keywords: arab spring, political islam, islamism, democracy, civil war, Syria

Úvod

Obsahom práce Študentskej vedeckej odbornej činnosti (ďalej ŠVOČ) je prípadová štúdia venovaná téme s názvom – Občianska vojna v Sýrii – politicko-historický kontext, konzekvencie a implikácie konfliktu. Občianska vojna v Sýrii bola od počiatku západnými médiami prezentovaná ako manichejský bipolárny boj medzi autoritatívnym a represívnym režimom Bašára al-Asada a bojovníkmi za slobodu, ktorí vzhliadajú k novej a demokratickej Sýrii. Realita je však omnoho zložitejšia a komplexnejšia. Súčasná humanitárna kríza a neutíchajúci heterogénny vnútroštátny konflikt nám predikujú dlhodobé dôsledky nielen pre túto krajinu, ale i pre Blízky východ ako taký, s možnosťou konzekvencií pre medzinárodný systém. Práve preto sa nám naskytuje potreba analýzy tohto blízkovýchodného konfliktu, ktorá nám napomôže pochopiť jeho korene a podchytiť dopady a vývoj v budúcich možných scenároch v tomto regióne sveta. Tam, kde mnohí očakávali jar, prišla krutá zima. Od začiatku povstaní v roku 2011 až do dnes špirála napätia a násillia eskaluje, pričom politika prezidenta Bašára al-Asada (ďalej Asad) a jeho vlády uskutočňovaním obmedzených reforiem, ktoré ruka v ruke kráčali s gestami uplatňovania vojenskej sily proti demonštrantom a ozbrojeným opozičným skupinám v konečnom dôsledku fatálne zlyhala a nezmiernila „hnev ulice“. Násillie bolo pôvodne obmedzená na niektoré miesta (Homs), ale postupne sa rozšírilo do veľkých miest, vrátane Damasku a Aleppa. Podpora opozície al-Asadovho režimu zo strany majoritne sunnitského obyvateľstva geometricky stúpa a zbehnúť

* Bc. Jakub Škoda, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Katedra politológie, Námestie J. Herdu 2, 917 01 Trnava, e-mail: skoda.kubido@gmail.com

z ozbrojených síl a od politických a podnikateľských elít narastajú. Sankcie zo strany západu a opatrná intervencia medzinárodného spoločenstva neprinášajú želanú „úľavu“ mieru pre bežných Sýrčanov (Sharp – Blanchard, 2012).

Pri zostavovaní príspevku bola využitá metóda teoretického skúmania problematiky.

Text príspevku je primárne zostavovaný na základe štúdia odbornej literatúry v prípravnej fáze (formou tzv. aktívneho čítania). Po dôkladnom naštudovaní a zmapovaní rôznych uhlov pohľadov danej problematiky sa následne pristúpilo ku objektívnej komparácii (porovnávaníu) naštudovaného materiálu (knižných publikácií, odborných článkov a internetových zdrojov). V práci budú predstavené argumenty podporujúce získané tvrdenia, ale zároveň i tie, ktoré by ich mohli spochybniť. Nemenej dôležitou zložkou pri koncipovaní práce bolo spracovávanie informácií s dôrazom na objektivitu a aktuálnosť práce (ŠVOČ) v jej finálnej verzii. Štúdiom, vyhodnotením a analýzou dostupných materiálov a informácií bolo pristúpené k formulácii nasledujúcej hypotézy:

H1: Nekompetentná politika a letargický rozhodovací proces západných mocností (maj. USA) bude mať za následok katastrofálnu deštrukciu Sýrie a geopolitický dopad na priľahlý región. Pri analýze sýrskeho konfliktu nie je možné vyhodnocovať súčasný stav bez jasného a komplexnejšieho poznania určitých premenných, ktorými sú história, politické faktory, geopolitická mapa, interní a externí aktéri, a v neposlednom rade i religiozita a etnická štruktúra dnešnej Sýrie. To sú determinanty, ktoré sa aspoň z časti pokúsime načrtnúť.

Sme názoru, že pohyblivé „piesky“ Blízkeho východu sú v neustálom víre historických zvrátov, ktoré sú výsledkom výbušnej zmesi rozmanitosti a komplikovaných faktorov, ktoré majú z času na čas tendenciu vzplanúť do neslávne známej „špirály násillia“. Tento región sveta, ktorý je kolískou civilizácie, dal vzniknúť trom monoteistickým konfesiám blízkovýchodného rítu (judaizmus, kresťanstvo, islam), a je charakteristický nielen svojimi zásobami nerastného bohatstva, ale i dimenziou konfliktov, ktoré nemôže ignorovať žiadny študent politických vied. Pri skúmaní a analýze tohto významného teritória je často potrebné postupovať s citlivosťou a precíznosťou archeológa, ktorý odкрýva zložitú prastarú mozaiku, ktorej celkový obraz v konečnej fáze prekvapí i samotného bádateľa. A opäť ho uistí v poznaní, že Blízky východ je pre nás Európanov stále jedna záhadná terra incognita.

Sýrsky rébus – komplexnosť konfliktu a jeho geopolitický rozmer

Všetky arabské povstania (2011) sú značne zložité, ale „sýrsky prípad“ je vo svojej komplexnosti unikátny, pretože je v centre rôznych historických bojov v regióne i mimo neho. Tento brutálny konflikt nám znásobujú vonkajšie vplyvy: arabsko-izraelský konflikt, súvisiaca otázka odolnosti proti imperializmu, regionálna rivalita medzi Saudskou Arábiou a Katarom na jednej strane a Iránom na strane druhej, skutočné napätie a hra o geopolitickú prevahu medzi Spojenými štátmi a Ruskom a zásadná otázka Hizballáhu¹, ktorý si zaslúži vlastnú kategóriu. Zvýšenie regionálneho

¹ Hizballáh (arab. „Strana Božia“) je politická a radikálna organizácia libanonských ši'ítov, ktorá vznikla v roku 1982 ako reakcia na izraelskú inváziu do Libanonu („Mier pre Galileu“). Centrum aktivít hnutia sa nachádza v južnom a východnom Libanone (údolie Biká, Bejrút). ČEJKA. 2007. s. 75 - 76.

sektárskeho napätia, ktoré generovala sýrska revolúcia, tiež nabaľuje ďalšiu vrstvu k problematike. Môžeme konštatovať, že sýrske povstanie je lokálnou (miestnou), regionálnou a medzinárodnou záležitosťou. Na zložitosti nám pridáva i fakt, že väčšina síl (aktérov), ktoré chcú odstrániť (alebo odinštalovať) sýrsky režim sú sami o sebe dominantné politické/ ekonomické sily, regionálneho a do značnej miery medzinárodného charakteru a to: Spojené štáty, Saudská Arábia, Katar, a Izrael, (Haddad, 2012). To je v protiklade s povstaniami v Tunisku, Egypte, Bahrajne a Jemene, ktoré boli z veľkej časti domácimi/ internými záležitosťami daných režimov, bez zásahu zvonka. Sýrske povstanie nám implikuje externé faktory a aktérov, ktorí zásadne dokresľujú a ovplyvňujú podobu a vývoj občianskej vojny v regióne. V snahe o analýzu komplikovaného sýrskeho konfliktu sa nám na priblíženie situácie a čítanie v geopolitickej mape napomôžu jednotlivé premenné a to: externý aktéri a náboženská polarizácia (sektárstvo/ sektárske napätie).

Snáď najdôležitejším externým aktérom v sýrskom konflikte sú tradičný intervent v blízkovýchodných záležitostiach – Spojené štáty americké. Na pochopenie súvislostí americkej „skrytej“ (anti)intervencie nám poslúži deskripcia strategických amerických záujmov v Sýrii, ktoré sú práve neistým vývojom v stávke:

1. Prevencia užívania a šírenia sýrskych chemických zbraní.
2. Zabránenie šírenia konfliktu do susedných krajín.
3. Minimalizácia iránskeho úsilia rozdúchať konflikt v regióne.
4. Zabránenie „voľnému operovaniu“ al-Káidou inšpirovanými skupinami v Sýrii.
5. Zaisťovanie bezpečnosti Izraela.²
6. Ekonomické záujmy.

Terajšia demokratická administratíva prezidenta Baracka Obamu kalkuluje s osudom Sýrie veľmi opatrne, poučená vojnou v Iraku a Afganistane. Americkí „tvorcovia politiky“ (policy makers) si uvedomujú patovú situáciu v Sýrii a priama intervencia je priveľký risk, ktorý by mohol ohroziť americké strategické záujmy v dlhodobom horizonte. Faktom je tiež, že americké vojenské kapacity nie sú neobmedzené a musia byť k dispozícii v „hypotetickom strete“ s Iránom, alebo inde vo svete. Taktiež existencia veľkých geopolitických hráčov ako Rusko a Čína, nielenže znamenala zablokovanie otvorenej vojenskej intervencie v Bezpečnostnej rade OSN, ale sama o sebe tvorí komplikované prekrytie strategických záujmov týchto mocností pretínajúcich sa v Sýrii (prístav Tartus, ekonomické záujmy). V šachovej hre medzinárodnej politiky v Sýrii dalo Rusko signifikantný mat nielen blokovaním rezolúcie BR OSN, ale posilnilo i svoju pozíciu v geopolitickej hre so Západom. Už od roku 2011 Rusko poskytovalo svoje vojenské zdroje (pravdaže sa nezapojilo priamo), no poskytlo i finančnú asistenciu pri stabilizácii sýrskej líry a ekonomiky. Avšak najefektívnejšou úlohou Ruska bol boj na politických a diplomatických frontoch. Prezident Vladimir Putin získal na kredibilitu a legitimitu doma i v zahraničí, keď obhajoval Asadov režim, ktorý bojuje s „teroristami“. Hlavnými dôvodmi ruského záujmu je nielen nezanedbateľný trh so zbraňami, strategický prístav Tartus, ale strata Sýrie môže drasticky podkopať

² Americká blízkovýchodná politika, tradične spočíva na dvoch pilieroch a to izraelskej bezpečnosti a prístupu k rope z Perzského zálivu (KEPEL. 2006.) a kooperácii so Saudskou Arábiou ako strategickým partnerom v oblasti Perzského zálivu.

globálne geopolitické záujmy Moskvy, ktorá sa obáva domino efektu zasahujúceho jej sféry vplyvu (bývalé sovietske republiky, Irán). No politika Moskvy voči Sýrii úmyselne predlžujúca konflikt, robí výsledok ešte ťažšie predpovedateľný (Nizameddin. 2013:12-13).

Vo svetle nečinnosti Spojených štátov vystupuje Izrael diametrálne odlišne. Nedávny útok Izraela na sklady zbraní pri Damasku je žiarivý príklad rázneho zakročenia proti prezidentovmu režimu. Izraelskí najvyšší predstavitelia operujú jednoducho, precízne a konajú nekompromisne, keď ráznym útokom zničili dodávku veľkého množstva moderných rakiet, ktoré boli určené pre Hizballáh. Sýria sa stáva bezpečným útočiskom pre al-Kájdú. Izrael sa spočiatku správal zdržanlivo a zdržal sa odplaty voči narušovaniu integrity jeho pohraničných území, ale v januári a máji 2013 izraelské letectvo bombardovalo konvoj prepravujúci taktické zbrane naviazané na libanonský Hizballáh, ktorý predstavuje konfliktný bod medzi židovským štátom a asadovskou Sýriou (Assenburg, 2013:13). Niektorí americkí a izraelskí stratégovia vidia sýrsku občiansku vojnu ako príležitosť k rozhodujúcemu oslabovaniu Iránu a dúfajú, že porážka Sýrie v Levante by donútila Teherán prehodnotiť otázku jeho jadrového programu, alebo aspoň pripravila pôdu na nové rokovania, čo sa nedávno potvrdilo podpísaním novej dohody medzi Teheránom a Washingtonom (2013). Očakávania sú také, že libanonský Hizballáh bude oslabený pádom prezidenta al-Asada a politická zmena v Sýrii by viedla k odrezaniu hlavnej tranzitnej trasy pre dodávky zbraní militantnému krídlu Hizballáhu. Avšak voči Izraelu nepriateľský sunnitský režim môže vytvoriť „zónu konfliktu“ na hraniciach medzi židovským štátom a Sýriou, preto sa Izrael obáva scenára pádu asadovho režimu.

Na druhej strane sa Iránske vedenie vidí v čele strategického a ideologického boja, ktorý má očistiť a oslobodiť región od americkej a izraelskej hegemonie. Irán preto podporuje sýrsky režim vojenskými poradcami, zbraňami, finančnými prevodmi a dodávkami energie. Zatiaľ, čo sýrsky rebeli získavajú politickú, finančnú a logistickú podporu, rovnako ako školenia od západných aktérov, ako sú Spojené štáty, Turecko, Spojené kráľovstvo a Francúzsko na jednej strane a finančnú a vojenskú pomoc zo sunnitských štátov Perzského zálivu (Saudská Arábia, Katar) na strane druhej. Irán v žiadnom prípade nechce prísť o jedného z mála vojensko-politických spojencov v regióne, a preto hoci ho to ekonomicky vyčerpáva poskytne Bašárovi al-Asadovi určité garancie ochrany (Assenburg, 2013).

Občianska vojna v Sýrii nám takisto prináša nové scenáre usporiadania Turecka, ktoré pod taktovkou AKP (Strana spravodlivosti a rozvoja, turecky: Adalet ve Kalkınma Partisi – pri moci od roku 2002) značne intervenuje vo svoj prospech. Hromadiaca sa turecká sila sa tak postupne začína realizovať inde a hovorí sa okrem iného o „neo-otomanizme“, akonsi oživovaní tureckých imperiálnych ambícií na Blízkom východe „v modernom háve“ (Čejka, 2011). Ankara sa na druhej strane obáva posilnenia autonómie Kurdskeho regiónu (ten presahuje do Sýrie, ale hlavne toho v Iraku), čo by viedlo k nárastu separatistických ašpirácií medzi vlastným kurdským obyvateľstvom, lebo práve tieto odľahlé nekontrolovateľné končiny poskytujú bezpečné útočisko pre PKK (Strana kurdských pracujúcich, kurdsky: Partiya Karkerên Kurdistan alebo PKK). Sýrsky režim do značnej miery stiahol svoju prítomnosť od kurdskej oblasti

v krajine, štruktúry kurdskej milície boli zriadené práve tu. Ozbrojený boj medzi sýrskymi povstalcami a PYD (Strana demokratickej únie, kurdsky: Partiya Yekîtiya Demokrat je stanou Kurdov v Sýrii), ako aj politické rozdiely medzi arabskými a kurdskými zástupcami sýrskej opozície otvorili otázku autonómie, alebo dokonca oddelenia „Západného Kurdistanu“, čo by bol nežiaduci vývoj práve pre zmienené Turecko (Matthees – Seufer, 2013).

Regionálne pozície troch nearabských štátov – Iránu, Turecka a Izraela boli silne ovplyvnené arabskou jarou a najmä krízou v Sýrii, pričom vzťahy medzi všetkými tromi aktérmi boli veľmi naštartené a Izrael s Iránom sa ocitli na pokraji vojny. Takisto rozpor medzi Saudskou Arábiou a Katarom v otázkach podpory jednotlivých frakcií rebelov, podkope pozície opozičných síl. Katar podporuje sýrske Moslimské bratstvo, ktoré Rijád odmieta a vidí ako potenciálny zdroj domácej nestability v Saudskej Arábii. Katar sa taktiež zdá byť menej zaujatý nebezpečenstvom vyzbrojovania extrémistov v rámci opozície, ako je Džabhat al-Nusrat, islamského štátu v Iraku a aš-Šamu. Saudská Arábia sa snaží zvrátiť katarský vplyv vnútri hlavnej opozičnej politickej skupiny, sýrskej Národnej koalície a údajne buduje vlastnú „armádu islamu“, zloženú zo štyridsiatich troch islamistických a salafistických povstaleckých brigád (Sofer, 2013:9). Boj o dominanciu a budúci vplyv v Sýrii zo strany Kataru a Saudskej Arábie môže expandovať, ak sa oslabí vplyv Iránu v konflikte.

Sýrska občianska vojna však priniesla masívny nárast sektárskeho napätia a náboženskej polarizácie, ktoré poznačili región už ako dôsledok irackej občianskej vojny. Preto sa nám do našej geopolitickej mapy musí zapísať i tento aspekt konfliktu a jeho vnímanie ako „sunnitského povstania“ (podporované sunnitskými monarchiami v Perzskom zálive a Tureckom) proti alawitskému (odnož šiitskej vetvy islamu) režimu na čele s rodinou al-Asadovcov. Alawiti tvoria pomyselnú chrbticu režimu a elitné zložky armády. Hlavná konfliktná línia je vedená práve pozdĺž sektárskych línií medzi sunnitmi ovládanými krajinami ako Saudská Arábia, Katar a Turecko, štátmi s prevahou Šiitov ako Irán, Irak a Sýria. Ako domácich podporovateľov môžeme označiť alawitskú minoritu, kresťanov a Drúzov, vonkajších zástancov režimu, predstavujú – šiitský spojenci (Irán, Hizballáh a i šíiti v Iraku). Geopolitickými rivalmi sú v Sýrii, ale aj v celom regióne sunnitská Saudská Arábia a šiitský Irán, toto súperenie je sprevádzané partikulárnymi záujmami Kataru a Turecka, čo destabilizuje bezpečnostnú architektúru a absencia akéhokoľvek arbitra (mediátora v konflikte) ešte viac naštbuje krehké nábožensko-etnické línie. Sektárske napätie a polarizácia neveštía nič dobré pre budúcnosť Sýrie ani pre zložitú mozaiku spoločnosti v regióne (viď dopad na Irak, Libanon), (Asseburg, 2013:16). V samotnej „sunnitskej koalícii“, čo už samé o sebe je odvážne označenie, prebieha zápas o vplyv medzi Katarom a Saudmi o vplyv medzi jednotlivými frakciami sýrskych rebelov a opozičných síl.

Nekončiaci krvavý konflikt v Sýrii a s ním spojené posilňovanie radikálnych džihádistov zosobnených v posledných týždňoch hlavne v skupinách inšpirovaných al-Kaidou a na ňu naviazanú skupinu islamský štát v Sýrii a aš-Šamu (ISIS³, aš-Šam z arabčiny „Veľká Sýria“, čo predstavuje región začleňujúci okrem samotnej Sýrie aj Libanon, Palestínu a Jordánsko) nám vzhľadom na rastúci význam aj ďalších

³ ISIS (Islamic State of Iraq and the Levant) – islamský štát Iraku a Levantu (LAUB. 2014.)

radikálnych skupín (napríklad Džabhat al-Nusrat) naskytá otázku, kde sa podeli „dobrí chlapci“, ktorých Západ podporoval (Daniel, 2014). Chaos v Sýrii zanechal svoju stopu aj na Libanone, ktorý čelí prívalu sýrskych utečencov, a aj s eskaláciou svojich domácich konfliktov, čo môže v krátkodobom horizonte destabilizovať túto konfesiónálne rozdelenú krajinu a domov hnutia Hizballáh. Konflikt je omnoho viac sektárskym, ako kedykoľvek predtým a jeho elementárnym základom je „geografia“, hovorí Andrew J. Tabler⁴. Sýria bola základným kameňom post-otomanského projektu Blízkeho východu po Sykes–Picotovej dohode, ktorá predstavovala tajný plán Francúzska a Veľkej Británie na rozdelenie sféry vplyvu v teritóriu Osmanskej ríše po ukončení prvej svetovej vojny (Lewis, 1997). Mnohí hovoria, že konflikt v Sýrii vykazuje podobné znaky ako 15-ročná vojna v Libanone a Sýria je v poradí ďalšou krajinou, ktorá dopláca na svojvoľnú politiku Západných mocností. Medzinárodné spoločenstvo nemá významné ekonomické záujmy v Sýrii, avšak skoro všetky susedné krajiny Sýrie predstavujú strategických partnerov a spojencov pre Ameriku i Európu: Izrael, Jordánsko, Turecko, Irak i Libanon. Regionálna sektárska rivalita sa premieta v Sýrii v krvavom boji, ktorého predvoj tvoria sily bezprostredne pochádzajúce z amerického zoznamu zahraničných teroristických organizácií.

Dnes, Hizballáh, jednotky Quds (IRGC, tajná zložka Iránskych revolučných gárd zameraná na zahraničné operácie) a ďalšie iránskej šiitské milície bojujú po boku režimu Bašára al-Asada. Na druhej strane stojí sunnitská opozícia tvorená salafistami a džihádistami (mnohí sú mudžáhedíni na „penzii“ z Afganistanu), z ktorých časť tvorí pobočky al-Kájd v Sýrii. Tento sunnitský nesúrodý protipól režimu bojuje bok po boku (a často i proti sebe). V kurdských oblastiach operujú bojovníci Strany demokratickej únie (PYD) napojení na Stranu kurdských pracujúcich (PKK), (Tabler, 2014:6-7). Práve nárast aktivity a koncentrácia radikálnych skupín a džihádistov na území Sýrie, ktorá sa stala bezpečným útočiskom, základňou pre preskupenie síl a polom pôsobnosti predstavuje pre medzinárodné spoločenstvo kritickú bezpečnostnú hrozbu do budúcnosti.

Politologická predikcia budúcej trajektórie Sýrie

Táto podkapitola sa skromne pokúsi predikovať budúce scenáre vývoja konfliktu a identifikovať najviac pravdepodobné trajektórie pre Sýriu. Na základe analýzy konfliktu a štúdiá dostupnej literatúry sa nám naskytajú štyri eventuálne scenáre: každý z nižšie uvedených scenárov začína „spúšťacou“ udalosťou, až potom nasleduje súbor možných kľúčových faktorov (relevantní aktéri, zložky režimu a sýrska armáda, opozícia a vonkajšie sily).

1. Náhla smrť Bašára al-Asada – sýrskej opozícii alebo al-Káide sa podarí eliminovať (zabiť) prezidenta Asada a nasleduje obdobie konfliktov. Opozícia zosadí Asada násilne a prevezme kontrolu nad krajinou. Kľúčové udalosti, ktoré budú nasledovať:

- Zostávajúci členovia režimu si udržia kontrolu nad väčšinou štátnych inštitúcií, ale neistota a zmätok po al-Asadovej smrti spôsobí čoraz väčšie napádanie pozícií režimu zo strany opozície. Sýrska opozícia vyhlási víťazstvo, ale chýba

⁴ Andrew J. Tabler je analytik v programe na arabskú politiku vo Washingtonskom inštitúte pre blízkovýchodnú politiku, so zameraním na Sýriu a americkú politiku v Levante.

jej koherentná stratégia a kredibilita pre post-asadovskú tranzíciu (prechod) a stabilizovanie vnútropolitckej situácie.

- Al-Káidou inšpirované skupiny využijú obdobie neistoty a získajú ďalšie pozície v kľúčových mestských centrách a budú pokračovať v útokoch proti lojalistom starého režimu.
- V zmlúke po al-Asadovej smrti, slabnuci režim stráca kontrolu nad chemickým arzenálom a nemôže ďalej garantovať svoju ostražitosť, pretože sa koncentruje na odvrátenie úplného kolapsu krajiny. Radikálne opozičné skupiny by mohli získať kontrolu nad niektorými z chemických zbraní (Dalton, 2012:3-4).
- Napriek smrti prezidenta mocenská pyramída, štruktúra režimu a nepotistické kruhy stále existujú a ich úplná porážka si môže vyžadovať dlhodobý časový horizont.

V tomto scenári sa občianska vojna stáva v skutku násilná a sektárska. Pokračuje prenasledovanie a trpké konflikty medzi predstaviteľmi starého režimu a frakciami opozície.

2. Riadený prechod – opozíciou vedená koalícia prevezme moc skrze riadenú tranzíciu. Kľúčové udalosti:

- Väčšina štátnych štruktúr spočiatku zostáva zachovaná, ale ich schopnosť a dôveryhodnosť v priebehu času slabnú.
- S pomocou Západu a sunnitských spojencov Sýrska slobodná armáda (FSA) a hlavné milície dobyjú Aleppo a Damask. Vojenské opozícia zjednotí prebehlíkov i dôveryhodnú časť byrokracie režimu, a vytvorí prechodnú vládu. Al-Káidou inšpirované skupiny sú marginalizované a prevážené stále viac jednotnou a dôveryhodnou opozíciou, ktorej politická stratégia výslovne zahŕňa menšiny a bývalých členov režimu.
- Konflikt nižšej intenzity pokračuje po dobu niekoľkých rokov, kým opozícia dosahuje udržateľného politického prechodu. Prílev utečencov do susedných krajín poľavuje a situácia sa postupne stabilizuje (Dalton, 2012:4; Landis – al-Azm – Zweir, 2014).

Bez ohľadu na to, ako dobre by sa opozícii darilo manažovať sýrsku politickú transformáciu, štátne inštitúcie by boli veľmi oslabené. Strach a nedôvera medzi sýrskou populáciou by pretrvávala. Tento scenár však stroskotáva na ideologickej rôznorodosti opozičných síl a kontradikcii ich podporovateľov (Asseburg, 2013).

3. Asad sa udrží pri moci po devastujúcej občianskej vojne.

Prezident al-Asad si s pomocou Ruska, Iránu a Číny uchová moc, ale konflikt má veľmi negatívny dopad na civilné obyvateľstvo. Kľúčové udalosti:

- Rebeli držia okrajové územia v odľahlých oblastiach, ale Asad drví väčšinu opozície a jeho kampaň, zahŕňa hromadné vraždy, popravy, mučenie a väzenie rebelov a ich sympatizantov (Asseburg, 2013).
- Sýrske chemické zbrane sú v ohrození, ale nakoniec zostávajú pod kontrolou a dohľadom režimu.
- Toky utečencov sa navýšili po tom, ako Asad prenasleduje a perzekuuje rebelov.

- Irán zdvojnásobuje svoje úsilie o posilnenie Asadových pozícií (Dalton, 2012).

Udržanie Asada pri moci, môže byť veľmi znepokojujúce, pretože sa odrazí na náraste brutality konfliktov a humanitárnej kríze, ktorá bude narastať, pričom režim už nikdy nebude taký silný ako predtým.

4. Sýria sa rozpadne pozdĺž sektárskych alebo regionálnych línií.

V tomto scenári sa vyhroť občianska vojna a v krátkodobom časovom horizonte padnú štátne štruktúry. Sýria upadne do anarchie so značnými civilnými obeťami. Konflikt je čím ďalej, tým viac sektársky a popravy v mene „odplaty“ sa stupňujú. Asad odíde, je zabitý alebo sa stáva marginalizovaným aktérom, pričom zvyšky režimu sú prerozdelené medzi bojujúce frakcie.

Kľúčové udalosti:

- Opozícia nedokáže držať pohromade a nie je politicky homogénna. Rozdielne povstalecké skupiny prevažne pôsobia nezávisle na sebe.
- Rebelské militantné skupiny neútočia iba na pozície režimu, ale bojujú medzi sebou a manévrujú smerom k získaniu moci a teritória.
- Chemické zbrane sú v najvyššom riziku pádu do rúk extrémistov. Spojené štáty sú nútené koordinovať medzinárodnú intervenciu s cieľom zabezpečiť alebo zničiť chemický arzenál v Sýrii. Tento scenár je najrizikovejším pre americké záujmy a v krajine sa vytvára nestabilné politické a mocenské vákuum.
- Tok utečencov a bojovníkov cez hranice turbulentne stúpa (Dalton, 2013; Landis – al-Azm – Zweir, 2014).

Skupiny napojené na al-Káidu budú ľahšie dobývať územia a zriaďovať „bezpečné útočiská“ na dezintegrovanom a nekontrolovanom území. Minority (Alawiti, Drúzi a kresťania) budú čeliť zvýšenému sektárskemu násiliu, pretože v očiach radikálov (opozície) kolaborovali s režimom. Etnické zlomové línie budú definitívne naštrbené a roztrieštené, čo vytvorí priestor pre partikulárne záujmy jednotlivých etníc (zoskupení) a ich snáh o vytvorenie nezávislých územných celkov (Kurdi, islamisti), (Landis – al-Azm – Zweir, 2014).

Veľkým nebezpečenstvom, ktoré môže vyhroť situáciu a destabilizovať región je tzv. efekt preliatia (z angličtiny: spill over effect). Centrálna poloha Sýrie v mape Blízkeho východu má geo-strategickú dôležitosť a eskalácia konfliktu môže mať nedozerné následky pre celú oblasť. Počet utečencov, ktorý rastie geometrickým radom, vytvára enormný tlak na susediace krajiny, najmä Libanon, Turecko, Jordánsko a Irak, ktoré čelia neželanému prílevu imigrantov a v neposlednom rade i bezpečnostným rizikám. Poskytnutie primeraného bývania, zdravotné služby a logistika vyčerpávajú miestne ekonomiky tiež vytvárajú napätie medzi miestnym obyvateľstvom. Distribúcia konfliktu sa tak prelieva do Libanonu a Iraku a náboženské nepokoje destabilizujú tieto štáty, ktoré sú sami o sebe nestabilnými a na pokraji občianskych vojen. Obe krajiny sa totiž podieľajú na sýrskom konflikte vlády s opozíciou, a to rétoricky, finančne a aspoň čiastočne vojensky (libanonský Hizballáh). Samotné Turecko, ako hostiteľ Sýrskej národnej rady (SNC) a operačná základňa pre Slobodnú sýrsku armádu (FSA – Free Syrian Army) je pod tlakom vojny. V reakcii na hrozby z toho plynúce

v januári 2013 Turecko povolilo rozmiestnenie palebných batérií systému Patriot, ktoré NATO poskytlo na ochranu pohraničných území a civilného obyvateľstva (Asseburg, 2013:14).

Čo sa týka prežitia režimu Bašára al-Asada každá minca a takmer každý príbeh má dve strany, a tak je to i s príbehom Sýrie. Jedna strana príbehu má čo do činenia s tým, že vzburá povstalcov „sa rýchlo rozšírila a má hlboké korene“. Na druhej strane príbehu odpor rebelov a opozície má čo do činenia s nepopierateľnou skutočnosťou, že režim bol doteraz schopný prežiť. Jedným z možných vysvetlení sú vnútorné rozpory a slabiny opozície, ktorý je verným odrazom sýrskej spoločnosti: opozícia i spoločnosť trpia diverzitou a fragmentáciu založených na etnických, náboženských, regionálnych, sociálno-ekonomických a iných rozdieloch. Ďalšie vysvetlenie sa zameriava na medzinárodné spoločenstvo a nedostatok vôle alebo schopnosti zasiahnuť v Sýrii. Tretie vysvetlenie poukazuje na to, že zdroje režimu sú stále značne silné, a ak režim prežije, tak nielen kvôli slabosti svojich protivníkov, ale aj preto, že momentálne nie je vytvorená klíma na jeho likvidáciu. Jeden zdroj sily tohto režimu spočíva v podpore, ktorú čerpá z rád členov menšinových komunít, ktoré slúžia ako jeho sociálne základne (Zaisser, 2013).

Záver

Problémom Sýrie nie sú len etnické a náboženské štiepne línie, ale externé a vnútorné politické sily, ktoré intervenujú nie v prospech trpiaceho sýrskeho ľudu, ale pre zabezpečenie svojej politicko-mocenskej prevahy v krajine. Konferencia Ženeva II. sa stala bezzubou snahou OSN o zmier v Sýrii a Generálny tajomník OSN, Pan Ki-mun povedal, že by bolo „neodpuštitelne“, aby nevyužili túto príležitosť k ukončeniu konfliktu, ktorý stál už viac ako 100.000 mŕtvych a vyhnala 9,5 milióna Sýrčanov z ich domovov. Americký minister zahraničným veci John Kerry a jeho ruský náprotivok Sergej Lavrov vyvinuli zvýšenú iniciatívu po útoku chemických zbraní na predmestí Damasku. Dňa 27. septembra 2013 prijala Bezpečnostná rada OSN jednomyselne rezolúciu 2118, ktorá požadovala zničenie alebo odstránenie sýrskych chemické zásob (BBC: News Middle East, 2014). V intenciách hypotézy sa tento krok javí pri každodenných správach o počtoch mŕtvych ako prázdne gesto, ktoré má byť signálom navonok, že medzinárodné inštitúcie a organizácie fungujú a dohovory platia.

Pravda je však taká, že desaťročia nepozorného „neokolonializmu“, nečitateľnej, nefundovanej až kontroverznej zahraničnej politiky diskvalifikovali Západ v hre mediátora a tvorcu politiky na Blízkom východe. Nečinnosť a prehliadanie katastrofálneho konfliktu v Sýrii môže mať z dlhodobého hľadiska drastické a devastačné následky a medzinárodný presah. Humanitárna kríza, kumulujúce sa problémy prílevu utečencov, zakladanie bezpečných útočísk radikálnych islamistov sú zatiaľ iba prvé príznaky tohto „chorého regiónu“. Práve Sýria sa môže stať ďalšou „pandorinou skrinkou“ v regióne (po Afganistane, Iraku), kde si Spojené štáty zvolili zlú stratégiu a podporili nevypočítateľné sily radikálov. Súčasná absencia „vôle“ riešiť konflikt, môže vyústiť do horšej vojny ako sme boli svedkami v Iraku a Afganistane.

Literatúra

- [1] ASSEBURG, M. - WIMMEN, H. 2012. *"Civil War in Syria. External Actors and Interests as Drivers of Conflict"*. SWP Comments 43. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2012.
- [2] COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS. 2011. *The New Arab Revolt: What Happened, What It Means, and What Comes Next*. New York: Council on Foreign Relations, 2011. ISBN 0876095015.
- [3] ČEJKA, M. 2007. *Encyklopédia blízkovýchodného terorizmu*. Brno: Vydala spoločnosť pre odbornú literatúru – Barrister & Principal, 2007. 223 s. ISBN 978-80-87029-19-0.
- [4] ČERNÝ, K. 2012. *Svět politického islámu: Politické probuzení Blízkého východu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny NLN, 2012. 600 s. ISBN 978-80-7422-166-8.
- [5] GOMBÁR, E. 2001. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*. Praha: Karolinum, 2001, 215 s. ISBN 8024603705.
- [6] JEŽOVÁ, M. – BURGROVÁ, H. (eds.). 2011. *Současný Blízký východ*. Brno: Barrister & Principal, 2011. 232 s. ISBN 978-80-87474-45-7.
- [7] KEPEL, G. 2006. *Fitna: Válka v srdci islámu*. Praha: UK Nakladatelství Karolinum, 2006. ISBN 80-247-1217-8.
- [8] MATTHEES, K. - SEUFERT, G. 2013. *"Erdogan and Öcalan Begin Talks. A Paradigm Shift in Turkey's Kurdish Policy and a New Strategy of the PKK"*. SWP Comments 43. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2013.
- [9] KROPÁČEK, L. 1996. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7.
- [10] MENDEL, M. 1994. *Islámská výzva*. Brno: Nakladatelství Atlantis, 1994. 230 s. ISBN 80-7108-088-8.
- [11] NORTON, R. A. 2007. *Hezbollah*. Princeton: Princeton University Press, 2007. 199 s. ISBN 978-0-691-14107-7.
- [12] LEWIS, B. 1997. *Dějiny Blízkého východu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 1997, ISBN 80-7106-191-3.
- [13] SARDAR, Z. 2009. *Encyclopaedia Britannica: Islám. Náboženství, historie a budoucnost*. Brno: JOTA, 2009. 377 s. ISBN 978-80-7217-628-1.
- [14] BBC News Middle East, 2014. *What is the Geneva II conference on Syria?* 2014. [online]. [2014-03-10] Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-19331551>, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24628442>.
- [15] CLAWSON, P. 2012. *Post-Asad Syria: Opportunity or Quagmire?* INSS: Institute for National Strategic Studies. Strategic Forum National Defense University. 2012. [online]. [2012-20-10] Dostupné na internete: <http://www.ndu.edu/press/lib/pdf/StrForum/SF-276.pdf>
- [16] ČEJKA, M. 2012. *Syrská revoluce očima Česko-Syrských občanů*. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity – debata. 2012. 2012. [online]. [2012-20-10] Dostupné na internete: <http://blizky-vychod.blogspot.sk/2012/10/debata-o-situaci-v-syrii.html>

- [17] ČEJKA, M. 2011. *Potřebuje víc Turecko Izrael, nebo naopak?* - Israel in need of Turkey or vice versa? 2011. [online]. [2014-28-2] Dostupné na internetu: <http://blizky-vychod.blogspot.sk/search?q=Turecko>
- [18] DALTON, G. M. 2012. *Asad Under Fire. Five Scenarios for the Future of Syria*. Washington, DC: Center for a New American Security. 2012. [online]. [2014-03-10] Dostupné na internetu: www.cnas.org/.../CNAS_AsadUnderFire_Dalton.pdf
- [19] DANIEL, J. 2014. *GP Briefing: Rozšiřování konfliktu v Sýrii do okolí?* Global Politics. 2014. [online]. [2014-03-10] Dostupné na internetu: <http://www.globalpolitics.cz/gp-briefing/gp-briefing-rozsirovani-konfliktu-v-syrii-do-okoli>
- [20] HADDAD, B. 2012. *As Syria Free-Falls . . . A Return to the Basics (Part 1)*. Jadaliyya. 2012. [online]. [2014-03-10] Dostupné na internetu: <http://www.jadaliyya.com/pages/index/7147/as-syria-free-falls-...-a-return-to-the-basics->
- [21] HUSAIN, E. 2012. *No Easy Answers in Syria*. Council on Foreign Relations: Interview with Ed Husain, Senior Fellow for Middle Eastern Studies. 2012. [online]. [2012-29-11] Dostupné na internetu: <http://www.cfr.org/syria/no-easy-answers-syria/p29473>
- [22] IKENBERRY, G. J. 2004. *Soft Power: The Means to Success in World Politics Foreign Affairs*, The Council on Foreign Relations (CFR). 2004. [online]. [2014-03-10] Dostupné na internetu: <http://www.foreignaffairs.com/articles/59732/g-john-ikenberry/soft-power-the-means-to-success-in-world-politics>
- [23] LEMMON, G. T. 2013. *Part of Foreign Affairs Report: Syria in Crisis The Best Case Scenario in Syria: The Obama Administration Should Use Strikes to Get Talks*. Foreign Affairs. 2013. [online]. [2014-03-10] Dostupné na internetu: <http://www.foreignaffairs.com/articles/139870/gayle-tzemach-lemmon/the-best-case-scenario-in-syria?nocache=1>
- [24] LANDIS, J. - AL-AZM, A. - ZWEIR, M. 2014. *Syria: A human tragedy. al-Jazeera: Inside Syria*. 2014. [online]. [2014-03-10] Dostupné na internetu: <http://www.aljazeera.com/programmes/insidesyria/2014/03/syria-human-tragedy-201438153157493734.html>
- [25] LAUB, Z. 2014. *Al-Qaeda in Iraq (a.k.a. Islamic State in Iraq and Greater Syria)*. The Council on Foreign Relations (CFR). 2014. [online]. [2014-03-10] Dostupné na internetu: <http://www.cfr.org/iraq/al-qaeda-iraq-k-islamic-state-iraq-greater-syria/p14811>
- [26] LENČ, J. 2012. „*Quo Vadis Sýria?*“. Trnava: FSV UCM, študentská konferencia SECPOL 2012.
- [27] al-MIQDA, F. 2007. „*Iraqi refugees in Syria*“. Force Migration Review. Iraq Special Issue. 19-20. [online]. [2011-2-8] Dostupné na internetu: <http://fmreview.org/FMRpdfs/Iraq/full.pdf>
- [28] PIPES, D. 2013. *Forget Syria, Target Iran*. The Washington Times. 2013. [online]. [2014-03-11] Dostupné na internetu: <http://www.danielpipes.org/13338/forget-syria-target-iran>

- [29] SALEH, al-Haj Y. 2012. *Syria's revolution: Society, Power, Ideology*. Heinrich Böll Foundation. Perspectives: Political analysis and commentary from the Middle East. 2012. [online]. [2012-20-10], Dostupné na internete: http://www.boell.de/downloads/03_perspectives_me_2012_syria_s_revolution.pdf
- [30] SHARP, J. – BLANCHARD M. 2012. *Armed Conflict in Syria: U.S. and International Response*. Congressional Research Service. CRS Report for Congress. Prepared for Members and Committees of Congress. 2012. [online]. [2012-20-10] Dostupné na internete: <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RL33487.pdf>
- [31] SMITH, B. 2012. *The Syrian crisis. House of Commons Library - Section: International Affairs and Defence Section*. 2012. [online]. [2012-20-10] Dostupné na internete: <http://www.parliament.uk/Templates/BriefingPapers/Pages/BPPdfDownload.aspx?bp-id=SN06271>
- [32] TYPOLTOVÁ, J – TUČEK, F. 2012. *Blízky východ, radikalizace a neschopnost Evropy*. Euro-Atlantic Quarterly. 2012. [online]. [2012-20-10] Dostupné na internete: <http://www.eaq.sk/interview/blizky-vychod-radikalizace-neschopnost-evropy>
- [33] Russian Today. 2012. Assad to RT: *'I'm not Western puppet - I have to live and die in Syria'*. 2012. [online]. [2012-9-11] Dostupné na internete: <http://rt.com/news/assad-exclusive-interview-syria-240/>
- [34] al-JAZEERA. 2013. UN: *Multiple chemical attacks likely in Syria*. al-Jazeera: Middle East. 2013. [online]. [2014-03-10] Dostupné na internete: <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/12/un-chemical-weapons-syria-attacks-20131212224042210713.html>
- [35] al-JAZEERA. 2012. Syria: The People Awake. al-Jazeera: Programmes. 2012. [online]. [2012-9-11] Dostupné na internete: <http://www.aljazeera.com/programmes/2012/03/20123111598441202.html>
- [36] ZISSER, E. 2013. *Can Assad's Syria Survive Revolution?* Middle East Quarterly. Spring 2013, pp. 65-71. [online]. [2014-03-10] Dostupné na internete: <http://www.meforum.org/3529/assad-syria-revolution>

Projekt strategického rozvoja podniku

Kamila MALIARIKOVÁ*

The project of strategic business development

Abstract

Thesis addresses the theory and management in terms of creating business strategy with emphasis on the creation and application of specific strategies for a selected company. In the first part we describe the theoretical - methodological basis of strategic business development. In the following sections we analyze the economic situation of the chosen company, achieved strategic objectives of economic indicators of the selected company as well as the current concept of the business venture. Based on the situation analysis carried out, summarize the synthetic part of the work results of the survey and design for sustainable development business economy.

Keywords: *enterprise, business environment, strategy, strategic growth and business development*

Úvod

V súčasnej ekonomickej situácii výrazne poznamenatej dôsledkami doznievajúcej globálnej finančnej krízy musia podnikateľské subjekty riešiť otázky efektívnosti oveľa náročnejšie, ako kedykoľvek predtým. Medzi priority každého úspešného podniku je definovanie stratégie, ktorá prinesie riešenia zabezpečujúce dostatočné úspory na stabilizáciu podnikových, finančných tokov v reakcii na pokles objednávok a volatilné trhy. Prijaté riešenia musia byť dostatočne razantné a zároveň vyvážené tak, aby umožnili podnikom uchovať si dostatočný potenciál pružne reagovať na očakávaný postupný rast trhov a zároveň naplnenie podnikovej stratégie a poslania. Toto sú nevyhnutné predpoklady v prostredí stále rastúcej a tvrdšej konkurencie na prudko meniacich sa trhoch. Ak chce byť ktorýkoľvek podnik v takýchto mimoriadne komplikovaných podmienkach úspešný, alebo prinajmenšom prežiť ťažké časy, musí byť čoraz flexibilnejší a implementovať moderné stratégie riadenia svojho biznisu. Neoddeliteľnou súčasťou je prinášať inovácie čoraz častejšie a to ako v oblasti riadenia, tak aj v oblasti technológií.

Cieľom príspevku „Projekt strategického rozvoja vybraného podniku“ je teória a riadenie z hľadiska tvorby podnikovej stratégie s dôrazom na vytvorenie a aplikáciu konkrétnej stratégie pre vybraný podnik.

Pre uvedený cieľ sme si vybrali spoločnosť MICROCOMP – Computersystém s r. o. je dlhodobým, spoľahlivým dodávateľom informačných technológií a riešiteľom projektov informačnej bezpečnosti.

* Bc. Kamila Maliariková, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Katedra manažmentu, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: kamila@maliarik.sk

Príspevok je postavený na pracovných hypotézach:

„Predpokladáme, že na základe dôkladnej analýzy funkčných stratégií sa dá navrhnuť strategický a udržateľný rozvoj podniku.“

K realizácii cieľa si vyberieme literárne metódy, metódy analýzy a syntézy, dedukcie a SWOT analýzy. Syntetická časť práce bude obsahovať výsledky prieskumu a návrhy podnikových stratégií zameraných na udržateľný rozvoj podnikovej ekonomiky.

1 Teoretická časť

V teoretickej časti si definujeme teoreticko – metodologické východiská strategického rozvoja podniku. Venujeme sa dvom kľúčovým oblastiam tejto práce, ktorými sú podnik a podniková stratégia.

Podnikateľské prostredie v Slovenskej republike

Podnikateľské prostredie sa v Slovenskej republike zhoršovalo aj v treťom štvrtroku 2013, avšak tento pokles bol menej výrazný v porovnaní s predchádzajúcimi štvrtrokmi. Spomalenie zhoršovania podmienok na podnikanie bolo dôsledkom obmedzenej aktivity vlády a parlamentu v oblasti legislatívy, ktorá by mohla v budúcnosti negatívne ovplyvniť podnikateľské prostredie a zamestnanosť.¹

Podstata podniku

Pre podnikateľský subjekt, ktorý vyhľadáva a využíva podnikateľské príležitosti sa zaviedol v ekonomickej teórii podnik. G. Wöhe zastáva názor, že podnik je plánovitá organizovaná hospodárska jednotka, v ktorej sa zhotovujú a predávajú statky a služby. Táto definícia sa zaoberá o vymedzenie podniku ako komplexného objektu, ktorý je predmetom skúmania viacerých vedných disciplín.²

E. Gutenberg definuje podnik ako kombináciu výrobných faktorov, ktorými vlastníci chcú dosiahnuť určité ciele (maximalizáciu svojich príjmov, zlepšenie sociálneho postavenia, dosiahnutie hospodárskej moci).³

Podnikom rozumieme ekonomickú a právne samostanú jednotku založenú za účelom podnikania.⁴

Stratégia v podniku

Jedna z najstarších od A. Chandlera, ktorý ju definuje ako „určenie základných dlhodobých cieľov podniku, spôsoby ich dosiahnutia a alokácia zdrojov nevyhnutných na uskutočnenie cieľov“.⁵ J.B. Quinn vníma stratégiu ako model, ktorý integruje hlavné ciele podniku, politiku a aktivity „do súdržného celku“.⁶ Stratégia spočíva v cieľavedomom budovaní budúceho stavu riadeného objektu alebo procesu a to

¹ http://www.bratislava.sk/MsZ/Archiv/MsZ_14_01_30/MsZ_body_300114_anonym/07_SPaP. (12.12. 2013).

² WÖHE, G. 1995. *Úvod do podnikového hospodárství*. s.14.

³ GUTENBERG, G. E. 1989. *Grundlagen der Betriebswirtschaftslehre* s.14.

⁴ MAJTÁN, Š. a kol. 2009. *Podnikové hospodárstvo*. s. 15.

⁵ CHANDLER, A. 1962. *Strategy and Structure*. s. 38.

⁶ QUINN, J. B. 1980. *Strategies for Change*. s. 27.

pevnými vymedzenými cestami, ktoré umožňujú pružne reagovať na vplyvy externých síl v priebehu postupu k cieľu.⁷

Podniková stratégia

Podnikovú stratégiu definuje W. F. Glueck ako „jednotný súhrnný a integrovaný plán, ktorý je nevyhnutný, aby zabezpečil dosiahnutie základných cieľov podniku. Je neodmysliteľnou súčasťou každého podniku“.⁸ Stratégia podniku sa skladá z viacerých podnikateľských jednotiek pôsobiach v rozličných odvetviach. Obsahom je riadenie portfólia podnikaní.⁹

Funkčné stratégie

Funkčné stratégie sa nachádzajú na treťom stupni podnikovej hierarchie za stratégiami podnikovými a podnikateľskými. Ich primárnou úlohou je podporovať podnikateľské stratégie pri získaní a upevňovaní konkurenčnej výhody a sekundárnou úlohou stanovovať spôsoby a formy dosahovania vlastných funkčných cieľov. Funkčné stratégie sú podriadené podnikateľským stratégiám, napriek tomu môžu byť zdrojom originálnych podnetov, ktoré ovplyvnia obsah vyššie postavených stratégií.¹⁰

2 Charakteristika podniku MICROCOMP computersystém, s.r.o.

V druhej kapitole, teda praktickej časti tohto príspevku, sa zameriame na využitie poznatkov z teoretickej časti a informácií o danom podniku. Budeme sa venovať nami vybranému podniku jeho charakteristikou, Zhodnotíme finčno-ekonomickú situáciu daného podniku a prevedieme situačnú analýzu SWOT.

Charakteristika podniku MICROCOMP computersystém s.r.o.

Spoločnosť **MICROCOMP - Computersystém s r. o.** je dlhodobým úspešným a spoľahlivým dodávateľom informačných technológií a riešiteľom projektov informačnej bezpečnosti. Od svojho vzniku v roku 1992 sa postupne vyprofilovala na systémového integrátora pre organizácie vo verejnom aj súkromnom sektore.¹¹

Základné údaje spoločnosti MICROCOMP – computersystém s.r.o.

Obchodné meno: MICROCOMP – Computersystém s.r.o.
Sídlo: NITRA, Kupecká 9, 949 01
IČO: 31410952
Deň vzniku: 8.4.1992
Právna forma: spoločnosť s ručením obmedzeným¹²

⁷ VODÁČEK, L. - VODÁČKOVÁ, O. 1999. *Management. Teorie a praxe* 90.let. s.116.

⁸ GLUCK, W. F. 1980. *Business Policy and Strategic Management*. s. 42.

⁹ SLÁVIK, Š. 1999. *Stratégia a riadenie podniku*. s. 171.

¹⁰ SLÁVIK, Š. 1999. *Stratégia a riadenie podniku* s. 211.

¹¹ <http://www.microcomp.sk> (24.3.2014).

¹² <http://www.orser.sk/vypis.asp?ID=4485&SID=9&P=1>. 24.3.2014.

Finančno–ekonomická analýza MICROCOMP computersystém s.r.o

Model založený na metodě viacrozmernej dikriminačnej analýzy

Viacrozmerná diskriminačná analýza sa využíva pri hodnotení javu, ktorý determinuje viacero faktorov s rôznou intenzitou. Je nápomocná najmä pri včasnom rozpoznávaní začínajúcich problémov v podniku. Ich úlohou je na základe dosiahnutých výsledkov prognózovať finančnú situáciu, zaradiť podnik do kategórie prosperujúcich alebo neprosperujúcich.¹³

Index bonity (B)¹⁴ Microcomp computersystém s.r.o r. 2012

Je založený na multivariačnej diskriminačnej analýze podľa zjednodušenej metódy.

Diskriminačná funkcia kvatifikujúca index bonity:

$$B = 1,5 X_1 + 0,08 X_2 + 10 X_3 + 5 X_4 + 0,3 X_5 + 0,1 X_6$$

$$B = 1,5 \cdot 0,184 + 0,08 \cdot 1,81 + 0,11 \cdot 10 + 0,068 \cdot 5 + 0,28 \cdot 0,3 + 1,668 \cdot 0,1 = 2,038$$

$$x_1 = \text{cash flow/cudzie zdroje} = 0,18$$

$$x_2 = \text{celkové aktíva/cudzie zdroje} = 1,81$$

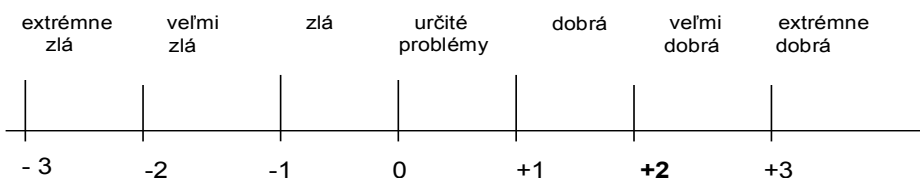
$$x_3 = \text{zisk pred zdanením/celkové aktíva} = 0,11$$

$$x_4 = \text{zisk pred zdanením/celkové výkony} = 0,068$$

$$x_5 = \text{zásoby/celkové výkony} = 0,028$$

$$x_6 = \text{celkové výkony/celkové aktíva} = 1,668$$

Interpretácia výsledkov: **Microcomp computersystém s.r.o r. 2012** dosiahol index bonity **2,038** finančná situácia podniku je veľmi dobrá

Zdroj: Vlastné spracovanie

Situačná analýza SWOT MICROCOMP computersystém s.r.o

SWOT analýza je štandardný analytický nástroj, ktorým je možné realizovať posúdenie pozície podniku na trhu. Vychádza z metódy porovnania vlastnej výkonnosti podniku s možnými a očakávanými výsledkami v trhovom prostredí.

Na hodnotenie v procese analýzy kvantifikácie reakčnej hodnoty podniku (silné, slabé stránky, príležitosti a hrozby) bola stanovená bodová stupnica v rozsahu 1 až 10, kde 1 je najnižšia hodnota a 10 je maximálna v plusovej či mínusovej hodnote. Zároveň bola stanovená stupnica pre váhu v rozmedzí 0 až 1, ktorá interpretuje prioritu konkrétneho parametra v rámci celkového hodnotiaceho procesu.

¹³ KRÁLÍČEK, P. 1993. *Základy finančního hospodářství*. s. 112.

¹⁴ KRÁLÍČEK, P. 1993. *Základy finančního hospodářství*. s. 78.

Ako silné stránky spoločnosti Microcomp s.r.o. boli identifikované a vyhodnotené nasledovné parametre:

Tabuľka 1 SWOT analýza s ohodnotenými položkami silné stránky

SILNÉ STRÁNKY	Hodnotenie	Váha	Hodnota
Dobrá finčná situácia	10	0,25	4,5
Tradícia a stabilita 22 rokov na IT trhu	9	0,1	3,2
Silná značka a dobrá povesť	8	0,05	4,5
Stabilný podiel na IT trhu	8	0,06	4,5
Vybudovaná sieť pobočiek	9	0,1	1,8
Vlastný vývoj a produkcia SW	8	0,07	1,6
Integrátor a poskytovateľ komplexných IT riešení	9	0,1	4,0
Poskytovanie IT služieb na vlastnej infraštruktúre	7	0,03	3,75
Vlastné dátové centrum	6	0,04	1,05
Certifikované školiace kapacity	10	0,2	4,0
Spolu		1	9,09

Zdroj: Vlastné spracovanie

Slabé stránky sú negatívne vnútorné podmienky, ktoré môžu viesť k nižšej výkonnosti. Ide o kritické miesta a nedostatky v aktivitách podniku. Medzi slabé stránky boli zaradené a vyhodnotené nasledovné parametre.

Tabuľka 2 SWOT analýza s ohodnotenými položkami slabé stránky

SLABÉ STRÁNKY	Hodnotenie	Váha	Hodnota
Malá diverzifikácia odberateľov	- 9	0,5	- 4,5
Významný podiel HW riešení	- 7	0,2	- 1,4
Poddimenzované ľudské zdroje	- 8	0,3	- 2,4
Spolu		1	- 8,3

Zdroj: Vlastné spracovanie

Príležitosti sú súčasné alebo budúce podmienky v prostredí, ktoré sú priaznivé súčasným alebo potenciálnym výstupom podniku. Ide o oblasti, v ktorých môže podnik pomocou primeraných marketingových nástrojov získať konkurenčnú výhodu. Pre podnik Microcomp s.r.o. boli vyhodnotené nasledovné príležitosti:

Tabuľka 3 SWOT analýza s ohodnotenými položkami príležitosti

PRÍLEŽITOSTI	Hodnotenie	Váha	Hodnota
Získanie kľúčových zamestnancov konkurencie	10	0,5	5
Služby s vysokou pridanou hodnotou	8	0,05	0,4
Priestor na väčší vývoj vlastných softwarových riešení	9	0,3	2,7
Možnosti nárastu školení vo verejnom sektore	10	0,15	1,5
Spolu:		1	9,6

Zdroj: Vlastné spracovanie

Riziká sú súčasné alebo budúce podmienky v prostredí, ktoré sú nepriaznivé pre podnikové súčasné alebo budúce výstupy. Ide o výzvy, ktoré vznikli na základe nepriaznivého trendu alebo negatívnej udalosti vo vonkajšom prostredí. Pre Microcomp s.r.o. boli vyhodnotené nasledovné riziká:

Tabuľka 4 SWOT analýza s ohodnotenými položkami rizík

RIZIKÁ	Hodnotenie	Váha	Hodnota
Prechodný pokles objednávok ako dôsledok krízy	- 7	0,2	- 1,4
Konkurencia vysokokvalifikovanej pracovnej sily	- 10	0,5	- 5
Veľka intenzita konkurencie otvorenosť IT trhov	- 9	0,2	- 1,8
Politické, legislatívne a kontrolné mechanizmy	- 8	0,1	- 0,8
Spolu		1	- 9,2

Zdroj: Vlastné spracovanie

Syntéza výsledkov analýzy SWOT

SWOT analýza poskytuje mechanizmus pre vzájomné poznanie a pochopenie vonkajšieho prostredia a vnútorných schopností podniku. Ich kombináciou a prienikom vzniká stratégia ako vyžadujúci faktor, ktorý uvádza podnik do súladu s okolím. Takto pochopená a formulovaná stratégia dovoľí podniku orientovať sa len na také príležitosti, ktoré zodpovedajú jeho schopnostiam vyhnúť sa hrozbám, voči ktorým sa nedokáže brániť.¹⁵

Tabuľka 5 Matica syntézy výsledkov SWOT

		Interné prostredie	
		Silné stránky S	Slabé stránky W
Externé prostredie	Príležitosti O	Stratégia SO - Využiť silné stránky na získanie výhody	Stratégia WO - Prekonať slabé stránky využitím príležitostí
	Hrozby T	Stratégia ST - Využiť silné stránky na vyhnutie sa rizikám	Stratégia WT - Minimalizovať náklady a čeliť hrozbám

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Štefana Slávika „Stratégia riadenia podniku“ s. 116

Stratégia SO je najatraktívnejšia strategická alternatíva. Môže ju využiť podnik, ktorého pozícia je ideálna s prevažujúcimi silnými stránkami nad slabými. Takýto podnik je schopný využívať svoje silné stránky na realizáciu príležitostí, ktoré ponúka externé prostredie. Musí však pritom sledovať svoje slabé stránky a vyhýbať sa rizikám.

Stratégia WO je vhodná pre podnik, v ktorom prevládajú slabé stránky. Na ich elimináciu však musí preto využiť alternatívne príležitosti. Využívaniu príležitostí často bránia práve existujúce slabé stránky. Takýto podnik by mal voliť opatrný postup.

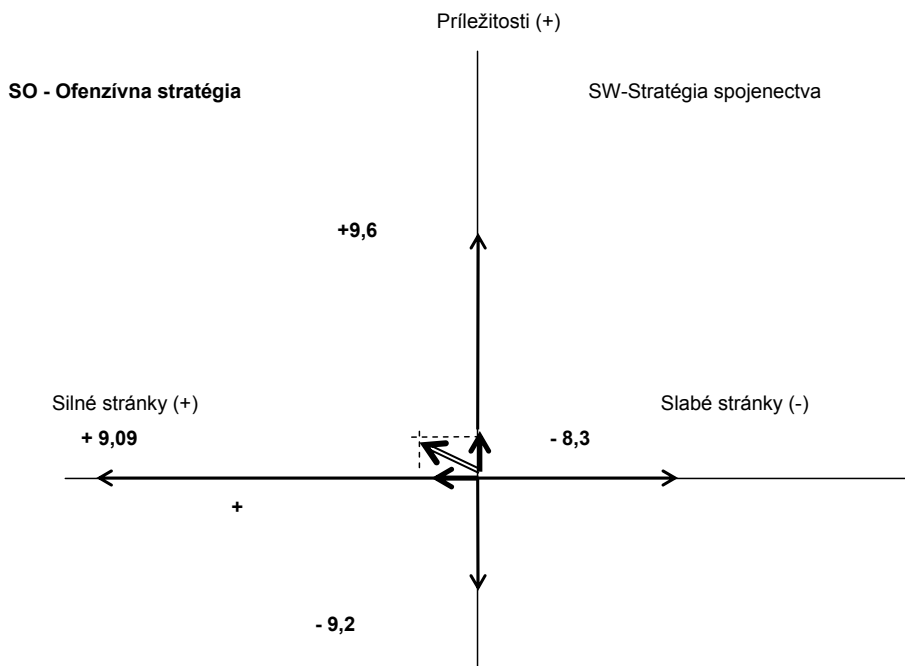
Stratégia ST spočíva vo využití silných stránok a vyhýbaní sa, resp. obmedzovaní vplyvu rizík vonkajšieho prostredia. Vhodne zvolená stratégia a pripravenosť podniku na pôsobenie rizík môžu byť podobne agresívne, ako v prípade stratégie SO.

Stratégia WT je defenzívna stratégia, založená na redukovaní a eliminácii slabých stránok a vyhýbaní sa rizikám. Neistá a zvyčajne riziková pozícia podniku vedie často k využitiu defenzívnych stratégií.¹⁶

¹⁵ SLÁVIK, Š. 2009. *Strategické riadenie podniku*. s.114.

¹⁶ SLÁVIK, Š. 2009. *Strategický manažment* s.162.

Obrázok 1 Matica modelových stratégií zdroj vlastné spracovanie

Zdroj: Vlastné spracovanie

Výsledkom SWOT analýzy, je ofenzívna stratégia, ktorá je pre podnik najatraktívnejším strategickým variantom. V spoločnosti Microcomp s.r.o. prevažujú silné stránky nad slabými a príležitosti nad hrozbami.¹⁷ Vzhľadom na silu svojich silných stránok je spoločnosť schopná využiť všetky ponúkajúce sa príležitosti. Realizáciou sa potvrdilo, že najvhodnejšou stratégiou pre zabezpečenie nárastu tržieb a ďalšieho rozvoja spoločnosti je stratégia SO.

3 Projekt strategického rozvoja podniku Microcomp s.r.o.

V záverečnej tretej kapitole sa zameriame na vytvorenie projektu strategického rozvoja vybraného podniku. K splneniu hypotézy sme vypracovali dôkladnú analýzu podnikovej a funkčnej stratégie.

Návrh podnikovej stratégie a funkčných stratégií k udržateľnému rozvoju podniku

Pre dosiahnutie udržateľného rozvoja podniku navrhujeme podnikovú a funkčné stratégie, ktorých zhodnotením upevníme konkurečnú výhodu a vlastné funkčné ciele.¹⁸ Zameriame sa na podnikovú stratégiu, a funkčné stratégie obchodnú, výrobnú, marketingovú, finančnú, vedecko – technickú a sociálnu stratégiu, ktoré sú zdrojom originálnych podnetov.

¹⁷ SLÁVIK, Š. 1999. *Stratégia a riadenie podniku*. s. 117.

¹⁸ SLÁVIK, Š. 2009. *Strategické riadenie podniku*. s. 211.

Podnikateľská stratégia

Hlavnou podnikateľskou stratégiou je neustále zvyšovanie podielu služieb s vysokou pridanou hodnotou na tržbách spoločnosti MICROCOMP - Computersystém s. r.o. V súčasnosti spoločnosť investuje nemalé finančné prostriedky do zriadenia vlastného dátového centra, kde poskytuje komplexné služby informačných technológií svojimi špecialistami na vlastnej infraštruktúre. Na základe tohoto zistenia môžeme skonštatovať, že zriadenie datacentra a poskytovanie IT služieb na vlastnej infraštruktúre sa stali ďalšou zo základných podnikateľských stratégií spoločnosti, čo umožní získať určitú technologickú konkurečnú výhodu.

Ďalšími prioritami je poskytovanie komplexných služieb integrátora na veľkých projektoch verejnej správy, dodávky originálneho aplikačného vybavenia a poskytovanie špecializovaných školení v oblasti informačných technológií.

Výrobná stratégia

Spoločnosť MICROCOMP - Computersystém s.r.o. je komplexným poskytovateľom informačných technológií v rámci celej Slovenskej republiky. Spoločnosť je spoľahlivým dodávateľom širokého sortimentu HW riešení počnúc poskytovaním PC services a dodávkami sieťových LAN a WAN komunikačných riešení, kabeľáží, routerov, koncentrátorov, mailových serverov, aplikačných serverov, databázových serverov a diskových polí od popredných svetových výrobcov IBM, HP, EMC a CISCO. Súčasťou sú komplexné mailové riešenia na platforme MS Exchange, kde sa radí spoločnosť medzi lídrov na trhu. Ďalším segmentom sú dodávky širokého sortimentu SW licencií od svetových dodávateľov Microsoft, Oracle a IBM.

Navrhujeme posilniť oblasť a posilňovať výrobu originálneho aplikačného vybavenia, čo umožní spoločnosti realizovať dodávky aj v segmente, v ktorom doteraz spoločnosť nepôsobila.

Marketingová stratégia

V oblasti marketingu má spoločnosť vybudovanú silnú značku, zákazníci sú si vedomí vysokej pridanej hodnoty, či už v produktovom portfóliu alebo v oblasti služieb. Spoločnosť poskytuje hardverové a softvérové riešenia na slovenskom trhu s 22-ročnou tradíciou, detailne pozná cieľovú skupinu zákazníkov v súkromnom a verejnom sektore.

Ďalej by sa mala zamerať na aktívnejšie organizovanie workshopov. V marketingovom mixe v public relations navrhujeme realizovať viaceré stretnutia obchodného oddelenia s business klientmi, vďaka ktorým by bolo možné prehĺbiť vzájomnú kooperáciu a súčinnosť. V oblasti propagácie navrhujeme organizovať prezentáciu vlastného dátového centra pre existujúcich, ako aj potenciálnych zákazníkov.

Finančná stratégia

Z pohľadu finančnej stratégie spoločnosť so silným finančným postavením dokáže pružnejšie a odolnejšie postupovať v konkurečnom boji. Finančná situácia je podmienená peňažným tokom, pričom na základe dostupných ekonomických

ukazovateľov môžeme konštatovať, že spoločnosť Microcomp s.r.o. disponuje pozitívnym peňažným tokom a dokáže si financovať nové investície bez platenia vysokých úrokov a dividend.

Sociálna stratégia

Výsledky podnikových aktivít v oblasti sociálnej politiky sa prejavujú aj mierou spokojnosti zamestnancov so svojou prácou, možnosťami seberealizácie a stabilnou perspektívou, ktorú spoločnosť pre zamestnancov predstavuje v budúcnosti. Najsilnejšou sociálnou motiváciou je mzda. Z nášho prieskumu v spoločnosti hodnotí až ¾ respondentov, teda zamestnancov spoločnosti, adekvátne ohodnotenie za svoju prácu, čo predstavuje dobrý výsledok pre spoločnosť.

Vedecko-technická stratégia

Spoločnosť MICROCOMP - Computersystém s.r.o. kladie veľký dôraz na napredovanie v oblasti technologického rozvoja. V prípade tohto cieľa je v rámci partnerstiev s kľúčovými globálnymi výrobcami informačných technológií zabezpečený neustály kontakt pracovníkov s najnovšími HW produktami a pracovnými postupmi. Spoločnosť sa v tejto oblasti zameriava predovšetkým na najmodernejšie serverové technológie a aplikovanie licencovaných SW riešení.

Jednou z priorít je neustály rozvoj a odborný rast zamestnancov. Tento cieľ sa darí pomerne úspešne naplňať interným systémom školení. Prioritou je predovšetkým nárast v oblasti výroby originálneho programového vybavenia, čo umožní realizovať dodávky nových produktov. Spoločnosť zabezpečuje neustály upgrade všetkých vývojových prostredí tak, aby mohli analytici a programátori pracovať na najmodernejších dostupných technológiách. Vývoj prebieha v segmente databázových riešení na systémoch IBM DB2 a Oracle, aplikačné servre IBM Websphere application server a Oracle Weblogic a na aplikačné bussiness riešenia sa orientujú na prostredie Java. V oblasti projektového riadenia aplikujú najmodernejšie postupy v súlade s metodikou, ktorá je odporúčaná v rámci Európskej únie Prince 2.

Vyhodnotenie - Hypotéza 1

Predpokladáme, že na základe dôkladnej analýzy funkčných stratégií sa dá navrhnúť strategický a udržateľný rozvoj podniku. Na základe dôkladného zhodnotenia funkčných stratégií a odporúčaní sa nám podarilo navrhnúť strategický a udržateľný rozvoj podniku, ktorý bude viesť k rozvoju a prospechu zlepšenia situácie podniku na trhu.

Záver

Predmetom príspevku bola analýza hospodárskej činnosti vybraného podniku, výstupy ktorej boli použité pri realizácii swot analýzy. Následne sme realizovali prieskum, spracovali pracovnú hypotézu a dosiahnuté výsledky boli vyhodnotené a spracované do návrhov podnikových stratégií zameraných na udržateľný rozvoj podnikovej ekonomiky. Na základe uvedených skutočností sa nám podarilo získať ucelený pohľad nielen na ekonomickú situáciu, ale aj na podnikateľské aktivity

vybraného podniku. V teoretických častiach práce sme popísali podstatu a postavenie podniku v trhovej ekonomike a objasnili sme typológiu podnikov.

Cieľom príspevku nebola len analýza teoretických východísk, tieto boli len podkladom k vytvoreniu strategického rozvoja vybraného podniku. Dokázali sme, že na správanie podniku má veľký vplyv jeho vonkajšie a vnútorné prostredie. V závere teoretickej časti práce sme sa venovali strategickému rastu a rozvoju podniku a konkrétnej voľbe najvhodnejšieho variantu stratégie pre vybraný podnik.

V príspevku sme definovali teoreticko – metodologické východiská strategického rozvoja podniku. Kľúčovými oblasťami tejto časti diplomovej práce sú podnik a dôraz je kladený na podnikovú stratégiu.

V praktickej časti sme sa zamerali na využitie poznatkov z teoretickej časti a sumarizáciu konkrétnych informácií o vybranom podniku. Využili sme aj model založený na viacrozmernej diskriminačnej analýze, pomocou ktorej sme podľa dosiahnutých výsledkov prognózovali finančnú situáciu podniku. Reálnym dosiahnutým výsledkom našej prognózy finančnej situácie bolo zaradenie podniku do kategórie prosperujúcich s výsledkom bonity 2,38. Tento výsledok predstavuje veľmi dobrú finančnú situáciu analyzovaného podniku. V ďalších častiach sme vytvorili situačnú analýzu SWOT, ktorej výsledkom bola ofenzívna stratégia, čo je pre podnik najatraktívnejším strategickým variantom.

V záverečnej časti sme sa zamerali na vytvorenie projektu strategického rozvoja vybraného podniku. Bola realizovaná pracovná hypotéza, ktorú sme definovali už v teoretickej časti práce. K splneniu hypotézy sme vypracovali dôkladnú analýzu podnikovej a funkčnej stratégie. Súčasťou bolo aj vypracovanie návrhov a odporúčaní, ktoré by mali viesť k efektívnemu a udržateľnému rastu podniku. V produktovej oblasti odporúčame výrazne zvýšiť podiel služieb s vysokou pridanou hodnotou na celkových tržbách spoločnosti. Tento cieľ je možné dosiahnuť orientáciou na dodávky originálneho aplikačného programového vybavenia. V personálnej oblasti navrhujeme zabezpečiť organizovanie viacerých spoločných teambuildingov. Takýmito aktivitami je možné dosiahnuť stmelenie kolektívu a zlepšenie kooperácie zamestnancov podniku a pracovníkov zákazníka. Tieto návrhy a opatrenia potvrdzujúce výsledky hypotézy predstavujú naplnenie cieľa našej práce.

Literatúra

- [1] CHANDLER, A. 1992. *Strategy and Structure: Chapters in the of the American Enterprice*. Cambridge: MT Press, 1992.
- [2] GOZORA, V. 2005. *Podnikový manažment*. 3.vyd. Nitra: SPU Nitra, 2005. 190 s. ISBN 80- 8069-461-1.
- [3] GLUCK, W. F. 1980. *Business Policy and Strategic Management*. McGraw –Hill New York.
- [4] GUTENBERG, G. E. 1989. *Grundlangen der Betriebswirtschaftslehre, Band I. Die Production*. Berlín. Heidelberg: Springer – Verlag.

- [5] KOTULIČ, R. – KIRALY, P. – RAJČANOVÁ, M. 2007. *Finančná analýza podniku*. 1.vyd. Bratislava: Iura Edition, 206 s. ISBN 987-80-8078-117-0.
- [6] MAJTÁN, M. a kolektív. 2003. *Manažment*. 1. vyd. Bratislava: SPRINT. 2003. 319 s. ISBN 80-89085-17-2.
- [7] MAJTÁN, Š. a kolektív. 2007. *Podnikové hospodárstvo*. Bratislava: SPRINT, 2007. 319 s. ISBN 978-80-89085-79-8.
- [8] MINTZBERG, H. 1994. *The rise and fall of strategy planning free press*, NY.
- [9] Obchodný zákonník, prvá časť, hlava I, diel II, § 5. Poradca podnikateľa, Žilina, 2004.
- [10] PAPULA, J. 1995. *Strategický manažment*. 1.vyd. Bratislava: EU, 1995. 197 s. ISBN 80-225- 0680-X.
- [11] PAPULA, J. 2012. *Stratégia a strategický manažment*. 1.vyd. Bratislava: Iura Edition, 2012. 276 s. ISBN 978-80-8078-533-8.
- [12] PEARCE II, J. A. – ROBINSON, R. B., B., Jr. 1988. *Formulation and Implementation of Competitive Strategy* Homewood. 1988. IRWIN.
- [13] PORTER, M. E. 1980. *Competitive strategy*. New York McMillan.
- [14] SÁKAL, P. a kol. 2004. *Strategický manažment v praxi manažér*. 1. vyd. Trnava: SP SYNERGIA, 2007. 189 s. ISBN 978-80-89291-04-5.
- [15] SEDLÁK, M. a kolektív. 2010. *Podnikové hospodárstvo*. Bratislava: Iura Edition, spol. s.r.o., 2010. 255s. ISBN 978-808-8078-317-4.
- [16] SEDLÁK, M. 2008. *Základy manažmentu*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2008. 310 s. ISBN 978-80-80-80-78-193-4.
- [17] SELZNICK, P. 1957. *Leadership in Administration: A Sociological Interpretation*. Illinois: 1957. Evanston Row Peterson.
- [18] SLÁVIK, Š. 2009. *Strategický manažment*. 2. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2009. 403 s. ISBN 978-80-89393-08-4.
- [19] SLÁVIK, Š. 1999. *Strategické riadenie podniku*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 1999. 285 s. ISBN 80-88848-41-0512.
- [20] STRÁŽOVSKÁ, L. – STRÁŽOVSKÁ, H.: 2010. *Malé a stredné podniky: Základy*. 1. vyd. 115 s. Bratislava: MERKURY s.r.o., 2010. ISBN 978-80-89458-07-3.
- [21] QUINN, J. B. 1980. *Strategies for Change*. Logical Incrementalism. 1980. Irwin Homewood.
- [22] WOHE, G. 1990. *Einführung in die Allgemeine Betriebswirtschaftslehre*. 1990. Verlag Franz Vahlen.
- [23] http://www.bratislava.sk/MsZ/Archiv/MsZ_14_01_30/MsZ_body_300114_anonym/07_SPaP. (dostupné 12.12. 2013).
- [24] http://alianciapas.sk/category/pravidelne_aktivity/index_podnikatelskeho_prostredia/ (dostupné 12.12. 2013).
- [25] <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=76949> (dostupné 12.12. 2013).

- [26] http://www.avf.sk/Libraries/Zákony_a_predpisy/zakon_231_1999.sflb.ashx (dostupné 18.12. 2013).
- [27] <http://www.marketresearch.com/IDC-v2477/> (dostupné 18.12. 2013).
- [28] <http://itas.sk/spravy/slovensky-it-trh-by-mal-v-tomto-roku-vzrast> (dostupné 24.3.2014).
- [29] <http://www.microcomp.sk> (dostupné 24.3.2014).

Poplatková politika v sporivých schémach

Nikola MEŠAROVÁ*

Fee policy in savings schemes

Abstract

The work highlights the influence of pension savings schemes' fee policy on the savers and pension funds administration companies in Slovakia. Fee policy was quantified using „charge ratio” indicator. We also expressed the relationship between the level and structure of the fee policy and pension fund investment strategy under different pension fund portfolio volatility, where all pension fund assets are invested in equities. Partial objective of the study is the quantification of marginal welfare loss due to the changes in different types of fees. To address the life-cycle welfare of an individual saver, analytical part also focuses on the development of individual savings scheme. We found out the increased influence of fees and volatility on the total saver's accumulated wealth and explained the proportion of the welfare loss due to the fees paid over the 30-years period under the three exogenously given savings periods with different volatility of pension fund. This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract No. APVV-0465-12“.

Keywords: saving scheme, charge ratio, fee policy, pension fund

Úvod

Oblasť dôchodkového sporenia je pre väčšinu ľudí najcennejším aktívom, resp. druhým najcennejším, hneď po bývaní. (Whitehouse, 2000). Z tohto dôvodu sa v práci zameriavane na to, aký majú poplatky v sporivých schémach dopad na úžitok sporiteľa.

Cieľom príspevku je vyjadriť a kvantifikovať mieru poplatkov v sporivých schémach pomocou ukazovateľa „charge ratio“ a jeho dopad na úžitok sporiteľa. Kvantifikáciu dopadu poplatkovej politiky v dôchodkových fondoch II. a III. piliera na Slovensku budeme realizovať na dennej báze z pohľadu sporiteľa i správcu systému. Parciálnym cieľom práce je zistiť vzťah výšky a štruktúry poplatkovej politiky a investičnej stratégie správcu pri rôznej volatilitě portfólia dôchodkového fondu. Druhým parciálnym cieľom je kvantifikácia hraničného blahobytu sporiteľa v dôsledku zmeny jednotky rôznych typov poplatkov. Predmetom skúmania je poplatková politika správcu dôchodkového fondu. Objektom skúmania je akciový dôchodkový fond spravovaný správcovskými spoločnosťami v II. a III. pilieri na Slovensku za rôzne obdobia.

* Bc. Nikola Mešarová, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Katedra verejnej ekonomiky a regionálneho rozvoja, Tajovského 10, 974 01 Bratislava, e-mail: nikola.mesarova@gmail.com

V teoretickej časti práce popisujeme presnú štruktúru a spôsob výpočtu poplatkov uplatňovaných na Slovensku najprv v II., a potom v III. pilieri. V druhej časti opisujeme ciele a metódy skúmania práce. Zisťujeme vzťah výšky a štruktúry poplatkovej politiky a investičnej stratégie správcu pri rôznej volatilitate portfólia dôchodkového fondu. Zároveň kvantifikujeme hraničný blahobyt sporiteľa v dôsledku zmeny jednotky rôznych typov poplatkov.

1 Teoretické východiská poplatkovej politiky v sporivých schémach

Sporivé schémy sú zamerané na zabezpečenie príjmu jednotlivcov v starobe. Vyžadujú si neustálu kontrolu a prehodnocovanie nastavených parametrov. Či už, a do akej miery vieme ovplyvniť legislatívne rozhodnutia, ktoré sa týkajú nielen zmien dôchodkového systému, je však otázne. Vieme a môžeme však ovplyvniť naše správanie sa voči už nastavenému dôchodkovému systému.

1.1 Poplatková politika v systéme starobného dôchodkového sporenia

Podľa zákona o starobnom dôchodkovom sporení má dôchodková správcovská spoločnosť nárok na tri odplaty:

- Odplata za správu dôchodkového fondu – za 1 kalendárny rok správy dôchodkového fondu nesmie presiahnuť 0,3 % priemernej ročnej predbežnej NAV fondu v dlhopisovom, zmiešanom a akciovom fonde.
- Odplata za vedenie osobného dôchodkového účtu dôchodkového fondu - nesmie presiahnuť 1 % zo sumy príspevku pripísaného na účet nepriradených platieb.
- Odplata za zhodnotenie majetku v dôchodkovom fonde – určuje ju dôchodková správcovská spoločnosť každý deň podľa vzorca 1.

$$O_t = K \times NAV_t \times \left(\frac{AHDJ_t}{\max AHDJ_{t-1}} - 1 \right) \quad (1)$$

kde:

O_t	výška odplaty za zhodnotenie majetku v dôchodkovom fonde
NAV_t	druhá predbežná čistá hodnota majetku v dôchodkovom fonde (znížená o odplatu za správu dôchodkového fondu no nie za správu za zhodnotenie majetku),
$AHDJ_t$	predbežná aktuálna hodnota dôchodkovej jednotky platná pre deň t : NAV_t /počet dôchodkových jednotiek v dôchodkovom fonde,
$\max AHDJ_{t-1}$	maximálna aktuálna hodnota dôchodkovej jednotky dosiahnutá za tri roky predchádzajúce dňu t , najneskôr od 1. apríla 2012,
K	koeficient na určenie výšky odplaty za zhodnotenie majetku v dôchodkovom fonde, ktorý môže byť maximálne vo výške 0,1, t.j. (10%),
t	pracovný deň bezprostredne predchádzajúci dňu výpočtu odplaty za zhodnotenie majetku v dôchodkovom fonde.

Dôchodková správcovská spoločnosť nemá nárok na túto odplatu, ak suma vypočítaná podľa vzorca má zápornú hodnotu. Dôchodková správcovská spoločnosť v deň, keď určí výšku odplaty, zníži hodnotu majetku v príslušnom dôchodkovom fonde o vypočítanú sumu odplaty.

1.2 Poplatková politika v systéme doplnkového dôchodkového sporenia

Podľa §35 zákona 318/2013 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom sporení má DDS nárok na odplatu za správu DDF, odplatu za zhodnotenie majetku v príspevkovom doplnkovom dôchodkovom fonde. Výšku odplát znázorňuje Tabuľka 1.

Tabuľka 1 Prehľad objemu poplatkov v III. pilieri

	543/2013 (od 1.1.2014)	557/2009 (do 1.1.2014)
Odplata za správu príspevkové DDF	Max 1,2 % NAV (2014 = 1,8 % a každý nasledujúci rok – 0,1 %)*	Max 2,5 % (2010)=>max 1,98 % (2009+)
výplatné DDF	Max 0,6 % NAV (2014 = 0,90 % a každý nasledujúci rok – 0,5 %)*	Max 0,996 %
Odplata za zhodnotenie príspevkové DDF	Max 10 %; HWM princíp	Max 10 % (2010) => max 20 % (2020+); HWM princíp
výplatné DDF	0	
Poplatok za prestup	0 % - 1 rok a viac Max 5 % pri menej ako 1 roku	% viac ako 3 roky max 5% menej ako 3 roky
Poplatok za predčasný výstup	0	20 % (5 % DDS + 15 % DDF)

**Odplata za správu príspevkového dôchodkového fondu za jeden mesiac správy nesmie presiahnuť v jednotlivých rokoch výšku 0,2084% v 2010; 0,205% v 2011; 0,200% v 2012; 0,195% v 2013; 0,190% v 2014; 0,185 v 2015; 0,180% v 2016; 0,175% v 2017; 0,170% v 2018; 0,165% v 2019 a v ďalších rokoch.*

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2014

Vzorec na výpočet výšky odplaty za zhodnotenie majetku v príspevkovom doplnkovom dôchodkovom fonde, má obdobnú formu ako vzorec na výpočet odplaty za zhodnotenie majetku v dôchodkovom fonde v II. pilieri.

Odplata za správu sa vypočítava z priemernej mesačnej čistej hodnoty majetku v dôchodkovom fonde.

Teoretická časť práce poukázala na to, aké konkrétne typy poplatkov sa na Slovensku uplatňujú, či sa už bavíme o II. alebo o III. pilieri. S týmito poplatkami budeme následne pracovať v analytickej časti práce, aby sme boli schopní vyjadriť mieru vplyvu poplatku na celkových úsporách jednotlivca a na celkovej hodnote príspevkov uplatňovaním ukazovateľa „charge ratio“, ktorý bližšie špecifikujeme v kapitole 2.1.

2 Analytická časť práce, výsledky a diskusia

V analytickej časti práce predstavujeme vzorového sporiteľa. Pre potreby práce sa volá Pišta. Predpokladáme, že Pišta sa narodí a žije v troch rôznych spojitých

obdobíach (od roku 1919 do roku 2014) a v troch rôznych obdobiach si sporí 30 rokov v II. a/alebo v III. pilieri na svoj dôchodok. Pišta si logicky a racionálne kladie otázku: Aký bude mať vplyv vývoj finančných trhov a finančných inštrumentov, do ktorých si sporím, na moje celkové naakumulované úspory? Koľko budem mať nasporené, keď mám teraz 32 rokov a do dôchodku z týchto pilierov by som chcel ísť vo veku 62 rokov? Akú časť mojich úspor zaplatím počas 30-ročného sporivého horizontu na poplatkoch? Na tieto otázky prinášame odpoveď v analytickej časti práce.

2.1 Ciele práce, metodika a metódy skúmania

Cieľom práce je vyjadriť a kvantifikovať mieru poplatkov v sporivých schémach pomocou ukazovateľa „charge ratio“ a jeho dopad na úžitok sporiteľa a správcu. Kvantifikáciu dopadu poplatkovej politiky v dôchodkových fondoch II. a III. piliera na Slovensku realizujeme na dennej báze z pohľadu sporiteľa i správcu. Parciálnym cieľom práce je zistiť vzťah výšky a štruktúry poplatkovej politiky a investičnej stratégie správcu pri rôznej volatilitate portfólia dôchodkového fondu. Druhým parciálnym cieľom je kvantifikácia hraničného blahobytu sporiteľa v dôsledku zmeny jednotky rôznych typov poplatkov. Predmetom skúmania je poplatková politika správcu dôchodkového fondu, ktorý celý majetok dôchodkového fondu investuje do akciovej zložky. Objektom skúmania je akciový dôchodkový fond spravovaný správcovskými spoločnosťami v II. a III. pilieri na Slovensku za rôzne obdobia.

Pre spracovanie témy sme vyjadrili vývoj AHDJ v akciovom dôchodkovom fonde. Túto hodnotu modelujeme na základe historicky meraných denných dát vývoja indexu DJIA 30. Tieto dáta sme získali z databázy FREDu od 2.1. 1919 do 4.3.2014. Normalizovali sme prvý údaj k 2.1.1919, ako počiatočnú hodnotu AHDJ v prvom roku, ktorú sme dali rovnú hodnote 0,033194.

Modelovanie celoživotnej sporiacej funkcie jednotlivca realizujeme na troch exogénne daných obdobiach: 1. obdobie = 3. 3. 1919 – 3. 3. 1949; 2. obdobie = 2. 3. 1979 do 2. 3. 2009; 3. obdobie = 2.3.1984 – 3.3.2014.

Predpokladáme, že sporiteľ si sporí od 32. roku veku, t.j. 30 rokov si sporí do II. a/alebo III. piliera, pričom vieme, že do dôchodku pôjde v 62 rokoch veku. Predpokladáme rovnakého jednotlivca, Pištu, ktorý sporí v týchto rôznych časových obdobiach. Preto je nutné identifikovať, ako sa bude vyvíjať jeho príjem v čase.

Ľudský kapitál a z neho odvodenú celoživotnú príjmovú funkciu sporiteľa modelujeme pomocou empiricky nameraných dát získaných v rámci Census výskumu v USA, po päť ročných kohortách. Z empiricky nameraných dát vyjadrujúcich priemerné príjmy tej istej vekovej kohorty v závislosti na výške dosiahnutého vzdelania sme vytvorili funkciu vyjadrujúcu celoživotný príjem jednotlivca. Zvolili kohortu, ktorá má ukončenú strednú školu s maturitnou skúškou s dvojročnou nadstavbou, tzv. „some collage degree“. Mzdu sme následne upravili o infláciu meranú cez CPI získanú z databázy FREDu od roku 1900.

Aby sme boli schopní zvolené obdobia medzi sebou navzájom porovnávať je nutné, aby Pišta odvádzal rovnaké percento príspevkov zo svojej mzdy (4 %)

v každom období a zároveň, aby mu správca strhával také percento poplatkov, ktoré platí v súčasnosti (právny stav k 31. 3. 2014) v II. a III. pilieri dôchodkového sporenia na Slovensku.

Vplyv poplatkovej politiky môžeme merať z viacerých hľadísk a rôznymi ukazovateľmi. Vzhľadom na cieľ práce využijeme ukazovateľ „charge ratio“, pričom mieru poplatkovej politiky vyjadríme dvomi modifikáciami ukazovateľa. Pri prvej modifikácii ukazovateľa „charge ratio“ nás zaujíma vplyv sumy poplatkov na celkovej sume príspevkov, ktoré si sporiteľ odviezol do II. a/alebo III. piliera za celú dobu sporenia. Tento vzťah vyjadruje vzorec 2.

$$\text{Charge ratio I} = \frac{\sum \text{Fees}}{\sum \text{Contributions}} \quad (2)$$

kde:

Fees suma poplatkov, ktoré sporiteľ zaplatil v absolútnom vyjadrení,

Contributions celková hodnota príspevkov sporiteľa, počas celoživotného sporenia si v pilieri.

Pri druhej modifikácii ukazovateľa „charge ratio“ nás bude zaujímať vplyv sumy poplatkov na celkových naakumulovaných úsporách počas celoživotného sporenia v II. a v III. pilieri. Tento vzťah vyjadruje vzorec 3.

$$\text{Charge ratio II} = \frac{\sum \text{Fees}}{\sum \text{NAV}} \quad (3)$$

kde:

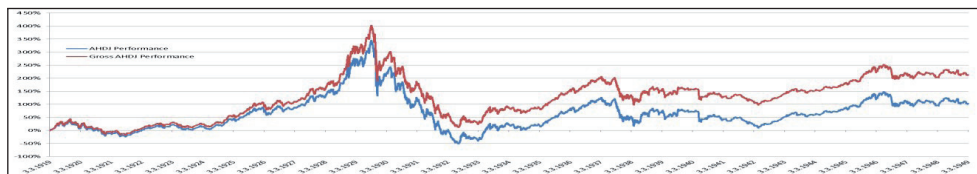
Fees suma poplatkov, ktoré sporiteľ zaplatil; v absolútnom vyjadrení,

NAV celková hodnota úspor sporiteľa, počas celoživotného sporenia si v pilieri, resp. čistá hodnota majetku v dôchodkovom fonde.

2.2 Prvé obdobie II. a III. pilier

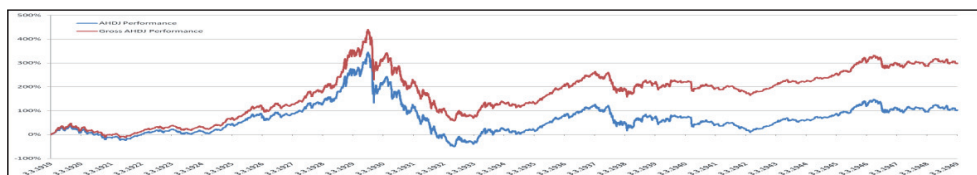
Už v metodológii sme nastavili parametre modelovania. AHDJ (čistá), ktorú sme vyjadrovali, je rovnaká pre II. aj III. pilier. Zároveň je poplatková politika rôzna pre II. a III. pilier. Vplyv poplatkovej politiky na vývoj hrubej AHDJ zobrazujú graf 2 pre II. pilier a graf 3 pre III. pilier.

Graf 1 Vývoj čistej a hrubej AHDJ v 1. období - II. pilier

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2014

Graf 2 Vývoj čistej a hrubej AHDJ v 1. období - III. pilier

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2014

Je zrejmé, že rozdiel medzi hrubou a čistou AHDJ je spôsobený existenciou poplatkovej politiky a súčasne je zrejmé, že čím sú poplatky vyššie, tým bude rozdiel väčší. Tento rozdiel vyjadruje ukazovateľ RiY (Reduction in Yield).

AHDJ zažila svoj vrchol pred rokom 1929, kedy by sme povedali, že náš sporiteľ je vzhľadom na svoje úspory veľmi spokojný. Obrovský pokles AHDJ, ktorý pozorujeme neskôr, bol spôsobený krachom akcií v roku 1929 a veľkou hospodárskou krízou, ktorá nasledovala takmer celé desaťročie. Následne sa AHDJ už len pomaly vyvíjala z poklesu, avšak na 30-ročnom horizonte, už AHDJ neprekonal historické maximum z r. 1929. Aký to má vplyv na zhodnotenie Pištových úspor? (graf 3 a 4).

Graf 3 Vývoj Pištových úspor, príspevkov a ním zaplatené poplatky v 1. období - II. pilier

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2014

Graf 4 Vývoj Pištových úspor, príspevkov a ním zaplatené poplatky v 1. období - III. pilier

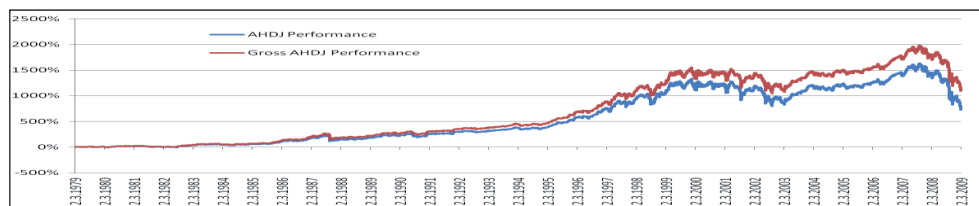
Zdroj: Vlastné spracovanie, 2014

Objem naakumulovaných úspor aj pri neschopnosti AHDJ prekonať historické maximum z roku 1929 sa zvyšoval, ako to vidíme na grafe 4 a 5. Avšak v istých momentoch Pištové úspory boli ešte nižšie ako suma vložených príspevkov.

2.3 Druhé obdobie II. a III. pilier

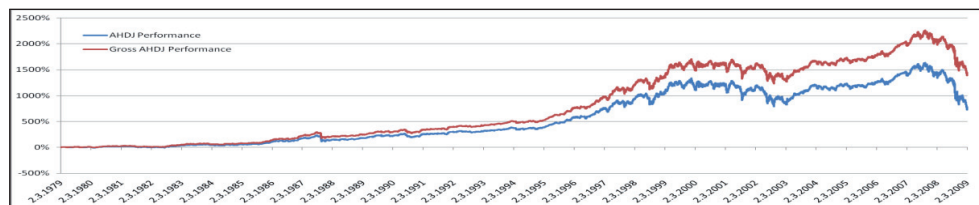
Rôzna úroveň poplatkovej politiky v II. a v III. pilieri je zrejmalá aj v 2. období a môžeme ju čítať z grafu 5 a z grafu 6.

Graf 5 Vývoj čistej a hrubej AHDJ v 2. období - II. pilier

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2014

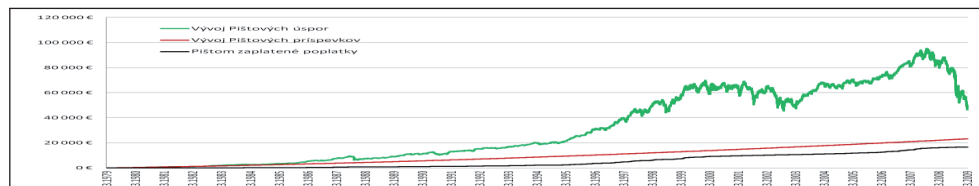
Graf 6 Vývoj čistej a hrubej AHDJ v 2. období - III. pilier

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2014

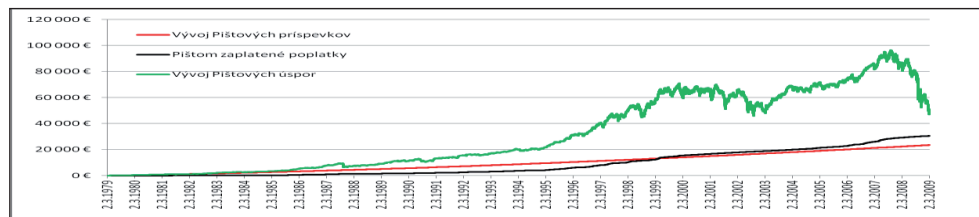
Vplyv odlišnej volatility akciového fondu v 2. období oproti 1. obdobiu na Pištové úspory zobrazuje graf 7 a graf 8.

Graf 7 Vývoj Pištových úspor, príspevkov a ním zaplatené poplatky v 2. období - II. pilier

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2014

Graf 8 Vývoj Pištových úspor, príspevkov a ním zaplatené poplatky v 2. období - III. pilier

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2014

Z grafov 5 a 6 je vidieť, že vývoj AHDJ mal rastúci trend. Iba v období finančnej krízy v roku 2008, dochádza k poklesu kapitálových trhov následkom čoho zaznamenali pokles aj Pištové úspory. Teoreticky ale predpokladáme pozitívny vývoj Pištových úspor počas väčšiny obdobia sporenia. Je to ale naozaj tak ako sa domnievame?

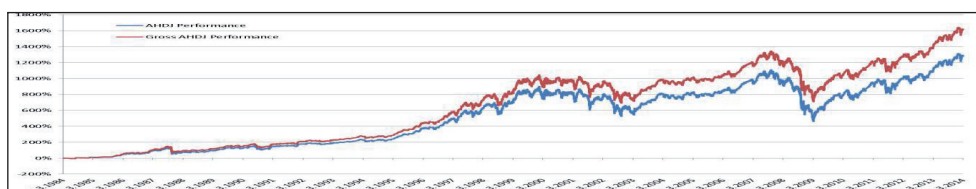
Pišta si stále sporí rovnaké percento z vymeriavacieho základu v II. a/alebo v III. pilieri. V III. pilieri Pišta dokonca zaplatil na poplatkoch viac ako si vložil príspevkov.

Je to z toho dôvodu, že odplatu za zhodnotenie si správca počíta tým väčšiu, čím väčšie zhodnotenie dosahujú úspory jednotlivca. Ak pôjde Pišta do dôchodku tak ako plánuje, t. j. vo veku 62 rokov budú jeho úspory predstavovať len niečo nad 40 000 €. Ako však z grafu 7 a 8 vidíme, v tomto období stratil viac ako polovicu svojich naakumulovaných úspor v dôsledku volatility finančných trhov a hospodárskej krízy v roku 2008.

2.4 Tretie obdobie II. a III. pilier

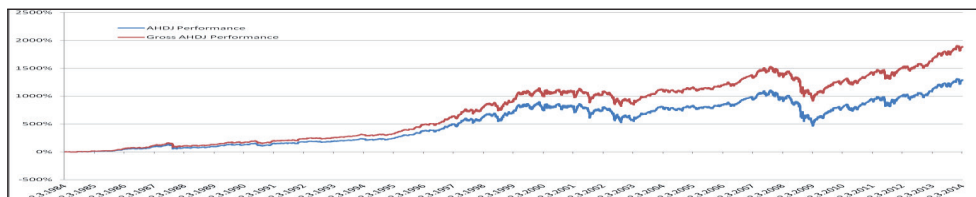
Musíme podotknúť, že pri treťom období sa pokúšame o isté memento. A to z toho dôvodu, že politici na Slovensku v marci 2009 reguláciou obmedzili investovanie do akcií. My napriek tomu, prinášame pohľad na vývoj AHDJ (graf 9 a graf 10), Pištových úspor, zaplatených poplatkov a príspevkov v ADF (graf 11 a graf 12).

Graf 9 Vývoj čistej a hrubej AHDJ v 3. období - II. pilier

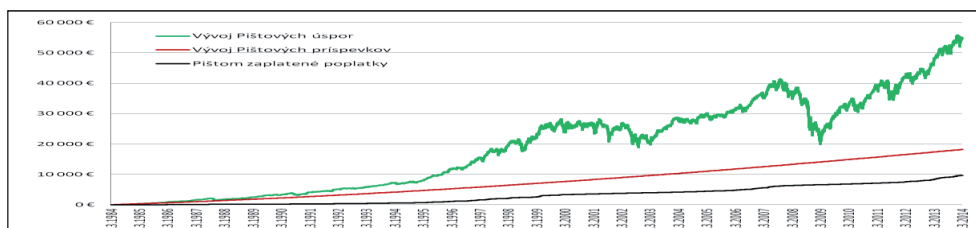
Zdroj: Vlastné spracovanie, 2014

Graf 10 Vývoj čistej a hrubej AHDJ v 3. období - III. pilier

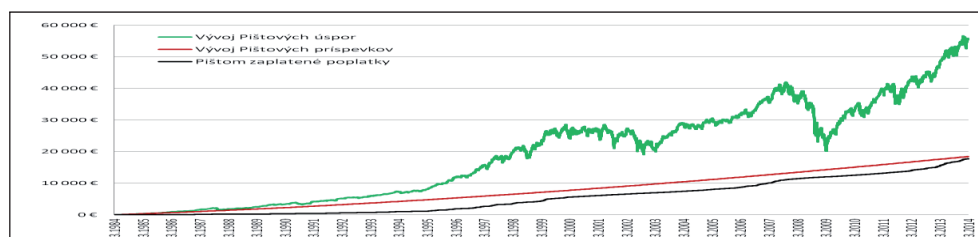
Zdroj: Vlastné spracovanie, 2014

Graf 11 Vývoj Pištových úspor, príspevkov a ním zaplatené poplatky v 3. období - II. pilier

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2014

Graf 12 Vývoj Pištových úspor, príspevkov a ním zaplatené poplatky v 3. období - III. pilier

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2014

Volatilita 3. obdobia je opäť iná, ako bola v predchádzajúcich obdobiach. Pri porovnávaní vývoja čistej a hrubej AHDJ opäť vidíme značný vplyv a rozdiely v poplatkovej politike II. a III. piliera. Graf 12 a graf 13 znázorňujú vývoj Pištových úspor, príspevkov a zaplatených poplatkov. Tie znamenajú, že aj napriek výraznému prepadu trhov v roku 2009 je Pišta, konzistentný sporiteľ, na tom so svojimi úsporami v dôchodkovom systéme oveľa lepšie, ako pred krízou.

2.5 Komparácia výsledkov a diskusia

Pre exaktné vyjadrenie miery vplyvu existencie poplatkovej politiky a jej dopad na úžitok sporiteľa a správcu, si potrebujeme grafy uvedené v kapitolách vyššie pretransformovať to sumarizujúcej tabuľky (tabuľka 2), ktorou kvantifikujeme nielen mieru poplatkov v sporivých schémach, ale súčasne vyjadríme vzťah výšky a štruktúry poplatkovej politiky a investičnej stratégie pri rôznej volatilitě portfólia DF.

Tabuľka 2 Model odplát v sporivých schémach pri rôznej volatilitě portfólia

II. pilier	1. obdobie	2. obdobie	3. obdobie
Reduction-in-Yield	109,96%	367,31%	329,15%
Charge Ratio I. (poplatky / príspevky)	36,87%	71,99%	53,06%
Charge Ratio II. (poplatky / úspory)	27,10%	36,08%	17,65%
Hodnota úspor bez existencie poplatkov	20 770,56 €	79 610,78 €	83 638,35 €
III. pilier			
Reduction-in-Yield	196,31%	661,76%	1750,04%
Charge Ratio I. (poplatky / príspevky)	65,96%	129,81%	96,21%
Charge Ratio II. (poplatky / úspory)	48,49%	65,06%	32,03%
Hodnota úspor bez existencie poplatkov	25 503,95 €	107 719,49 €	108 621,52 €

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2014

Napriek tomu, že si Pišta platil rovnaké percento z vymeriavacieho základu, výška jeho príspevkov bude v II. pilieri oproti III. pilieru v zásade a logicky vždy nižšia kvôli poplatku za príspevok (1,25%) v II. pilieri. Aj napriek tomu, že v II. pilieri si Pišta platil viac odplát, v konečnom dôsledku je III. pilier pre Pištu poplatkovo drahším v dôsledku vysokého % odplaty za správu. Úroveň Pištových úspor, úroveň zhodnotenia úspor Pištu, a úroveň zhodnotenia dôchodkového fondu v tom istom období a II. a v III. pilieri je zhodná. Ale ak fond zhodnocoval 103,04 % /prvé obdobie – I. pilier/, prečo ODÚ sporiteľa Pištu zhodnotil len na hodnotu 36,03 %? Odpoveď na tieto otázky tiež nájdeme v tabuľke. Hodnotu poplatkov na celkových úsporách, ktoré boli kumulované počas 30 rokov sporenia predstavuje ukazovateľ „charge ratio“. Tabuľka

ponúka teoretický pohľad na celkovú sumu úspor Pištu, keby si sporil v systéme dôchodkového sporenia, kde by neexistovala poplatková politika.

Pre úplné naplnenie cieľa práce je ešte potrebné, aby sme kvantifikovali hraničný blahobyť sporiteľa v dôsledku zmeny jednotky typu poplatku. Čo sa stane s úsporami sporiteľa ak sa regulátor rozhodne zvýšiť len odplatu za vedenie osobného dôchodkového účtu dôchodkového fondu z 1% na 2%? Čo ak sa regulátor rozhodne zvýšiť len poplatok za zhodnotenie majetku v dôchodkovom fonde z pôvodných 10% na 20%? Aký bude vplyv zmeny poplatky za správu majetku v DF z 0,3% na 2% na celkových úsporách sporiteľa? Odpovede na tieto otázky prinesieme v tabuľke 3, kde sme kvantifikovali hraničný blahobyť sporiteľa v dôsledku zmien poplatkov.

Tabuľka 3 Hraničný blahobyť sporiteľa v dôsledku zmeny poplatkovej politiky

3. obdobie v II. pilieri	CF = 1 %	CF = 2 %	CF = 1 %	CF = 1 %
	SF = 10 %	SF = 10 %	SF = 20 %	SF = 10 %
	MF = 0,3 %	MF = 0,3 %	MF = 0,3 %	MF = 2 %
Suma príspevkov	18 176,79 €	17 992,73 €	18 176,79 €	18 176,79 €
Objem zaplatených poplatkov	9 645,33 €	9 733,53 €	15 229,69 €	15 279,51 €
Hodnota úspor	54 642,73 €	54 089,53 €	54 642,73 €	54 642,73 €
Zhodnotenie úspor	200,62%	200,62%	200,62%	200,62%
Zhodnotenie fondu	1280,14%	1280,14%	1280,14%	1280,14%

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2014

Ak sme v dôsledku regulácie zmenili odplatu za vedenie ODÚ z 1% na 2% znížili sa celkové úspory naakumulované na osobnom dôchodkovom účte sporiteľa o 0,01% a znížila sa suma všetkých príspevkov o 0,01%, a vzrástol objem zaplatených poplatkov o 1,009%. Čo vzhľadom na ostatné zmeny, ktoré priniesli zmeny ostatných poplatkov, nie je až tak výrazný rozdiel.

Pri rozhodnutí o zvýšení poplatku za zhodnotenie majetku v dôchodkovom fonde, bude mať toto zvýšenie výraznejší vplyv na sporiteľa ako to bolo pri odplate za vedenie ODÚ v DF. Poplatky totiž vzrástli až o 57,89% už pri 10% zvýšení poplatku. Podobne je to pri zvýšení poplatku za správu majetku v DF, kde sa poplatky zvýšili až o 58,41% oproti pôvodnému obdobiu. Z toho vyplýva, že na výnos sporiteľa, ktorý v značnej miere ovplyvňuje poplatková politika, najviac vplyvajú zmeny v dvoch typoch poplatkov, t. j. poplatku za správu a poplatku za zhodnotenie majetku v dôchodkovom fonde.

Záver

Hlavným cieľom príspevku bolo vyjadriť a kvantifikovať mieru poplatkov v sporivých schémach pomocou ukazovateľa „charge ratio“ a jeho dopad na úžitok sporiteľa. Kvantifikáciu dopadu poplatkovej politiky v dôchodkových fondoch II. a III. piliera na Slovensku sme realizovali na dennej báze z pohľadu sporiteľa i správcu systému pri simulovaní maturovaných dôchodkových schém. Prvým parciálnym cieľom práce bolo zistiť vzťah výšky a štruktúry poplatkovej politiky a investičnej stratégie správcu pri rôznej volatilitě portfólia dôchodkového fondu. Druhým

parciálnym cieľom bola kvantifikácia hraničného blahobytu sporiteľa v dôsledku zmeny jednotky rôznych typov poplatkov.

V závere môžeme konštatovať, že cieľ práce bol naplnený vzhľadom na to, že sme v teoretickej časti rozanalyzovali štruktúru poplatkov, t. j. charakterizovali aké poplatky sa zo zákona skutočne uplatňujú v II. a v III. pilieri. V analytickej časti sme popisovali metódy dosiahnutia nami stanovených cieľov a spôsob ich realizácie rovnako ako aj dosiahnuté výsledky, ktoré sme prezentovali graficky prostredníctvom sumarizujúcej tabuľky. Následne sme definovali hraničný blahobyť sporiteľa v prípade zmeny jednotky poplatku.

Literatúra

- [1] BLAKE, D. 2006. *Pension Finance*. Chichester: John Wiley & Sons Ltd, 2006. s. 124-142. ISBN-13: 978-0-470-05843-5, ISBN-10: 0-470-05843-9.
- [2] TAPIA, W. - YERMO, J. 2008. *Fees in individual account pension systems: A Cross-Country Comparison*. OECD. 2008. [cit. 2014-18-03], 23 s. Dostupné na internete: <http://www.oecd.org/finance/privatepensions/41488510.pdf>.
- [3] WHITEHOUSE, E. 2000. *Paying for pensions. An international comparison of administrative charges in funded retirement-income systems*. 2000. FSA OCCASIONAL PAPERS IN FINANCIAL REGULATION [cit. 2014-18-03]. Dostupné na internete: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=427980
- [4] Zákon č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- [5] Zákon č. 540/2004 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Voľby do VÚC 2013 na post predsedov: analýza výsledkov a volebného správania občanov v Banskobystrickom kraji

Michal GARAJ*

Higher Territorial Unit Election in 2013 (Chairman Post): Analysis of the results and behavior of the electors in region of Banská Bystrica

Abstract

Elections to the higher territorial units in 2013 to the post of chairman: analysis of results and voting behavior of citizens in the self-government region Banská Bystrica.[College Student professional work]. Alexander Dubcek University of Trencin. Supervisor: Mgr. Paul Struhár. Department of Political Science TnUAD in Trencin, 2014. Student professional work contains preparation of the issue of elections to higher territorial units in 2013 for the post of chairman in the Banská Bystrica self-governmental region. The work is divided into two main chapters. The first chapter presents the analysis of the results and the second chapter presents analysis of the electoral behavior of voters in the Banská Bystrica region as chairman in 2013.

Keywords: *election, high territorial units, electoral behavior*

Úvod

Pri voľbe témy príspevku sme mali možnosť zvoliť si predmet vlastného výskumu a záujmu. Po zhodnotení aktuálnych faktorov a udalostí z viacerých hľadísk sme sa rozhodli zaoberať sa v obsahu práce voľbami do samosprávnych celkov na post predsedov s hlavným zameraním na Banskobystrický kraj v roku 2013. Voľby VÚC 2013 v Banskobystrickom samosprávnom kraji a ich výsledky rozprúdili širšiu debatu v rámci celého štátu, čo vysvetľuje náš bližší záujem o výskum tejto témy. Z hľadiska výskumnej oblasti, ktoré predstavujú ohraničenie a rozhranie nášho záujmu budú voľby a referendá s ďalšou selekciou vo forme volieb do VÚC. Predstavujú vhodný a prehľadný formát pre výskum. Oblasť volieb poskytuje množstvo dostupnej relevantnej literatúry a vo svojich prácach sa nimi zaoberali viacerí autori alebo inštitúcie.

Hlavným cieľom príspevku je objasniť hlavné faktory a súvislosti výsledku volieb v Banskobystrickom samosprávnom kraji na post predsedu v roku 2013. Cieľom nebude poskytnúť len odpovede na výskumné otázky, ale zároveň poskytnúť komplexné informácie z oblasti problematiky volieb do VÚC v roku 2013. Medzi základné stanovené výskumné otázky budú patriť: Aké volebné výsledky dosiahli kandidáti v jednotlivých obciach a mestách? Aké faktory ovplyvnili voličskú účasť resp. neúčasť? Ktoré faktory ovplyvnili voličov v procese rozhodovania sa? Výskum pomocou dotazníku bude využitý s ohľadom na kvalitatívny výskum. Z hľadiska rozsahu práce pristúpime len k využitiu výskumných otázok, na ktorých zodpovedanie

* Bc. Michal Garaj, Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, Katedra politológie, Študentská 2, 911 50 Trenčín, e-mail: michal.garaj@pobox.sk

sa budeme zameriavať, hypotézy v navrhnutom výskume nebude využívať. V rámci odbornej práce a pri objasňovaní výskumných otázok budeme pri práci z hľadiska metodológie využívať vedecké metódy. V teoretickej časti využijeme deskriptívnu a interpretatívnu metódu. Pri zbere využijeme kombinovanú výskumnú stratégiu. Štatistická metóda bude zameraná predovšetkým na základné dáta a bude slúžiť pri skúmaní volebných výsledkov. Kvalitatívny výskum bude zabezpečený prostredníctvom uskutočneného dotazníku. K vyhodnocovaniu údajov využijeme metódy analýzy, dedukcie a komparácie.

Práca sa bude zaoberať samotnými voľbami na post predsedu v Banskobystrickom samosprávnom kraji v roku 2013 v prvom aj druhom kole a analýzou volebného správania voličov vo voľbách, ktoré budeme skúmať prostredníctvom uskutočneného dotazníku.

1 Voľby do VÚC v Banskobystrickom samosprávnom kraji 2013 na post predsedu: analýza výsledkov

1.1 Voľby do VÚC 2013 v Banskobystrickom kraji: 1. kolo

„Predseda Národnej rady Slovenskej republiky rozhodnutím č. 191/2013 Z. z. vyhlásil voľby do orgánov samosprávnych krajov a určil deň ich konania na sobotu 9. Novembra 2013.“¹

V Banskobystrickom kraji bolo 530 301 oprávnených voličov, účasť voličov dosiahla 24,59%. Napriek tomu, že toto číslo vyjadruje nízku mieru participácie voličov počas volieb, v Banskobystrickom kraji dosiahla účasť v 1. kole najvyššiu hodnotu spomedzi všetkých samosprávnych krajov SR. Nižšie uvedená tabuľka znázorňuje komparáciu percentuálnej účasti voličov vo voľbách do VÚC od prvých volieb v roku 2001 po posledné voľby v roku 2013.

Tabuľka 1 Komparácia účasti voličov vo všetkých voľbách do VÚC v BB kraji v 1. kole, spracovanie autora²

Účasť voličov vo voľbách do VÚC v BB kraji v jednotlivých rokoch v 1. kole			
2001	2005	2009	2013
24,16%	18,65%	27,06%	24,59%

Zdroj: Štatistický úrad SR

Z uvedenej tabuľky vyplýva dlhodobá nízka úroveň záujmu voličov participovať vo voľbách do samosprávnych krajov. Vývoj účasti voličov má striedavo stúpajúcu a klesajúcu tendenciu. Najvyššiu mieru participácie v prvom kole voliči dosiahli v roku 2009, najnižšiu mieru participácie vo voľbách dosiahli vo roku 2005.

Na post predsedu samosprávneho kraja v roku 2013 kandidovalo spolu 11 kandidátov: Ondrej Binder, Ladislav Fízik, Pavel Chovanec, Andrea Jenčíková, Ľudovít Kaník, Karol Konárik, Marián Kotleba, Vladimír Maňka, Emil Samko, Jozef Sásik a Jaroslav Sekerka. Uvedená tabuľka znázorňuje percentuálny podiel hlasov pre jednotlivých kandidátov na post predsedu samosprávneho kraja.

¹ MINISTERSTVO VNÚTRA SR: *Voľby do orgánov samosprávnych krajov*. [on-line]. [cit. 2014-01-17], < <http://www.minv.sk/?volby-vuc> >.

² ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR: *Voľby do orgánov samosprávnych krajov*. [on-line]. [2014-03-23], < <http://volby.statistics.sk/osk/osk2001/> >.

Tabuľka 2 Počet a percentuálny podiel hlasov kandidátov na post predsedu VÚC v BB 2013 v 1. kole, spracovanie autora³

Kandidát	Počet hlasov	% podiel hlasov
Ondrej Binder	4 022	3,26
Ladislav Fízik	2 521	2,04
Pavel Chovanec	1 067	0,86
Andrea Jenčíková	1 401	1,13
Ľudovít Kaník	18 571	15,07
Karol Konárik	5 056	4,10
Marián Kotleba	26 251	21,30
Vladimír Maňka	60 960	49,47
Emil Samko	1 346	1,09
Jozef Sásik	714	0,57
Jaroslav Sekerka	1 314	1,06

Zdroj: Štatistický úrad

Obrázok 1 Mapa víťazstiev kandidátov v 1. kole volieb VÚC v BB 2013, spracovanie autora⁴

Legenda: Ondrej Binder (biela), Ladislav Fízik (šedá), Pavel Chovanec (žltá), Andrea Jenčíková (slabo modrá), Karol Konárik (fialová), Marián Kotleba (zelená), Vladimír Maňka (červená), Emil Samko (čierna), Jozef Sásik (oranžová), Jaroslav Sekerka (hnedá)

³ ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR: Volby do orgánov samosprávnych krajov 2013, 1. kolo. [on-line]. [2014-03-23], <http://volby.statistics.sk/osk/osk2013/VUC/Tabulka5_sk.html>.

⁴ ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR: Volby do orgánov samosprávnych krajov 2013, 1.kolo. [on-line]. [2014-03-23], < http://volby.statistics.sk/osk/osk2013/VUC/Tabulka11_sk.html >.

Vyššie uvedená volebná mapa znázorňuje víťazstvá prostredníctvom farebného rozlíšenia v obciach a mestách, ktoré dosiahli kandidáti v prvom kole volieb. Celkový súhrn víťazstiev ukazuje nižšie uvedená tabuľka.

Tabuľka 3 Dosiahnuté víťazstvá podľa okresov v 1. kole na post predsedu BB kraj, spracovanie autora⁵

	BB	BS	BR	DT	KA	LC	PT	RA	RS	VK	ZV	ZC	ZH
Binder	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Fízik	0	0	0	0	0	0	0	1	4	0	0	0	0
Chovanec	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Jenčíková	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kaník	1	2	0	0	0	4	0	3	9	8	0	0	0
Konárik	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Kotleba	5	2	5	0	2	1	1	2	4	1	0	0	1
Maňka	36	10	25	15	34	51	21	35	85	57	26	18	35
Samko	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0
Sásik	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sekerka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Remíza	0	0	0	0	0	1	0	0	2	5	0	0	0
Spolu	42	15	30	15	36	57	22	42	107	71	26	18	36

Zdroj: Štatistický úrad

Z vyššie uvedenej tabuľky vyplývajú nasledovné skutočnosti. Z celkového počtu 517 obcí a miest najviac volebných víťazstiev v prvom kole vo všetkých okresoch dosiahol Vladimír Maňka (448). Postupne nasledujú Ľudovít Kaník (27), Marián Kotleba (24), Ladislav Fízik (5), Emil Samko (3), Ondrej Binder a Karol Konárik (1). Pavol Chovanec, Andrea Jenčíková, Jozef Sásik a Jaroslav Sekerka nezískali volebné víťazstvo. Rovnaký počet hlasov na prvom mieste dostali kandidáti v 8 obciach: Kotmanová (okr. LC), Širákov (okr. VK), Chrastince (VK), Kamenné Kostihy (VK), Slovenské Ďarmoty (VK), Muľa (okr. VK), Ratkovská Suchá (okr. RS) a Tachty (okr. RS).

1.2 Voľby do VÚC 2013 v Banskobystrickom kraji: 2. kolo

„Predseda Národnej rady Slovenskej republiky rozhodnutím č. 359/2013 Z. z. vyhlásil druhé kolo volieb predsedov samosprávnych krajov a určil deň ich konania na sobotu 23. novembra 2013.“⁶

Prvé kolo výsledkov volieb predsedov samosprávnych krajov nerozhodlo o víťazovi volieb. Žiadny z kandidátov nezískal nadpolovičnú väčšinu hlasov. Do druhého kola postúpili prvý dvaja kandidáti s najvyšším počtom získaných hlasov: Vladimír Maňka a Marián Kotleba. Účasť voličov v druhom kole dosiahla mieru 24,61%. Opäť aj napriek nízkemu záujmu voličov o voľby predsedov samosprávnych krajov, keď sa nezúčastnila ani štvrtina oprávnených voličov, percentuálna účasť voličov bola v banskobystrickom kraji najvyššia spomedzi ďalších krajov, kde sa konalo druhé kolo volieb predsedov samosprávnych krajov

⁵ ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR: *Voľby do orgánov samosprávnych krajov 2013. 1. kolo*. [on-line]. [2014-03-23], < http://volby.statistics.sk/osk/osk2013/VUC/Tabulka11_sk.html>.

⁶ MINISTERSTVO VNÚTRA SR: *Voľby do orgánov samosprávnych krajov*. [on-line], [cit. 2014-01-17], < <http://www.minv.sk/?volby-vuc>>.

Tabuľka 4 Komparácia účasti voličov v jednotlivých voľbách predsedov VÚC BB kraj v 2. kole, spracovanie autora⁷

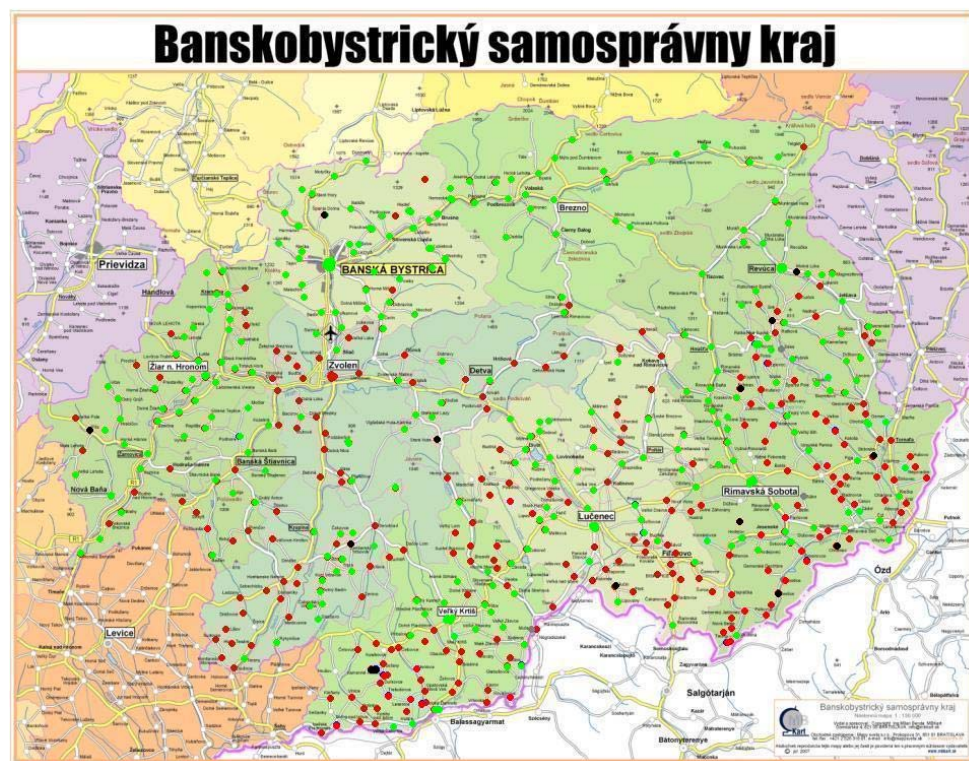
Účasť voličov vo voľbách do VÚC v BB kraji v jednotlivých rokoch v 2. kole			
2001	2005	2009	2013
19,92%	10,65%	18,01%	24,61%

Zdroj: Štatistický úrad

Vo vyššie uvedenej tabuľke sú uvedené hodnoty percentuálnej účasti voličov vo voľbe predsedov samosprávnych krajov. Voľby v roku 2013 sa z pohľadu Banskobystrického samosprávneho kraja stali výnimočnými, jedine v tomto roku sa účasť voličov v druhom kole volieb zvýšila. Vo všetkých ostatných rokoch voličská účasť výrazne poklesla.

Výsledok 2. kola volieb na post samosprávnych predsedov určil víťaza, ktorým sa stal Marián Kotleba so ziskom 55,53% hlasov. Druhý v poradí, Vladimír Maňka získal 44,46% hlasov.

Obrázok 2 Mapa víťazstiev kandidátov v 2. kole volieb VÚC v BB 2013, spracovanie autora⁸

Legenda: Marián Kotleba (zelená), Vladimír Maňka (červená), remíza (čierna)

⁷ ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR: Voľby do orgánov samosprávnych krajov 2013. [on-line]. [2014-03-23], < <http://volby.statistics.sk/osk/osk2001/>>.

⁸ ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR: Voľby do orgánov samosprávnych krajov 2013, 2. kolo. [on-line]., [2014-03-23], < http://volby.statistics.sk/osk/osk2013/VUC/Tabulka18d_sk.html>.

Vyššie uvedená mapa znázorňuje farebným odlišením volebné víťazstvá a remízy jednotlivých kandidátov v druhom kole volieb. Z uvedenej mapy vyplýva niekoľko základných skutočností. Okresy, v ktorých dosiahol najviac víťazstiev Marián Kotleba sú Banskobystrický, Brezniansky a okres Žiar nad Hronom. Naopak najväčšie úspechy dosiahol Vladimír Maňka v okresoch Zvolen a Veľký Krτίš.

Tabuľka 5 Dosiahnuté víťazstvá podľa okresov v 2. kole na post predsedu BB kraj, spracovanie autora⁹

	BB	BS	BR	DT	KA	LC	PT	RA	RS	VK	ZV	ZC	ZH
Maňka	3	6	2	8	16	31	11	14	52	47	19	4	6
Kotleba	38	9	28	6	19	25	11	26	48	21	7	13	30
Remíza	1	0	0	1	1	1	0	2	7	3	0	1	0
Spolu	42	15	30	15	36	57	22	42	107	71	26	18	36

Zdroj: Štatistický úrad

Tabuľka 6 Vývoj podielu hlasov pre kandidátov v 2. kole volieb, spracovanie autora

% spracovania hlasov	4,71	8,88	16,66	33,99	51,75	70,17	83,11	96,49	100
Vladimír Maňka	1885	4102	8262	18613	27307	39069	47501	54656	57164
Marián Kotleba	2144	5099	10584	22813	34940	50492	60375	68370	71397

Zdroj: Štatistický úrad

Tabuľka 7 Vývoj percentuálneho podielu hlasov pre kandidátov v 2. kole volieb, spracovanie autora

% spracovania hlasov	4,71	8,88	16,66	33,99	51,75	70,17	83,11	96,46	100
Vladimír Maňka	46,78	44,58	43,83	44,93	43,86	43,62	43,03	44,42	44,46
Marián Kotleba	53,21	55,41	56,16	55,06	56,13	56,37	55,96	55,57	55,53

Zdroj: Štatistický úrad

2 Voľby do VÚC v Banskobystrickom samosprávnom kraji 2013 na post predsedu: analýza volebného správania voličov

Výskum volebného správania voličov bol uskutočnený prostredníctvom dotazníku. Ako základný súbor boli určení obyvatelia s trvalým pobytom na území SR v Banskobystrickom samosprávnom kraji. Výberový súbor bol stanovený na 130 respondentov. Každý okres reprezentovalo 10 občanov. Dotazník bol zaslaný elektronicky na vyplnenie, vyplnených a navrátených bolo 100 dotazníkov. Nižšie zobrazené tabuľky znázorňujú štruktúru voličov podľa okresu a veku.

⁹ ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR: *Voľby do orgánov samosprávnych krajov 2013, 2. kolo*. [on-line]. [2014-03-23], < http://volby.statistics.sk/osk/osk2013/VUC/Tabulka18d_sk.html>.

Tabuľka 8 Štruktúra respondentov podľa okresu

Okres	Počet
BB	10
BS	8
BR	9
DT	8
KA	8
LC	6
PT	6
RA	8
RS	6
VK	6
ZV	10
ZC	7
ZH	8

Zdroj: Štatistický úrad

Tabuľka 9 Štruktúra respondentov podľa veku

Vek	Počet
18 - 30	30
31 - 45	25
46 - 60	25
60 a viac	20

Zdroj: Štatistický úrad

Analýza volebnej účasti ukazuje znížený záujem u voličov, aj napriek tomu, že účasť v Banskobystrickom kraji dosiahla v rámci Slovenskej republiky najvyššie čísla. V druhom kole sa dokonca veľmi mierne zvýšila o 0,02%. Za zníženým záujmom je možné sledovať niekoľko dôležitých faktorov. Z výskumu uskutočneného prostredníctvom dotazníku vyplynulo, že v rámci prvého kola svoju neúčasť voliči zdôvodnili najmä slabou informovanosťou o samotných voľbách, neprikladaním vážnosti prvému kolu, neatraktívnosť kandidátov a svojimi osobnými dôvodmi (odcestovanie, a pod.). Za nízku účasť v druhom kole videli občania predovšetkým osobné dôvody a neoslovením kandidátmi v druhom kole. Medzi ďalšie dôležité dôvody, ktoré zapríčinili nízku účasť vo všeobecnosti patria: nízka úroveň kompetencií VÚC, nedostatočná kampaň kandidátov, všeobecný nezáujem zúčastniť sa na voľbách, výber resp. kvalita jednotlivých kandidátov, slabý mediálny záujem o voľby a informovanosti o nich.

Výsledok volieb do VÚC 2013 na post predsedu v Banskobystrickom kraji v prvom kole celkového víťaza nepriniesol. Spoznali sme dvoch kandidátov postupujúcich do druhého kola a deväť porazených. Víťaz prvého kola, Vladimír Maňka, je meno, ktoré bolo všeobecne očakávané, na druhom mieste sa, ale objavilo meno, ktoré nerozprúdilo širšiu debatu len v Banskobystrickom kraji, ale na celom Slovensku. Marián Kotleba sa stal s počtom hlasov 26 251 druhým postupujúcim. V priamom súboji o druhé miesto porazil Ľudovíta Kaníka a aj ostatných kandidátov. Druhé kolo volieb prinieslo výsledok, ktorým určil ako víťaza Mariána Kotlebu. Z pohľadu politológov sa objavilo niekoľko základných dôvodov, ktoré zapríčinili výhru Mariána Kotlebu: neriešenie problému rómskej otázky nielen v Banskobystrickom kraji, ktorá bola problémom všetkých doterajších vlád, chýbajúca alternatíva, zvolenie Mariána Kotlebu ako formu protestu proti súčasným politickým predstaviteľom, nízka volebná účasť, príťažlivosť jeho osoby a nie je programu resp. politickej strany, systém

voľby do VÚC, ktorý nie je viazaný na kandidátku politickej strany, menšia znalosť kompetencií VÚC. Ďalšími faktorom, ktorý mohol zapríčiniť víťazstvo Mariána Kotlebu bol postoj médií. Po druhom kole sa v priamom súboji kandidáti nestretli, požiadavka Mariána Kotlebu diskutovať v živom vysielaní sa nestretla s pochopením RTVS, kde naopak mal záujem diskutovať Vladimír Maňka vo vysielaní zo záznamu. Televízia TA3 neskôr odvysielala konferenciu Mariána Kotlebu, čím je možné vidieť mierne zvýhodnenie tohto kandidáta. Ako ďalšia príčina sa javí schopnosť mobilizácie voličov Mariána Kotlebu najmä v druhom kole, počet svojich podporovateľov oproti prvému kolu takmer strojnásobil.

Z uskutočneného výskumu dotazníkom v oblasti voličského správania občanov vo voľbách predsedov samosprávnych krajov v BB 2013 ukázal niekoľko faktorov rozhodovania sa. Voliči, ktorí sa zúčastnili len prvého kola volieb sa druhého kola nezúčastnili v prevažnej väčšine z osobných dôvodov (75%). Neprevládala tu teda faktor z uspokojenia výsledkom. Voliči, ktorí sa zúčastnili len druhého kola, sa v prvom kole nezúčastnili v najväčšej miere opäť z osobných dôvodov.

Voliči boli v prvom aj druhom kole boli pevne rozhodnutí komu odovzdajú svoj hlas, nepreukázal sa faktor rozhodovania na poslednú chvíľku tesne pred hlasovaním. Tí, ktorí sa zúčastnili v prvom aj druhom kole volieb sa v rámci prvého kola rozhodovali najmä na základe volebného programu (33%), sympatií (19%) a volebnej kampane (17%). V menšej miere sa voliči rozhodovali na základe odporúčania známych, osobného kontaktu, nespokojnosti so súčasným stavom alebo spokojnosťou s doterajšími výsledkami práce kandidáta. V druhom kole sa rozhodovali opäť najviac na základe volebného programu (31%), sympatií (17%) a volebnej kampane (11%). V menšej miere sa voliči rozhodovali na základe nespokojnosti so stavom VÚC, v prípade voličov Mariána Kotlebu aj ako protest proti mediálnej antikampane alebo v prípade voličov Vladimíra Maňku ako práve protest proti Mariánovi Kotlebovi. Voliči, ktorí v prvom kole nedali hlas Vladimírovi Maňkovi alebo Mariánovi Kotlebovi sa v druhom kole rozhodli podporiť viac Vladimíra Maňku (60%). Z tohto dôvodu vyplýva schopnosť Mariána Kotlebu mobilizovať nových voličov, najmä pre druhé kolo. Niektorí voliči uviedli ako motiváciu účasti na voľbách ako protest proti Mariánovi Kotlebovi. Rozhodli sa tak najmä tí voliči, ktorí prvému kolu neprikladali vážnosť (30%).

Analýza účasti voličov vo voľbách ukázala, že takmer polovica opýtaných sa a voľbách nezúčastnila vôbec (48%). Štvrtina voličov sa zúčastnila prvého aj druhého kola (28%), len prvého alebo len druhé kola sa zúčastnilo (12%). Z tejto štatistiky vyplýva, že pri 24% účasti v prvom aj druhom kole, v každom kole 50% voličov bolo zhodných a 50% tvorili noví voliči. V prvom kole získal V. Maňka u voličov, ktorí sa zúčastnili len prvého kola 55 % hlasov, Marián Kotleba 20% hlasov, zvyšné si rozdelili ostatní kandidáti. Voliči, ktorí volili v prvom aj druhom kole, v rámci prvého dalo hlas V. Maňkovi 42%, M. Kotlebovi 25%. V rámci druhého kola V. Maňka získal 55% a M. Kotleba 45%. U voličov, ktorí sa zúčastnili len druhého kola, V. Maňka získal 36%, M. Kotleba získal 64% hlasov. Z tejto štatistiky vyplýva, že voliči, ktorí sa zúčastnili len druhého kola, rozhodli v prospech M. Kotlebu. Z tohto pohľadu sa ukázal faktor mobilizácie voličov na jednej strane u M. Kotlebu, naopak voliči V. Maňku, ktorí prišli voľiť v prvom kole, v druhom kole ich v dostatočnom počte nezastúpili voliči, ktorí sa zúčastnili len druhého kola.

Záver

Na území nášho štátu sa môžeme prostredníctvom aktívneho voličského práva zúčastniť množstva volieb. Voľby do NR SR, prezidentské, komunálne, štruktúr európskeho parlamentu a v minulom roku aj do samosprávnych krajov. V našej práci sme sa zaoberali témou volieb do VÚC v Banskobystrickom samosprávnom kraji na post predsedov v roku 2013. S ohľadom na nami stanovenú tému práce, štruktúru, ciele a výskumné otázky sme v práci dospeli postupne k nasledovným skutočnostiam.

V samotnom príspevku sme sa zaoberali výsledkami volieb do VÚC v BB kraji na post predsedov a voličským správaním občanov v nich. Postupným výskumom s ohľadom na stanovené výskumné otázky sme dospeli k nasledovným záverom:

Účasť voličov vo voľbách do samosprávnych krajov sú dlhodobou charakteristickou nízkou volebnou účasťou na celom území Slovenskej republiky. V rámci posledných volieb, v Banskobystrickom samosprávnom kraji v roku 2013 dosiahla účasť najvyššiu mieru z pomedzi všetkých krajov. Faktory, ktoré spôsobujú nízku volebnú účasť je zapríčinená predovšetkým nezáujmom voličov vo všeobecnosti o participáciu na voľbách, súčasným systémom VÚC, neatraktívnosťou jednotlivých kandidátov, nízkou mierou kompetencií VÚC a mediálnym nezáujmom. K ďalším faktorom patrili najmä osobné dôvody občanov (odcestovanie, atď). Proces rozhodovania sa u voličov ovplyvnili najmä faktory sympatií, volebného programu, kampane a ďalších, ako napr. forma protestu, odporúčanie iných, bližšia známosť s kandidátom.

Z hľadiska dosiahnutých výsledkov, v prvom kole získal najväčšiu dôveru voličov Vladimír Maňka. V druhom kole si tento výsledok neudržal a celkovým víťazom sa stal Marián Kotleba. Najsilnejšími okresmi v druhom kole pre Mariána Kotlebu Banskobystrický, Brezniansky a okres Žiar nad Hronom. Naopak najväčšie úspechy dosiahol Vladimír Maňka v okresoch Zvolen a Veľký Krtíš. Z volebnej mapky druhého kola volieb vyplýva aj skutočnosť úspechu Mariána Kotlebu, najmä na severe kraja. V pohraničných oblastiach na juhu kraja uspel predovšetkým Vladimír Maňka. V ostatných oblastiach mierne prevažoval úspech Mariána Kotlebu.

Literatúra

- [1] MINISTERSTVO VNÚTRA SR: *Voľby do orgánov samosprávnych krajov*. [on-line]. [cit. 2014-01-17], < <http://www.minv.sk/?volby-vuc> >.
- [2] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2013. *Voľby do orgánov samosprávnych krajov*. [on-line]. [2014-03-23], < <http://volby.statistics.sk/osk/osk2001/> >.
- [3] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2013. *Voľby do orgánov samosprávnych krajov 2013*. [on-line]. [2014-03-23], < http://volby.statistics.sk/osk/osk2013/VUC/Tabulka5_sk.html >.
- [4] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2013. *Voľby do orgánov samosprávnych krajov 2013*, 2. kolo. [on-line]. [2014-03-23], < http://volby.statistics.sk/osk/osk2013/VUC/Tabulka18d_sk.html >.
- [5] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2013. *Voľby do orgánov samosprávnych krajov 2013*, 2. kolo. [on-line]. [2014-03-23], < http://volby.statistics.sk/osk/osk2013/VUC/Tabulka18d_sk.html >.

Získavanie finančných zdrojov malého podniku pomocou leasingu

Dušan KOHOUT*

Fundraising Ideas for Small Business

Abstract

The work will focus on a fictitious company AZ GROUP as The company specializes in roof and hard to reach areas. The company used to operate trucks and construction machinery. In 2014, the financial management company decided to completely restore and replenish entire fleet. Since its inception in 1993, use their own resources for the acquisition of internal fleet. The company in 2004 announced the tender - an electronic auction in the financial and operating leases. The main benchmark is the price and details of the leasing market.

Keywords: *leasing, operating leases, financial leasing, financial management*

Úvod

V príspevku porovnáme jednotlivé leasingové spoločnosti a ich ponuky na operatívny a finančný leasing pre spoločnosť AZ GROUP a.s. Výberové konanie bude pre 60 vozidiel.

Manažment firmy sa rozhodol, že firma si pre svoje autá vyberie 2 leasingové spoločnosti. Dve leasingové spoločnosti sa vyberajú z dôvodu, ak by sa jedna dostala do problémov ich majetok teda aj autá, ktoré využíva firma AZ GROUP a.s., by im boli odobraté a preto, ak firma nechce riskovať stratu celého vozového parku, tak sa rozhodla o 50:50 percentné financovanie vozového parku.

V prvej kapitole sa zaoberáme vznikom a vývinom Leasingu, jeho účelom a obchodným možnosťami, ktoré prináša pre spoločnosti. Opisujeme, čo je Leasing, načo konkrétne sa využíva a ako funguje v praxi. Popisujeme potrebnú zmluvnú dokumentáciu, ktorá sa používa pri uzatváraní leasingových zmlúv medzi nájomcami a prenajímateľmi.

V druhej kapitole porovnáваме Finančný leasing a Operatívny leasing. Hlavnými kritériami sú cena a služby. Do príspevku sme vybrali päť leasingových spoločností, ktoré pôsobia stabilne na slovenskom leasingovom trhu a mnohé pôsobia aj v zahraničí.

Pri finančnom leasingu sme okrem ceny porovnávali aj percentuálne preplnenie pri jednotlivých leasingových spoločnostiach.

Cieľom príspevku bolo popísať čo je leasing, porovnať jeho výhody a nevýhody oproti ostatným formám financovania. Porovnať medzi sebou dva leasingové produkty

* Dušan Kohout, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Katedra malého a stredného podnikania, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: dusan.kohout@gmail.com

a to finančný leasing a operatívny leasing. Ďalej ich aplikovať pri výberovom konaní na akvizíciu vozového parku fiktívnej spoločnosti AZ GROUP a.s.

1 Vymedzenie základnej terminológie problematiky leasingu

Vznik a vývoj leasingu na svetových trhoch:

1/ prvá vývojová etapa (1830 - 1952) - vyskytoval sa tzv. priamy leasing = priamy nájom investora - označenie takého nájmu, ak prenajímateľ poskytuje celú kúpnu cenu prenajatého zariadenia z vlastných zdrojov. Priamy nájom môže byť:

- a) dvojstranný vzťah - prenajímateľ je súčasne dodávateľom predmetu prenájmu
- b) trojstranný vzťah - prenajímateľ sa zaoberá výlučne prenájomom prenajatého predmetu, okrem neho v tomto vzťahu vystupuje výrobca alebo obchodník a užívateľ - nájomca.

2/ druhá vývojová etapa (od r. 1952) - záujem leasingových operácií stúpol. Začali vznikať leasingové spoločnosti. Existujú 4 kategórie prenajímateľov:

- a) samostatné leasingové spoločnosti,
- b) banky, finančné ústavy a ich pobočky,
- c) pobočky výrobcov tovaru,
- d) kombinované podniky¹.

Niektoré leasingové spoločnosti hlavne v Európe vlastnia niekoľké banky, iné sú kombinovanými podnikmi medzi bankou a výrobnou organizáciou. Samostatné leasingové spoločnosti vznikali v čase, keď participácia banky nebola bežná. Väčšinu z nich neskôr pohltili banky alebo veľké priemyselné alebo obchodné koncerny. Napriek tomu leasingové spoločnosti, ktoré si zachovali štatút samostatnosti, doposiaľ existujú. Obvykle nemajú prístup k tak lacným úrokovým sadzbám, aké poskytujú finančné ústavy. Zameriavajú sa na služby sprostredkovateľské, vypracovanie projektov obchodných kooperácií, maklérsťvo.²

Hlavné dôvody leasingu - relatívne drahé bankové úvery, ich neprístupnosť, rastúca potreba podnikateľského kapitálu a nedostatok vlastných peňažných prostriedkov.

Leasing - je zvláštnou formou získavania a financovania tovaru. Leasingové operácie znamenajú prenájom huteľných alebo nehnuteľných predmetov strednodobé alebo dlhodobé, za pevne stanovené mesačné nájomné.

Prenajímateľ - je poskytovateľ predmetu, je to najčastejšie výrobca alebo obchodná spoločnosť, ktorá obchod financuje.

Nájomca - je nadobúdateľom predmetu, je to fyzická alebo právnická osoba, ktorej sa zmluvný predmet dáva do užívania.

Podstata leasingu spočíva v tom, že poskytovateľ leasingu ponúka príjemcovi leasingu (nájomcovi) určitý predmet na používanie, a to proti bežným platbám, pričom

¹ VALOUCH, P. 2012. *Leasing v praxi*. s.55.

² BARČÁKOVÁ, M. 2013. *Lízing v praxi*. s. 30.

prenajímateľ zostáva majiteľom predmetu leasingu. Leasing si vyžaduje uzatvorenie dvoch zmlúv:

1/ kúpna zmluva - je to obchodný kontrakt medzi výrobcom a leasingovou spoločnosťou. Na jej základe prechádza leasovaný tovar do vlastníctva leasingovej spoločnosti. V kúpnej zmluve sa dohodnú:

- technické špecifikácie leasovaného tovaru,
- výška jeho ceny,
- riešenie technických reklamácií,
- uplatňovanie záruky,
- čas dodávky.³

2/ leasingová zmluva - leasingová spoločnosť vyhotoví leasingový kontrakt a odovzdá ho nájomcovi. Táto zmluva sa zaoberá len podmienkami prevzatia, financovania dovozného prípadu. Vždy sa odvoláva na uzatvorenú obchodnú zmluvu medzi nájomcom a dodávateľom (dodávateľská zmluva), ktorá obsahuje všetky údaje vzťahujúce sa k dodávke tovaru. Zmyslom tejto zmluvy je odovzdanie predmetu prenájmu nájomcovi na dohodnutú dobu trvania zmluvy vzťahujúcej sa k dodávke tovaru a za dohodnutých podmienok:

- výška úrokovej sadzby stanovená pre danú obstarávaciu hodnotu,
- spôsob vyrovnávania eventuálnych výkyvov úrokovej sadzby.

Táto zmluva sa uzatvára medzi leasingovou spoločnosťou a nájomcom predmetu leasingu.⁴

Pri výpočte leasingových splátok sa zohľadňujú tieto faktory:

- obstarávacía hodnota - kúpna cena,
- zostatková hodnota.

Členenie leasingu

Poznáme dva druhy leasingu a to finančný a operatívny.

1. Finančný leasing je určený pre fyzické osoby, ktoré si chcú zaobstarať auto, ale nemajú dostatočné finančné prostriedky na jednorazovú kúpu auta. Finančný leasing využívajú aj väčšie spoločnosti, ktoré po splatení splátok chcú mať vozidlá vo vlastnom vlastníctve. V mesačnej splátke je zahrnuté PZP (*povinné zmluvné poistenie*) a KASKO (*havarijné poistenie*). Počas doby splácania je vlastníkom vozidla leasingová spoločnosť, ktorá má právo vám vozidlo v prípade, ak nedodržíte VZP (*všeobecné zmluvné podmienky*) vziať. Nedodržaním VZP sa považuje neuhradenie faktúr. Pred prvou splátkou sa platí AKONTÁCIA (cca 20% - 30% celkovej ceny vozidla). Po splatení poslednej splátky za vozidlo nasleduje prepis na fyzickú osobu alebo firmu a vlastníkom sa stáva fyzická osoba alebo firma.⁵

³ CISO, Š. 2013. *Ekonomika podniku*. s. 200.

⁴ JURISOVÁ, A. 2005. *Finančný lízing v praxi*. s. 123.

⁵ VYCHOPEŇ, J. 2010. *Finanční leasing z účetního a daňového pohledu*. s. 160.

2. Operatívny leasing je určený najmä pre spoločnosti s väčším vozovým parkom, ktoré majú záujem aj o využívanie doplnkových služieb. Na začiatku sa neplatí akontácia, ale vozidlá sa splácajú len do vopred dohodnutej výšky celkovej sumy. Tento druh leasingu sa využíva približne na 6, 12, 24, 48 alebo 60 mesiacov. Po splatení poslednej splátky má spoločnosť možnosť kúpy vozidla za ZH (*zostatková hodnota*). Táto suma býva vopred dohodnutá pred začatím splácania splátok.⁶ Táto suma je výhodnejšia oproti bazárovým cenám vozidla, ktoré sú navýšené o províziu pre auto bazárovú spoločnosť. Leasingové spoločnosti poskytujúce operatívny leasing majú oddelenia technickej a obchodnej podpory, ktoré riešia operatívne vzniknuté problémy ako sú napríklad poisťné udalosti, nepojazdnosť, plánovaná nepojazdnosť. Veľkou výhodou operatívneho leasingu je veľkoodberateľská zľava určená importom. Výška tejto zľavy sa pohybuje približne na úrovni 5% - 30%.

Pre lepšiu orientáciu porovnáme v tabuľkách 1 a 2 finančný a operatívny leasing.

Tabuľka 1 Finančný leasing

VÝHODY	NEVÝHODY
v splátke je zahrnuté PZP + KASKO	vozidlo patrí leasingovej spoločnosti počas doby splácania
na nákup vozidla netreba celú sumu naraz	začiatočná akontácia
splátky sa dajú rozložiť na mesačné, polročné alebo ročné	ak sa leasingová spoločnosť dostane do problémov budú klientom odobraté vozidlá

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tabuľka 2 Operatívny leasing

VÝHODY	NEVÝHODY
prenájom iba nových vozidiel	ak si vozidlo firma po skončení splátok nezakúpi zostáva majetkom leasingovej spoločnosti
0 akontácia	ak sa leasingová spoločnosť dostane do problémov budú klientom odobraté vozidlá
cestná daň + PZP + KASKO v splátke	pri neuhradení splátok má leasingová spoločnosť právo na odber vozidla
diaľničná známka (Slovensko, Európa)	
Servis (garančný)	
Pneuservis + pneumatiky + uskladnenie	

Všetky výhody sú v cene mesačnej splátky.

Zdroj: Vlastné spracovanie

V tabuľkách sme porovnali výhody a nevýhody finančného a operatívneho leasingu. V nasledujúcich tabuľkách porovnáme výšku mesačných splátok pri finančnom a operatívnom leasingu.

2 Praktická časť

V tabuľkách 3 a 4 porovnáme náklady na akvizíciu vozidiel pri využití finančného leasingu.

⁶ VYCHOPEŇ, J. 2010. *Finanční leasing z účetního a daňového pohledu*. s. 160

**Tabuľka 3 Druh vozidla: Renault Trafic Furgon 2,0 dCi 84 kW/115 k L2H2P2
8,4 m3/1 200 kW**

Poradie	Leasingová spoločnosť	Ob.cena vozidla	Výška akontácie	Mesačná splátka	Celková zaplatená s.	Percentuálne preplatenie
1	UNICREDIT LEASING	22 490,- €	5490,- €	600€/30 mesiacov	23 490,- €	4,45 %
2	VUB LEASING	22 490,- €	5490,- €	613€/30 mesiacov	23 880,- €	6,18 %
3	ČSOB LEASING	22 490,- €	5490,- €	622€/30 mesiacov	24 150,- €	7,38 %
4	TATRA LEASING	22 490,- €	5490,- €	630€/30 mesiacov	24 390,- €	8,49 %
5	ARVAL	22 490,- €	5490,- €	645€/30 mesiacov	24 840,- €	10,45 %

Zdroj: Leasingová kalkulačka [online]. [cit. 2014-05.09]. Dostupné na internete: <http://www.fininfo.sk/sk/kalkulacky/leasingova-kalkulacka>

Tabuľka 4 Druh vozidla: Opel Vivaro Van Business Edition 2.9t celková nosnosť 2.0 CDTI

Poradie	Leasingová spoločnosť	Ob.cena vozidla	Výška akontácie	Mesačná splátka	Celková zaplatená s.	Percentuálne preplatenie
1	UNICREDIT LEASING	24 180,- €	4180,- €	700€/30 mesiacov	25 180,- €	4,45 %
2	VUB LEASING	24 180,- €	4180,- €	720€/30 mesiacov	25 780,- €	6,62 %
3	ČSOB LEASING	24 180,- €	4180,- €	725€/30 mesiacov	25 930,- €	7,24 %
4	TATRA LEASING	24 180,- €	4180,- €	733€/30 mesiacov	26 170,- €	8,23 %
5	ARVAL	24 180,- €	4180,- €	740€/30 mesiacov	26 380,- €	9,10 %

V tabuľkách 5 a 6 porovnáme náklady na akvizíciu vozidiel pri využití operatívneho leasingu.

**Tabuľka 5 Druh vozidla: Renault Trafic Furgon 2,0 dCi 84 kW/115 k L2H2P2
8,4 m3/1 200 kW**

Poradie	Leasingová spoločnosť	Ob.cena vozidla	Zľava – pre AZ GROUP	Cena po zľave	Zostatková hodnota	Mesačná splátka	Celková zaplatená s.
1	ČSOB LEASING	22 490,- €	9 %	20 238,- €	7000,- €	470€/30 mesiacov	14 100,- €
2	ARVAL	22 490,- €	10 %	20 241,- €	7000,- €	475€/30 mesiacov	14 250,- €
3	UNICREDIT LEASING	22 490,- €	12 %	19 791,- €	7000,- €	480€/30 mesiacov	14 400,- €
4	TATRA LEASING	22 490,- €	14 %	19 341,- €	7000,- €	490€/30 mesiacov	14 700,- €
5	VUB LEASING	22 490,- €	15 %	19 116,- €	7000,- €	495€/30 mesiacov	14 850,- €

Zdroj: Leasingová kalkulačka [online]. [cit. 2014-05.09]. Dostupné na internete: <http://www.fininfo.sk/sk/kalkulacky/leasingova-kalkulacka>

Tabuľka 6 Druh vozidla: Opel Vivaro Van Business Edition 2.9t celková nosnosť 2.0 CDTI

Poradie	Leasingová spoločnosť	Ob.cena vozidla	Zľava – pre Lea. spoloč-no.	Cena po zľave	Zostatková hodnota	Mesačná splátka	Celková zaplatená s.
1	ČSOB LEASING	24 180,- €	20 %	19 344,- €	10 000,- €	400€/30 mesiacov	12 000,- €
2	TATRA LEASING	24 180,- €	20 %	19 344,- €	10 000,- €	420€/30 mesiacov	12 600,- €
3	VUB LEASING	24 180,- €	20 %	19 344,- €	10 000,- €	430€/30 mesiacov	12 900,- €
4	ARVAL	24 180,- €	20 %	19 344,- €	10 000,- €	440€/30 mesiacov	13 200,- €
5	UNICREDIT LEASING	24 180,- €	20 %	19 344,- €	10 000,- €	445€/30 mesiacov	13 350,- €

Zdroj: Leasingová kalkulačka [online]. [cit. 2014-05.09]. Dostupné na internete: <http://www.fininfo.sk/sk/kalkulacky/leasingova-kalkulacka>

Záver

Spoločnosť AZ GROUP a.s. sa rozhodla pre vozidlo Opel Vivaro Van Business Edition 2.9t celková nosnosť 2.0 CDTI. Akvizícia vozového parku prebehne formou Operatívneho leasingu, pretože má záujem aj o využívanie doplnkových služieb leasingovými spoločnosťami a chcela by mať lepší prehľad o vozovom parku. Vedenie spoločnosti uprednostnilo Operatívny leasing vďaka zľave z importu a nižším mesačným splátkam. Finančný manažment sa rozhodol pre 2 spoločnosti ČSOB LEASING a TATRA LEASING. Rozhodujúcim faktorom výberu bola konečná cena splátky a dobré meno oboch spoločností na Leasingovom trhu.

Tabuľka 7 Zhrnutie mesačných splátok a celkových nákladov

Spoločnosť	Nájomné	počet vozidiel	Mesačné náklady do- hromady
ČSOB LEASING	400,- €	30 kusov	12 000,- €
TATRA LEASING	420,- €	30 kusov	12 600,- €
Spolu:	820,- €	60 kusov	24 600,- €

Zdroj: Vlastné spracovanie

Literatúra

- [1] VALOUCH, P. 2012. *Leasing v praxi*. Praha: GRADA, 2012. 120 s. ISBN 9788024740812.
- [2] BARČÁKOVÁ, M. 2013. *Lízing v praxi*. Bratislava: IURA EDITION, 2013. 136 s. ISBN 9788080786663.
- [3] CISKO, Š. 2013. *Ekonomika podniku*. Bratislava: EDIS, 2013. 468 s. ISBN 9788055407562.
- [4] JURIŠOVÁ, A. 2005. *Finančný lízing v praxi*. Bratislava: Poradca podnikateľa, 2005. 311 s. ISBN 8088931371.
- [5] VYCHOPEŇ, J. 2010. *Finanční leasing z účetního a daňového pohledu*. Praha: Wolters Kluwer, 2010. 160 s. ISBN 9788073575908.
- [6] Leasingová kalkulačka [online]. [cit.2014-05.09]. Dostupné na internete: <http://www.fininfo.sk/sk/kalkulacky/leasingova-kalkulacka>.

Alkohol na pracovisku

Stanislava KOZELOVÁ*

Alcohol at the workplace

Abstract

This paper deals with the use of alcohol at the workplace by employees in the public sector. The aim of this work was to study the attitudes and experiences of public servants with consumption of alcohol at the workplace. We found out that at least 50% of respondents came to work under alcohol to influence. The attitude of alcohol consumption has nothing to do with meeting of colleagues besides the work time and scope of work of the organization, where they work came to work.

Keywords: alcohol, consequences with drinking alcohol at the workplace, prevention

Úvod

Alkohol sa pije kdekoľvek a kedykoľvek, je individuálnym, zdravotným, pracovným aj spoločenským problémom, veľa sa o ňom píše a hovorí. Chceli sme zistiť, v akej miere sa alkohol pije aj na pracoviskách, preto sme sa rozhodli spracovať problematiku výskytu alkoholu na pracovisku. Ďalším dôvodom záujmu o túto tému je fakt, že v odbornej slovenskej literatúre sme sa ešte nestretli s rozpracovaním tejto problematiky u žiadneho autora.

Hlavným cieľom príspevku je zmapovať postoje a skúsenosti zamestnancov verejnej správy s požívaním alkoholických nápojov na pracovisku. Zaujímalo nás aj aké sú postoje zamestnancov k požívaniu alkoholu na pracovisku. Chceli sme zistiť, aké skúsenosti majú zamestnanci s alkoholom na pracovisku a či jednotlivé organizácie regulujú výskyt a požívanie alkoholu na pracovisku.

1 Teoretické východiská

V našej spoločnosti je požívanie alkoholu akceptované a vnímané ako bežná súčasť života. Stretávame sa s ním pri rôznych príležitostiach, a to nielen v súkromnom živote. Prejavy a dôsledky požívania alkoholu sprevádzajú aj život pracovný. Niektoré profesie môžu byť vystavené obzvlášť vysokému riziku pitia alkoholu. Sú nimi napríklad umelci, stavebníci, baníci, finanční manažéri, dopravcovia, informatici, poľnohospodári, lesníci, rôzni poskytovatelia služieb v oblasti vzdelávania, zdravotníctva, sociálnych služieb a verejnej správy (Ensuring Solutions to Alcohol Problems, 2008), poskytovatelia poštových a telekomunikačných služieb (Tecco, Jacques, Annemans, 2013). Dôležité je rozlišovať požívanie alkoholických nápojov priamo na pracovisku a príchod na pracovisko po predchádzajúcom požití alkoholických nápojov. To, prečo jednotlivci požíva alkohol priamo na pracovisku alebo vykonáva prácu pod vplyvom alkoholu

* Bc. Stanislava Kozelová, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Katedra sociálnych štúdií, Šrobárova 2, 041 80 Košice, e-mail: sekrfvs@upjs.sk

môžu ovplyvňovať rôzne individuálne a spoločenské príčiny, ako aj príčiny vyplývajúce priamo z pracovného prostredia.

Faktory podporujúce pitie alkoholu, ktoré vyplývajú priamo z pracovného prostredia sú dostupnosť alkoholu na pracovisku, spoločenský tlak na pitie v práci, nedostupnosť iného druhu rozptýlenia, neprítomnosť dohľadu alebo spoločenskej kontroly, falošná kolegiálna spolupráca, stres a odpor k práci. Organizácia môže priamo podporovať požívanie alkoholu na pracovisku aj z dôvodu uľahčenia alebo zjednodušenia práce formou užívania alkoholu počas pracovných obedov, podávania alkoholu počas konferencií a formou podávania alkoholu na pracovisku z dôvodu oslavy pracovnej či osobnej udalosti (Pidd et. al., 2006).

Pitie alkoholických nápojov u zamestnanca môžu spôsobovať aj príčiny vyplývajúce pracovných vzťahov, ako napríklad fyzické alebo sexuálne zneužívanie a obťažovanie, interpersonálne konflikty na pracovisku, nevhodná sociálna klíma (Nešpor, 2008). Zo štúdie, ktorú uskutočnil M. McNeil (1996) vyplýva, že dôvodom pitia alkoholu na pracovisku môže byť zlepšenie komunikácie a znižovanie napätia v pracovných vzťahoch. Dôležitým faktorom požívania alkoholu na pracovisku je pracovný stres, ktorý je spôsobený nerovnosťou v odmenách, rizikovou prácou, konfliktami role či neistotou zamestnania (Davidson, Cooper, 1981). Pitie alkoholu na pracovisku alebo výkon práce pod vplyvom alkoholu so sebou prináša rôzne riziká, ktoré sa môžu konkrétne prejavovať buď na strane jednotlivca, alebo na strane organizácie, v ktorej pracuje. Ekonomické dôsledky, ktoré so sebou prináša požívanie alkoholu na pracovisku môžu nastať na strane zamestnanca aj na strane organizácie. Na strane zamestnanca môže ísť o zníženie zamestnaneckých benefitov a výhod, krátenie dovolenky a náhrada škody. Na strane organizácie sa vyskytujú ekonomické dôsledky spočívajúce v škodách na majetku, v zvýšených nákladoch na opravu a rekonštrukciu poškodeného majetku organizácie a nízka produktivita práce. Výskum uskutočnený J. Teccom, D. Jacquesom a L. Annemansom (2013) poukazuje na to, že produktivita práce bola pitím alkoholu na pracovisku a výkonom práce pod vplyvom alkoholu znížená až o 30 %, to znamená, že zamestnanci v skutočnosti pracovali iba 3,5 dňa namiesto 5 pracovných dní v týždni.

K právnym dôsledkom na strane jednotlivca, ale aj na strane organizácie v súvislosti s požitím alkoholu na pracovisku, alebo príchodom na pracovisko po predchádzajúcom požití alkoholu zaraďujeme upozornenie a skončenie pracovného pomeru. Podľa zákona č. 311/2001 Zákonníka práce môže zamestnávateľ svojho zamestnanca upozorniť za porušenie pracovnej disciplíny aj v súvislosti s požívaním alkoholu a okamžite alebo výpoveďou skončiť pracovný pomer. Základom pri prevencii nežiaduceho požívania alkoholu na pracovisku je legislatíva, ktorá poskytuje sankčné mechanizmy pri porušení povinností zamestnanca. V podmienkach Slovenskej republiky upravujú pitie a výskyt alkoholu na pracovisku tri právne predpisy, a to zákon č. 300/2006 Z. z. Trestný zákon, zákon č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a zákon č. 8/2009 Z. z. o cestnej premávke. Legislatívna úprava výskytu alkoholu na pracovisku, by mala byť základom pre vznik a formuláciu ostatných spoločenských, manažérskych a individuálnych nástrojov prevencie.

2 Cieľ a metódy výskumu

Hlavným cieľom práce je zmapovať postoje a skúsenosti zamestnancov verejnej správy s požívaním alkoholických nápojov na pracovisku. Zaujímalo nás aj to, aké sú postoje zamestnancov k požívaniu alkoholu na pracovisku. Chceli sme zistiť, aké skúsenosti majú zamestnanci s alkoholom na pracovisku a či jednotlivé organizácie regulujú výskyt a požívanie alkoholu na pracovisku.

Sformulovali sme tieto hypotézy:

H1: Predpokladáme, že skúsenosti zamestnancov s požívaním alkoholu na pracovisku sú závislé od charakteru organizácie.

H2: Predpokladáme, že postoje zamestnancov k požívaniu alkoholu na pracovisku sú závislé od frekvencie stretávania sa s kolegami.

H3: Predpokladáme, že postoje zamestnancov k požívaniu alkoholu na pracovisku sú závislé od zamerania organizácie.

H4: Predpokladáme, že viac ako polovica zamestnancov pracuje v organizáciách, ktoré svojim zamestnancom poskytujú alkohol.

Metodika

Pre zber dát, sme sa rozhodli použiť metódu dotazníka. Dotazník bol tvorený 15-timi otázkami. Zaujímali nás všeobecné informácie o organizácii a frekvencia stretávania sa s kolegami. Zisťovali sme postoje respondentov k problematike požívania alkoholu na pracovisku na základe vyjadrenia miery súhlasu pomocou škály od 1 – silne súhlasím do 4 – silne nesúhlasím. Ako často pijú respondenti alkohol z osobných a pracovných dôvodov, sme zisťovali na škále od 1 – vždy do 4 – nikdy. Zaujímalo nás aj, aké skúsenosti majú respondenti s pitím alkoholu na pracovisku, kde a kedy je alkohol dostupný na pracovisku a ako organizácia, v ktorej pracujú reguluje požívanie alkoholu na pracovisku. Záverečná časť dotazníka bola tvorená otázkami, ktoré sa týkali demografických údajov.

Vzorka

Zber údajov sme v organizáciách uskutočnili v marci 2014, v Košickom a Prešovskom kraji. Respondenti vyplňali anonymný dotazník písomne a za našej prítomnosti. Vzorka bola tvorená 145-timi respondentmi zámerným výberom, z toho 65,5 % žien a 34,5 % mužov. Priemerný vek respondentov bol 34,58 rokov, so smerodajnou odchýlkou 10,79 roka, v rozpätí od 20 rokov do 60 rokov. Respondentov sme na základe oblastí, v ktorej pracujú rozdelili do štyroch skupín na zamestnancov zdravotníctva (24,14 %), zamestnancov školstva (24,82 %), zamestnancov ostatnej štátnej správy a samosprávy (24,14 %) a zamestnancov súkromného sektora (26,90 %). Priemerná dĺžka praxe u respondentov bola 9,25 roka, so smerodajnou odchýlkou 9,33 roka, v rozpätí od 1 roka do 38 rokov.

3 Výsledky a diskusia

Alkohol je tolerovanou drogou a súčasťou nášho spoločenského života. Pije sa pri rôznych významných udalostiach a situáciách. Chceli sme vedieť, či zamestnanci už niekedy videli svojich kolegov piť alkohol na priamo na pracovisku a vykonávať prácu pod vplyvom alkoholu. Päť percent respondentov uviedlo, že má aspoň jedného kolegu, ktorý vykonáva prácu pod vplyvom alkoholu pravidelne. Domnievame sa, že títo zamestnanci majú problém so závislosťou od alkoholu. Tretina respondentov (32,43 %) uviedla, že u svojich kolegov si všimla výkon práce pod vplyvom alkoholu iba zriedka. Myslíme si, že odpovede respondentov môžu závisieť od toho, či sa kolega priamo priznal, že vykonáva prácu pod vplyvom alkoholu, alebo od toho, i si respondent všimol u kolegu fyzické príznaky, ktoré sa typicky prejavujú po požití alkoholu ako napríklad nezreteľná výslovnosť, neistá chôdza, zhoršená koordinácia pohybov, zápach a pod.

Viac ako polovica respondentov (53,81 %) si všimla priamo na pracovisku pitie alkoholu u svojich kolegov aspoň raz. To, či si respondenti vidia pitie alkoholu u svojich kolegov priamo na pracovisku, môže byť spôsobené toleranciou alkoholu v organizácií napríklad z dôvodu osláv, posedení a pod.

Chceli sme vedieť aj to, či respondenti už niekedy prišli do práce „s opicou“ a pod vplyvom alkoholu. Štvrtina všetkých respondentov (26,9 %) uviedla, že „s opicou“ do práce prišla iba raz a každý piaty respondent prišiel do práce po fláme „s opicou“ už viackrát. Myslíme si, že respondenti, ktorí prichádzajú na pracovisko ešte v miernej opitosti pravidelne každý týždeň, môžu mať problémy so závislosťou od alkoholu. Polovica všetkých respondentov (49,65 %) uviedla, že „s opicou“ do práce ešte neprišla. Môže to byť spôsobené tým, že respondenti si uvedomujú zdravotné dôsledky pitia alkoholu a ich vplyv na výkon a sústredenie sa na prácu.

Každý piaty respondent uviedol, že do práce prišiel pod vplyvom alkoholu iba raz. 11 % respondentov prišlo do práce v alkoholickom opojení už viackrát. Zaujímalo nás aj to, či respondenti pili alkohol priamo na pracovisku.

Tabuľka 1 Pitie alkoholu na pracovisku u respondentov

Pitie alkoholu na pracovisku	Zdravotníctvo		Školstvo		Ostatná štátna správa a samospráva		Súkromný sektor		Spolu	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Stalo sa mi to iba raz	7	4,83	11	7,58	6	4,14	8	5,52	32	22,06
Stalo sa mi to viac krát za posledný rok	6	4,14	5	3,45	10	6,90	10	6,90	31	21,39
Stalo sa mi to aj viackrát za mesiac	2	1,38	1	0,69	0	0,00	0	0,00	3	2,07
Skoro každý týždeň	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	0,69	1	0,69
Nikdy	20	13,79	19	13,10	19	13,10	20	13,79	78	53,78
Spolu	35	24,14	36	24,82	35	24,14	39	26,90	145	100

Pätina respondentov (Tab. 1) pila alkohol priamo na pracovisku iba raz a každý štvrtý respondent sa priznal, že priamo na pracovisku pil alkohol už aj viackrát. Vzhľadom k tak vysokému počtu respondentov, ktorí majú skúsenosti s požívaním alkoholu na pracovisku, sme chceli vedieť, či existuje závislosť medzi zameraním

organizácie, v ktorej respondenti pracujú a ich skúsenosťami s pitím alkoholu priamo na pracovisku. Na základe rozloženia výsledkov vo vzorke nie je možné testovať nezávislosť dvoch premenných a teda použiť chí-kvadrátový test nezávislosti dvoch premenných.

To, či zamestnanci pijú alkohol na pracovisku, môže súvisieť s pracovným kolektívom, vzťahmi medzi zamestnancami a s tolerovaním pitia alkoholu manažmentom. Rovnako sa na požívaní alkoholu na pracovisku môžu podieľať aj individuálne príčiny na strane zamestnanca ako stres, rodinné problémy, závislosť od alkoholu a pod., a individuálne príčiny vyplývajúce z pracovných vzťahov ako napríklad šikanovanie, sexuálne obťažovanie, mobbing na pracovisku a pod.

Zaujímalo nás aj to, či respondenti pijú alkoholický nápoj počas pracovného dňa k obеду.

Tabuľka 2 Pitie alkoholu počas pracovného dňa k obеду

Pitie alkoholického nápoja počas pracovného dňa k obеду	Zdravotníctvo		Školstvo		Ostatná štátna správa a samospráva		Súkromný sektor		Spolu	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Áno	4	2,76	5	3,44	4	2,76	7	4,83	20	13,79
Nie	31	21,38	31	21,38	31	21,38	32	22,07	125	86,21
Spolu	35	24,14	36	24,82	35	24,14	39	26,90	145	100

13,79 % respondentov uviedlo, že pije alkoholický nápoj počas pracovného dňa k obеду. Domnievame sa, že zamestnanci pijú pivo a víno k obеду, kvôli zlepšeniu trávenia. Pitie alkoholu k obеду môže byť spôsobené aj častými rokovaniami napríklad formou rôznych pracovných obedov a stretnutí.

Tabuľka 3 Pitie alkoholu počas teplých letných pracovných dní k obеду

Pitie alkoholického nápoja počas teplých letných dní k obеду	Zdravotníctvo		Školstvo		Ostatná štátna správa a samospráva		Súkromný sektor		Spolu	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Skoro vždy	0	0,00	2	1,39	1	0,69	3	2,07	6	4,15
Zriedka	8	5,52	11	7,57	9	6,20	13	8,97	41	28,26
Nie	27	18,62	23	15,86	25	17,25	23	15,86	98	67,59
Spolu	35	24,14	36	24,82	35	24,14	39	26,90	145	100

Alkoholický nápoj k obеду počas teplých letných dní, si aspoň zriedka dopraje tretina respondentov. 13,79 % respondentov (Tab. 2) si dopraje k obеду počas pracovného dňa alkoholický nápoj, avšak z dôvodu tepla počas letných dní pije alkohol k obеду až dvojnásobný počet respondentov (Tab. 3). Predpokladáme, že je to z dôvodu osvieženia organizmu v teplých dňoch, kedy si ľudia doprajú chladené pivo a iné miešané alkoholické drinky. Dôvodom dvojnásobného počtu respondentov, ktorí sa priznali, k pitiu alkoholu počas obeda, môže byť aj fakt, že sme do otázky zakomponovali dôvod, ktorý pôsobí zľahčujúco, a to pitie alkoholu počas teplých dní na osvieženie.

Pitie alkoholu spôsobuje dôsledky, ktoré sa môžu premietiť aj do výkonu práce zamestnancov. Nás zaujímalo, čo sa respondentom v poslednom roku stalo, ako dôsledok pitia alkoholu. Najviac respondentov uviedlo, že v dôsledku pitia alkoholu malo zdravotné problémy (24,14 %), predpokladáme, že najmä bolesti hlavy a žalúdočné nevoľnosti.

V súvislosti s individuálnymi dôsledkami pitia alkoholu, pätina respondentov neprišla do práce vôbec, alebo prišla do práce neskoro. Každý šiesty respondent spôsobil v práci nehodu v dôsledku predošlého pitia alkoholu. Z hľadiska organizácie je tento počet zamestnancov značne vysoký. Myslíme si, že najčastejšie ide o zničenie alebo poškodenie majetku, kedy vznikajú organizácií zvýšené náklady na opravu alebo obstaranie majetku. Iba 7,58 % respondentov priznalo, že urobilo chybu v práci v dôsledku predchádzajúceho pitia alkoholu. Mohlo to byť spôsobené najmä tým, že požitie alkoholu spôsobuje nesústredenosť, zlú motoriku a kontrolu pohybov, ako aj zmeny nálad, bolesti hlavy a pod.

Zaujímalo nás, aké majú respondenti postoje, k problematike požívania alkoholu na pracovisku. Chceli sme zistiť aj to, či sú postoje respondentov závislé od toho, v akej organizácii z hľadiska zamerania a charakteru práce pracujú, a ako často sa stretávajú mimo pracoviska so svojimi kolegami z práce.

Väčšina respondentov si uvedomuje, aký vplyv na ich výkon môže spôsobiť pitie alkoholu na pracovisku. Konštatujeme tak na základe toho, že najväčšiu mieru súhlasu respondenti vyjadrili s tvrdeniami, že pitie alkoholu v práci zvyšuje možnosti nehody, zranení, chyby alebo nepodarku. Respondenti súhlasia aj s tým, že pitie alkoholu môže zvyšovať počty absencií v práci. Respondenti si na základe vyjadrenia miery súhlasu myslia, že pitie alkoholu priamo v práci negatívne ovplyvňuje tímovú spoluprácu. Neformálne stretnutia medzi kolegami mimo pracoviska naopak, pracovný kolektív utužujú a zlepšujú spoluprácu a vzťahy v tíme.

Na základe vyjadrenia miery súhlasu respondentov si myslíme, že to, či zamestnanec je súčasťou pracovného kolektívu aj z neformálneho hľadiska a dostáva adekvátne informácie pre plnenie si pracovných úloh nezávisí od toho, či pije alkoholické nápoje spolu s ostatnými kolegami. Podľa respondentov je pitie alkoholických nápojov počas obedňajšej prestávky nesprávne a nuda na pracovisku by sa nemala riešiť pitím alkoholu.

Chceli sme vedieť, či sú postoje respondentov k požívaniu alkoholu na pracovisku závislé od toho, ako často sa stretávajú s kolegami z práce.

Tabuľka 4 Postoje respondentov k požívaniu alkoholu na pracovisku v závislosti od frekvencie stretávania sa s kolegami

Postoje respondentov k požívaniu alkoholu	Priemer podľa frekvencie stretávania sa s kolegami *				F	p
	a	b	c	d		
Zamestnanci nemajú kľúčové informácie, pokiaľ nepijú s ostatnými kolegami	2,87	2,87	2,80	2,90	0,09	0,962
Pitie alkoholu s kolegami zlepšuje pracovné vzťahy	2,75	2,30	2,65	2,80	2,11	0,100
Stretávanie sa s kolegami mimo pracoviska pri poháriku zlepšuje tímovú spoluprácu	2,37	2,17	2,34	2,70	2,34	0,075
Ludia sa cítia pod tlakom, preto pijú alkohol v práci	2,87	2,65	3,19	3,00	2,24	0,085
Zamestnanci sú vylúčení z pracovného kolektívu, pokiaľ nepijú s ostatnými kolegami	2,87	3,12	3,06	3,10	0,15	0,926
Dat' si na obed alkoholický nápoj je rozumný spôsob ako sa vysporiadať s nudou v práci	4,00	3,77	3,69	3,80	1,21	0,308
Pitie alkoholu v práci zhoršuje tímovú spoluprácu	2,00	2,10	1,80	1,90	0,67	0,572

* a - voľno-časové aktivity trávim iba s kolegami

b - pre stretávanie sa s kolegami máme stanovený určitý čas v týždni resp. mesiaci

c – s kolegami sa stretávam iba pri firemných akciách

d - s kolegami sa stretávam iba v práci

Predpokladali sme, že existuje závislosť, medzi postojmi respondentov k požívaní alkoholu na pracovisku a tým, ako často a pri akých príležitostiach sa respondenti stretávajú so svojimi kolegami.

Na základe homogenity rozptylu sa nám tento predpoklad nepotvrdil a rozdiely v priemernom vyjadrení súhlasu medzi skupinami respondentov sú nepatrné. Hypotézu o závislosti postojov respondentov k požívaní alkoholu na pracovisku, od frekvencie stretávania sa s kolegami, zamietame. Môžeme konštatovať, že na postoje respondentov k požívaní alkoholu na pracovisku nevplyvajú pracovné vzťahy a pracovný kolektív, ktorého súčasťou je respondent.

Zaujímalo nás aj to, či sú postoje zamestnancov k požívaní alkoholu na pracovisku závislé od zamerania organizácie, v ktorej pracujú.

Tabuľka 5 Postoje respondentov k požívaní alkoholu na pracovisku v závislosti od oblasti zamerania organizácie

Postoje respondentov k požívaní alkoholu	Priemer podľa oblastí zamerania organizácie *				F	P
	a	b	c	d		
Je v poriadku, dať si alkoholický nápoj počas obedňajšej prestávky	3,88	3,58	3,88	3,70	1,94	0,124
Pitie alkoholu v práci zvyšuje možnosti nehody alebo zranení	1,54	1,58	1,08	1,30	3,30	0,022
Pitie alkoholu v práci zvyšuje počet dní práceneschopnosti	2,62	2,27	2,57	2,50	0,74	0,525
Alkohol v práci zvyšuje možnosti vzniku chyby alebo nepodarku	1,45	1,33	1,54	1,30	0,64	0,587

* a – zdravotníctvo, b – školstvo, c – ostatná štátna správa a samospráva, d – súkromný sektor

Predpokladali sme, že postoje zamestnancov k požívaní alkoholu na pracovisku sú závislé od zamerania organizácie.

Na základe homogenity rozptylu sa nám tento predpoklad potvrdil iba v jednom prípade. Postoje respondentov k výroku, že pitie alkoholu v práci zvyšuje možnosti nehody, alebo zranení sú závislé od toho v akej organizácii respondenti pracujú. Hypotézu o tom, že postoje zamestnancov k požívaní alkoholu na pracovisku sú závislé od zamerania organizácie, zamietame.

Chceli sme vedieť, či organizácie verejnej správy a súkromného sektora poskytujú svojim zamestnancom alkoholické nápoje aspoň občas, pri zvláštnych príležitostiach, ako napríklad vianočný večierok alebo novoročná párty.

Tabuľka 6 Poskytovanie alkoholu organizáciami

Poskytovanie alkoholu organizáciou	Zdravotníctvo		Školstvo		Ostatná štátna správa a samospráva		Súkromný sektor		Spolu	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Áno	16	11,03	22	15,17	18	12,41	27	18,62	83	57,23
Nie	19	13,10	14	9,65	17	11,72	12	8,30	62	42,77
Spolu	35	24,14	36	24,82	35	24,14	39	26,90	145	100

Zistili sme, že viac ako polovica respondentov v našej vzorke pracuje v organizáciách, ktoré svojim zamestnancom poskytujú alkohol aspoň občas. Podobné zistenie predložili aj Harkins, Morleo a Cook (2008), avšak vzorka v ich výskume, bola tvorená liverpoolskými podnikmi, z ktorých takmer polovica (46,6 %), poskytuje

svojim zamestnancom alkohol raz za rok, pri zvláštnych príležitostiach ako napríklad zamestnanecký vianočný večierok.

Predpokladali sme, že viac ako polovica zamestnancov, pracuje v organizácií, ktorá poskytuje svojim zamestnancom alkoholické nápoje. Na základe intervalového odhadu, s 95 % úrovňou spoľahlivosti môžeme konštatovať, že v organizácií, ktorá poskytuje alkohol svojim zamestnancom, pracuje časť populácie zamestnancov intervale od 48,92 % do 65,08 %. Hypotézu o tom, že viac ako polovica zamestnancov pracuje v organizáciách, ktoré poskytujú alkohol, zamietame.

Viac ako polovica (53,10 %) respondentov uviedla, že alkohol je na ich pracovisku dostupný pri príležitosti oslavy životných jubileí zamestnancov. Vo výskume belgických organizácií uviedlo o 10 % respondentov viac, že na ich pracovisku je pitie povolené kvôli špeciálnej príležitosti, ako je napríklad výročie. Môže to byť spôsobené kultúrnymi rozdielmi a inou právnou úpravou platnou v Belgicku (Tecco, Jacques, Annemans, 2013).

Aj napriek tomu, že právna úprava zakazuje alkoholické nápoje na pracovisku, je zaujímavé, že viac ako štvrtina respondentov uviedla, že na ich pracovisku je alkoholický nápoj dostupný voľne v spoločenskej miestnosti alebo v kuchynke. Každý piaty respondent priznal, že alkohol je v ich organizácii bežne dostupný v bufete alebo jedálni a 14,48 % respondentov uviedlo, že alkoholické nápoje sú súčasťou rokovaní a porád.

Chceli sme vedieť, ako organizácie, v ktorých respondenti pracujú, regulujú požívanie alkoholu na pracovisku a výkon práce pod vplyvom alkoholu.

Tabuľka 7 Pravidlá regulujúce požívanie alkoholu na pracovisku

Regulácia alkoholu na pracovisku	Zdravotníctvo		Školstvo		Ostatná štátna správa a samospráva		Súkromný sektor		Spolu	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Formou internej smernice	9	6,21	10	6,89	7	4,83	10	6,89	36	24,83
Postačuje iba zákonná úprava	26	17,93	26	17,93	28	19,31	29	20,00	109	75,17
Spolu	35	24,14	36	24,82	35	24,14	39	26,90	145	100

Štvrtina respondentov vyhlásila, že organizácia, v ktorej pracujú disponuje platnou internou smernicou upravujúcou požívanie alkoholu na pracovisku. Podľa nášho názoru to môže byť spôsobené buď nedostatočným záujmom manažérov a neriešením problematiky alkoholu na pracovisku, ako aj tým, že v skúmaných organizáciách sú dôsledky alkoholu na pracovný výkon zanedbateľné.

V našom výskume až 75,17 % respondentov uviedlo, že pre reguláciu požívania alkoholu v organizácií kde pracujú, postačuje iba zákonná úprava. Podľa výskumu belgických organizácií uviedlo 34 % zamestnancov, že ich organizácia nemá žiadny písomný súbor pravidiel týkajúci sa alkoholu na pracovisku (Tecco, Jacques a Annemans 2013, s. 121), teda tiež môžeme predpokladať, že aj v týchto organizáciách postačuje iba zákonná úprava tejto problematiky.

Respondenti neuviedli, či organizácie disponujú aj inými dokumentmi a politikami, ktoré regulujú alkohol na pracovisku a výkon práce pod vplyvom alkoholu.

V prvej hypotéze sme predpokladali, že skúsenosti zamestnancov s požívaním alkoholu na pracovisku sú závislé od zamerania organizácie. Na testovanie hypotézy neboli splnené podmienky pre použitie chí-kvadrátového testu nezávislosti.

Predpokladali sme, že postoje zamestnancov k požívaniu alkoholu na pracovisku sú závislé od frekvencie stretávania sa s kolegami (H2) a od zamerania organizácie (H3). Tieto predpoklady sa nám nepotvrdili a preto H2 a H3 zamietame.

V poslednej hypotéze sme predpokladali, že viac ako polovica zamestnancov pracuje v organizáciách, ktoré poskytujú alkohol svojim zamestnancom. Aj túto hypotézu na základe testovania zamietame.

Záver

Ak organizácia pociťuje dôsledky pitia alkoholu svojich zamestnancov na kvalite služieb a celkovom výkone, je potrebné aby tento problém riešila. Na riešenie problematiky požívanie alkoholu na pracovisku odporúčame vypracovať dokument týkajúci sa pravidiel regulácie pitia alkoholu a foriem sankcií za porušovanie týchto pravidiel. Odporúčame pravidelne informovať zamestnancov o vplyve alkoholu na ich výkon, zodpovednosť a na organizáciu ako celok. Na utužovanie pracovného kolektívu odporúčame organizovať podujatia a oslavy jubileí pre zamestnancov mimo pracoviska a po pracovnom čase.

Aj napriek tomu, že sa nám ani jedna z hypotéz nepotvrdila, veríme, že naša práca bude prínosom a impulzom pre ďalšie skúmanie problematiky požívanie alkoholu na pracovisku.

Literatúra

- [1] DAVIDSON, M. J. - COOPER, C. L. 1981. *A model of occupational stress. Journal of Occupational Medicine*. 1981, vol. 23, no. 8, s. 564 – 574.
- [2] *ENSURING SOLUTIONS TO ALCOHOL PROBLEMS*. 2008. Workplace screeening and Brief intervention: What employers can and should do about excessive alcohol use. The George Washington University Medical Centre. 2008, s. 19. [cit. 2014-02-02]. Dostupné online: http://www.dwiresourcecenter.org/pdf/Workplace_SBI_Report_Final.pdf.
- [3] HARKINS, C. - MORLEO, M. A - COOK, P. 2008. *Alcohol in Business and Commerce Survey: Workplace Alcohol Questionnaire*. [cit. 2014-02-02]. Dostupné online: <http://www.cph.org.uk/wp-content/uploads/2012/08/alcohol-in-business-and-commerce-urvey-workplace-alcohol-questionnaire---2007.pdf>.
- [4] MCNEIL, M. 1996. *Alcohol and the police workplace – factors associated with excessive intake*. National Police Research. ISSN: 1320-5579, 1996. Report Series No. 119.1, s. 76.
- [5] NEŠPOR, K. 2008. *Škody spôsobené alkoholom a jejich prevence*. České pracovní lékařství. Praha: Portál, 2008. s. 17-21. [cit. 2014-02-02]. Dostupné online: <http://www.jobs.cz/poradna/osobnosti/zdravotnictvi-a-farmacie/nespor-karel/detail/article/skody-spusobene-alkoholem-v-pracovnim-prostredi-a-jejich-prevence/>.

- [6] PIDD, K. J., et. al. 2006. *Alcohol and Work: Patterns of Use, Workplace Culture and Safety*. Injury Research and Statistics Series, 2006, No. 28, Australian Institute of Health and Welfare. Canberra, s. 6 – 9.
- [7] TECCO, J. - JACQUES, D. - ANNEMANS, L. 2013. *The cost of alcohol in the workplace in Belgium*. Psychiatria Danubina. Medicinska naklada – Zagreb, Croatia, 2013. Vol. 25, Suppl. 2, s. 118-123.
- [8] Zákon číslo 311/2001 Z. z. Zákonník práce.
- [9] Zákon číslo 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci v znení neskorších predpisov.
- [10] Zákon číslo 300/2006 Z. z. Trestný zákon.
- [11] Zákon číslo 8/2009 Z. z. o cestnej premávke a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Integrácia migrantov na Slovensku a postoje slovenského občana k cudzincom

Michaela TAKÁČ MARKOVIČOVÁ*

Integration of migrants in Slovakia and Slovak citizen attitudes toward foreigners

Abstract

The aim of the work was to investigate issues related to the integration process as a global migration and one of the main priorities of the European Union. Refer to the concept of integration of migrants in the Slovak Republic, and also to define the main areas of integration in the country. A substantial section is devoted to the educational system in Slovakia and then proposed measures for possible improvements to the structure and teaching itself. Concept of multiculturalism and its definition. Comparison immigration system is dedicated by Canada versus Slovakia. Based on the questionnaire survey designed to define the conclusions and recommendations in the field of tolerance, acceptance and respect of foreigners by the public. Acquired data will be used for exploring attitudes towards foreigners from side of Slovaks also bundling of measures in regard to raising awareness on integration issues.

Keywords: *integration of migrants, the concept of integration in Slovakia, education of migrants, multiculturalism, integration systems, access of the population to foreigners SR*

Úvod

Integrácia je dynamický proces vzájomného prispôsobovania sa zakladajúci sa na rešpektovaní základných postojov hostiteľských štátov. Kľúčovou témou integrácie je znalosť jazyka, vedomosti o krajine a jej inštitúciách, ktoré sú nevyhnutnosťou pre úspešnú integráciu. Samotná migrácia výrazne ovplyvňuje spoločnosť, tým aj politiku a ekonomiku. Je spojená s otázkou kultúrnej diverzity, multikulturalizmu, ako aj postavenia menšín v spoločnosti, či samotnou diskrimináciou.

Cieľom práce bolo skúmanie základných otázok spojených s integráciou a imigračného procesu v podmienkach krajín Kanady a Slovenska. Taktiež zhodnotiť a vypracovať odporúčania. Čiastkovým cieľom bolo vyhodnotenie a spracovanie základných charakteristík v prístupe obyvateľov Slovenska k cudzincom a spracovanie vyjadrení odborníkov na migráciu.

Jadrom práce je využitie metódy analýzy, ktorou sme preskúmali podstatu integrácie cudzincov do spoločnosti. Metódou komparácie sme porovnali rozdielne prístupy vstupu cudzincov do krajín Kanady a Slovenskej republiky. K záverom a samotnému vnímaniu cudzincov z hľadiska verejnosti a odborníkov nás priviedla metóda syntézy.

* Bc. Michaela Takáč Markovičová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava

Cieľom prieskumu a jeho vyhodnotením je skúmanie postojov a tolerancie slovenskej verejnosti k cudzincom. Na základe použitých metód sme sa pokúsili načrtnúť prienik názorov populácie, riešiť otázku integrácie formou vzdelávania a v neposlednom rade priblížiť problematiku imigračného procesu.

1 Integrácia migrantov

Integrácia je súčasťou globálneho procesu migrácie a jednou z hlavných priorít Európskej únie.¹ Integrácia migrantov do cieľovej krajiny je dlhodobý, kontinuálny a dynamický obojstranný akt. Podstatou je nevyhnutnosť vzájomného rešpektu a reciprocity uznania práv a povinností tak zo strany migrantov, ako aj zo strany hostiteľskej krajiny. Pristáhovalci prichádzajúci do novej zeme prechádzajú procesom integrácie do danej spoločnosti. Jedná sa o proces zdĺhavý a samotné začleňovanie imigrantov do štruktúry a väzieb spoločnosti domáceho obyvateľstva je uceleným javom, ktorý je teda prirodzeným dôsledkom migrácie. Je sprevádzaný svojimi politickými, kultúrnymi, právnymi, psychologickými, sociálnymi i náboženskými aspektmi.² Úspešnosť procesu je sprevádzaná tromi faktormi. Hovoríme o sociálnom zázemí vyjadrené prostredníctvom tolerancie domácej spoločnosti k pristáhovalcom, vládnej politike a sile etnickej komunity.

V záujme samotného štátu v ohľade úspešnej integrácie je prijímať dočasné opatrenia, čím pomáha cudzincom sa vyrovnáť so zmenami, výzvami, s ktorými sa stretávajú v hostiteľskej krajine. Či už hovoríme o hľadaní zamestnania, profesijného uplatnenia, jazykovej zdatnosti, orientácii v základných spoločenských návykoch, participáciou na verejnom dianí. V konečnom dôsledku, úspešná migrácia vyžaduje adekvátnu spoluprácu medzi migrantmi a prijímajúcou spoločnosťou.

Nepostačujúca integrácia môže mať dopad a viesť k vážnym problémom, napr.: k zvyšovaniu spoločenského napätia až viesť k prehlbovaniu sociálneho vylúčenia skupín obyvateľstva. I keď integračné politiky jednotlivých štátov sú rozličné, všeobecný cieľ a teda aj určitá sebestačnosť migrantov prevláda.

Koncepcia integrácie migrantov v Slovenskej republike

Slovenská republika spadá v rámci Európskej únie k štátom s nižším počtom pristáhovalcov v rámci celej populácie. Uvádžam prehľad cudzincov s povoleným pobytom podľa štatistík Úradu hraničnej a cudzineckej polície P PZ ku koncu roka 2012 a 2013.

¹ DIVINSKÝ, B. 2005. *Zahraničná migrácia v Slovenskej republike - stav, trendy, spoločenské súvislosti*. s. 68.

² STANEK, V. a kol. 2006. *Sociálna politika*. s. 89.

Tabuľka 1 Povolené pobyty k 31.12.2012 a 31.12.2013

Druh pobytu		k 31.12. 2012	k 31.12.2013
Prechodný pobyt		14 080	14 601
Z toho:	Štátni príslušníci tretích krajín	14 080	14 561
	Občania EÚ	-	40
Trvalý pobyt		53 437	56 699
Z toho:	Štátni príslušníci tretích krajín	10 681	11 342
	Občania EÚ	42 756	45 357
Tolerovaný pobyt		360	349
Z toho:	Štátni príslušníci tretích krajín	258	254
	Občania EÚ	102	95
SPOLU		67 877	71 649
Z toho:	Štátni príslušníci tretích krajín	25 019	26 157
	Občania EÚ	42 858	45 492

Zdroj: Štatistický prehľad migrácie na Slovensku, 2013, Dostupné na internete: <http://www.minv.sk/?aktuality-z-implementacie-vseobecneho-programu-solidarita-a-riadenie-migracnych-tokov>

Najdôležitejším zákonom, ktorý upravuje pobyt cudzincov na Slovensku, je *zákon č. 404/2011 Zb. z. o pobyte cudzincov* a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

V majoritnej spoločnosti i tak neustále prevládajú predsudky voči inakosti a samotní prisťahovalci sú skôr ponímaní ako záťaž pre spoločnosť. V porovnaní s inými členský štátmi Európskej únie, Slováci majú málo skúseností s cudzincami, čo vedie k posilňovaniu stereotypov, keďže informácie o cudzincoch verejnosť získava len v podobe mediálnych správ.

Slovenská republika funguje na princípe tzv.: *integračného modelu*, ktorého podstata spočíva v obojstrannej adaptácii v integračnom procese, a kde majoritná spoločnosť rešpektuje a podporuje ich rôznorodosť. SR schválila v roku 2009 Koncepciu integrácie cudzincov, kde ustanovila krátkodobé a dlhodobé ciele integrácie cudzincov. Samotná koncepcia je vypracovaná Ministerstvom práce sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „MPSVR SR“), kde sa kladie dôraz a teda hlavným zámerom je návrh adekvátnych integračných opatrení, aby sa predišlo prípadnému rozdeleniu spoločnosti či už z dôvodov ekonomických, sociálnych či kultúrnych. Tieto opatrenia umožnia cudzincom sa zaradiť na pracovný trh, zvládnuť jazykovú bariéru, zabezpečia prístup ku vzdelávaniu, zdravotnej, sociálnej starostlivosti a bývaniu, účasť na politickom a občianskom poli, či prípadne získať občianstvo.³

Hlavné oblasti integrácie na Slovensku

MPSVR SR funguje na základe pôsobnosti a úloh ministerstva a navrhuje legislatívne, organizačné a praktické opatrenia pre cudzincov na území SR. Opatrenia sa týkajú hlavne týchto oblastí: ekonomickej, sociálnej integrácie, vzdelanie, bývanie, sociálne zabezpečenie, zdravotná starostlivosť, a iné. Realizácia, koordinácia úloh a praktických výstupov sa uskutočňuje v kooperácii a súčinnosti s ďalšími subjektmi štátnej správy (napr.: Ministerstvo vnútra SR, Ministerstvo zahraničných vecí SR, Štatistický úrad, atď.) reprezentantmi samosprávy (predsedovia samosprávnych krajov..), mimovládnyimi organizáciami, združeniami, odbormi... Tieto subjekty sa

³ DUDOVÁ, I. 2012. *Európske sociálne systémy: semináre a cvičenia*. s. 155.

zameriavajú na realizáciu úloh v procese integrácie. Hlavnú časť venujeme priblíženiu vzdelávaniu cudzincov.

Vzdelávanie (jazykové kurzy, rekvalifikácia)

Základná jazyková znalosť hostiteľskej krajiny, vedomosti o jej histórii i inštitúciách sú nevyhnutné pre úspešnú integráciu. Je potrebné podporovať vzdelávanie detí cudzincov, ich zaradenie sa do vzdelávacieho procesu a zoznamovanie sa s majoritnou spoločnosťou, celoživotné vzdelávanie dospelých, teda rekvalifikácie, uznanie dosiahnutého vzdelania a odbornej praxe a opatrenia jazykovej a kultúrnej oblasti.

Výučba slovenského jazyka ako cudzieho jazyka nie je v podmienkach SR zabezpečená systematicky. Potreba skvalitniť jazykovú prípravu pre cudzincov je jednou z podmienok úspešnej integrácie rozšírenie vyučovanie slovenského jazyka, hlavne zintenzívnenie a sformalizovanie kurzov.⁴ Vzdelávanie cudzincov sa zväčša vo vyspelých krajinách uskutočňuje formou večerných kurzov. Rozsah kurzov však na Slovensku nenachádza opodstatnenie a nepokrýva potrebu zo strany cudzincov. Nevyhnutnosť vidíme aj v tom, že je potrebné vytvárať rekvalifikačné programy za cieľom pomáhať prisťahovalcom na území SR uplatniť sa na pracovnom trhu.

Navrhované opatrenia v oblasti vzdelávania

- Vytvoriť metodiku výučby slovenského jazyka pre cudzincov na rôznych úrovniach vzdelania. Navrhnuť systém a štruktúru jazykových kurzov.
- Navrhnuť spôsob výučby a definovať „level“ znalosti jazyka v ohľade získania zamestnania alebo štátneho občianstva.
- Spracovať metodiku výučby slovenského jazyka pre cudzincov a vytvoriť štruktúru vyučovacieho procesu.
- Navrhnuť adekvátnu literatúru a pomôcky potrebné k výučbe cudzincov.

2 Multikulturalizmus

Vo všeobecnej rovine pod týmto pojmom možno chápať ideál harmonickej koexistencie rôznych kultúr a etnických skupín v spoločnosti. Jedná sa naozaj len o ideál, ktorý v praxi nenájde svoje miesto. Multikulturalizmus⁵ a samotní cudzinci majú vplyv a dopad na život v hostiteľskej krajine. A to už len tým, že ovplyvňujú demografiu, ekonomiku, vzdelanostnú štruktúru, kriminalitu či spoločenský život.

Typickým príkladom je dopad vývoja moslimskej populácie na spoločnosť. Kritika na tému moslimskej problematiky v západných krajinách, je tým istým tabu, ako hodnotiť rómsku otázku na Slovensku. S tým ide ruka v ruke problém vzdelanosti. Prisťahovalci neovládajú štátny jazyk a preto je nevyhnutnosťou vypracovať špeciálne učebné osnovy a zaškoliť učiteľov. A na základe tohto, mnohí cudzinci nemajú pracovné návyky či vzdelanie, a preto sú pre trh nepoužiteľní. Preto sú zo strany spoločnosti vnímaní ako ekonomická záťaž.

⁴ RÁKOCZIOVÁ, M. – TRBOLA, R. 2009. *Sociální integrace přistěhovalců*. s. 150.

⁵ CVEK. 2011. Dostupné na internete: http://www.cvek.sk/uploaded/files/CVEK_migranti_final.pdf.

Prispôsobovanie sa cudzincov spoločenskému a kultúrnemu životu v hostiteľskej krajine je zložitý proces, o to viac, keď ani oni sami nemajú záujem sa prispôbiť. Sú si vedomí odlišnosti, na ktorú sú nesmierne hrdí, a veľakrát očakávajú, že domáci obyvatelia sa budú prispôsobovať im.

Kanada sprísnila imigračný proces vstupu cudzincov do krajiny

Kanada poskytovala veľmi štedrú imigračnú pomoc pre azylantov. To však pochopiteľne lákalo veľa „cestovateľov“ na zneužívanie.⁶ V rámci šetrenia a zrýchlenia imigračného procesu navrhli nasledovné zmeny. Samotné MZV SR upozorňuje občanov, aby dbali pred cestou do Kanady o finančné zabezpečenie počas celého pobytu v krajine. Pri vstupe do krajiny je potrebné sa preukázať čiastkou 100 CAD / deň, a to buď hotovosťou, šekmi, výpisom z bankového účtu v anglickom jazyku, alebo preukázaním sa pozvánkou z kanadskej strany, kde bude jednoznačne uvedené, že všetky výdavky hradí pozývajúca strana. Imigračný úrad môže skutočnosť, či pozývajúca strana má dostatok finančných prostriedkov, kedykoľvek overiť. Ak sa občan nepreukáže dostatočným množstvom prostriedkov, nevpuští imigračné úrady občana do krajiny a zabezpečia mu okamžitý odlet. Sprísnilo sa tiež testy za pašovanie. Pokuty stúpili z tisícok na desaťtisíce.

Slovenská republika a imigračný proces vstupu cudzincov do krajiny

Každá krajina, SR nevynímajúc, upravuje podmienky a pravidlá pre vstup a zotrvanie cudzincov na jej území. SR v oblasti migračnej a integračnej politiky ešte nenastúpilo celkom na cestu, ktorou sa iné európske krajiny uberajú už dlhšie obdobie. Máme na mysli stanovenie prísnejších kritérií pre vstup cudzincov do krajiny. Migračné informačné centrum pripravilo súhrn pravidiel pobytu cudzincov na Slovensku na rok 2014, no ani zďaleka nie je možné zrovnáť pravidlá vstupu do našej krajiny napríklad s kanadským systémom, ktorý vymedzil pre cudzincov prísnejšie pravidlá.

Navrhované opatrenia v oblasti imigračného procesu vstupu cudzincov na územie SR

- Preukázať sa určenou čiastkou finančných prostriedkov pre vstup do krajiny, či už hotovosťou, bankovým výpisom, šekmi alebo pozvánkou zo slovenskej strany.
- Preukázať znalosť slovenského jazyka na určitej úrovni potrebnej pre vstup do krajiny.

3 Črty prístupu obyvateľov Slovenskej republiky k cudzincom (prieskum)

Cieľom prieskumu v oblasti prístupu obyvateľov SR k cudzincom bolo spracovanie názorov a postojov obyvateľov Slovenska ohľadne problematiky akceptácie, tolerancie a ich integrácie do spoločnosti. Prieskum je kombinovaný na základe kvalitatívnych metód, kde bola oslovená skupina odborníkov na migráciu. Pri citáciách z dôvodu akceptovania príslušníkov úradov uvádzam len inštitúciu, ktorú odborník prezentuje. Ide o Migračný úrad MV SR (MÚ MV) a nezávislého experta. Taktiež bola oslovená skupina ľudí, kde bol prieskum spracovaný formou priamych odpovedí. Kvantitatívny

⁶ MZV SR. 2013. *Oznamy a upozornenia pred cestovaním*. <http://www.mzv.sk/>.

prieskum bol zostavený na základe prieskumnej vzorky z hľadiska pohlavia, veku ukončeného vzdelania.

Vnímanie vzťahu k cudzincom z hľadiska odborníkov na migráciu

Oslovení odborníci zhodnotili postoj slovenského občana ku vzťahu k cudzincovi skepticky a podotkli, že slovenská spoločnosť je v tejto téme uzavretá: „*Slovenskí občania sú v značnej miere uzavretí voči cudzincom. Vysvetlenie by som videla v tom, že izolovanosť v rámci ČS sa vo veľkej miere odrazila na súčasnom prístupe a postoji k cudzincom.*“ (MÚ MV)

Uzavretosť u odborníkov vychádzala práve z minulosti. Iný pohľad majú na vnímanie skutočnosti v mladej generácii: „*Tí ktorí mali možnosť ťažiť po prevrate 89. boli mladí vysokoškooláci, stredoškooláci, študovať, cestovať, spoznávať nové krajiny, čím sa stali oveľa otvorenejšími a tým aj ich postoje sú oveľa tolerantnejšie*“ (expert)

Odborníci z mimovládneho sektora vidia situácia kritickejšie a poukazujú na negatívnu úlohu predsudkov, s ktorými je nevyhnutné bojovať, a to práve väčšou informovanosťou: „*Predovšetkým voči ľuďom z tretích krajín, moslimom, arabom, panujú vo veľkej miere predsudky v spoločnosti. Hlavne hrozba terorizmu, a preto je i voči samotným moslimom vytvorená averzia*“ (expert)

Výsledky prieskumu

Prieskum bol koncipovaný na základe skúmania postojov k cudzincom s iným etnickým pozadím, aby hodnotil vzťahy s hlbším porozumením k cudzincom. Získavame hlbšiu znalosť, prečo obyvatelia SR majú odmietavý postoj ku skupinám cudzincov. Samotný prístup k cudzincom sa odzrkadľuje v socializácii a je generačne opakujúci sa.

Miera akceptácie cudzincov na Slovensku z hľadiska širokej verejnosti

Táto oblasť podáva obraz o sociálnej vzdialenosti jedinca ku skupine cudzincov na základe prijatia samotného príslušníka nejakej krajiny do svojej blízkosti. Teda od určitej akceptácie cudzinca v krajine až po možný presun do blízkosti samotného rodinného vzťahu.

Otázka: Aký je Váš postoj k miere akceptácie cudzincov žijúcich ...?

Tabuľka 8 Tolerancia k cudzincom žijúcim na území SR

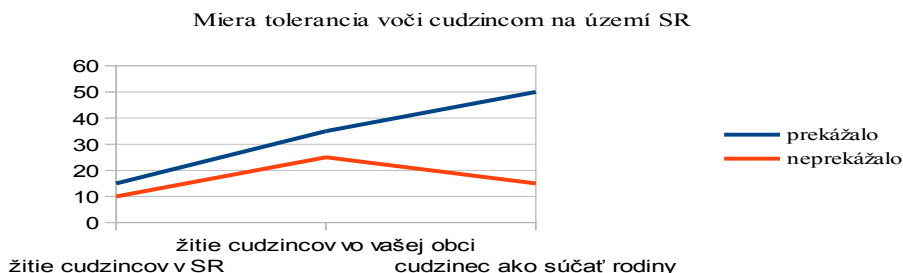
	prekážalo	neprekážalo
Žitie cudzincov v SR	15	10
Žitie cudzincov vo vašej obci	35	25
Cudzinec ako súčasť rodiny	50	15
Neviem	-	-

Zdroj: Vlastné spracovanie

Z priamych rozhovorov po odovzdaní dotazníka je však viac než pravdepodobné, že pri väčšom rozlíšení etnických skupín, by aj samotný prieskum priniesol odlišný pohľad na mieru tolerancie voči jednotlivým skupinám cudzincov na území SR, nielen podľa toho z akej krajiny cudzinec pochádza, ale práve kategória rasy by zohrávala úlohu.

Na základe dotazníkového prieskumu možno konštatovať, že veková skupina 18 – 30 rokov a 41 – 40 rokov, cudzinci vôbec neprekážajú a miera tolerancie voči nim je vysoká. Naopak ľudia z vekovej hranice 41 – 65 rokov a zástupcovia nacionálneho zmysľania prejavujú silnú rezervovanosť voči cudzincom žijúcim v ich okolí. Vo vzťahu pohlavia zo strany respondentov sa nepreukázala nijaká súvislosť. V oblasti vzdelania bol významný názor iba zo strany vysokoškolsky vzdelaných ľudí, ktorým cudzinci vôbec neprekážajú.

Graf 5 Miera akceptácie cudzincov

Zdroj: Vlastné spracovanie

Vo všeobecnosti možno konštatovať fakt, že miera akceptácie cudzincov na Slovensku nevykazuje žiadne extrémne postoje. V priamych rozhovoroch práve faktor rasy poukazuje na predsudky respondentov, čím sa prispieva k vyššej miere odmietania cudzincov.

Závery a odporúčania vo vzťahu a postojú voči cudzincom

Zámerom prieskumu nie je poukázať na populáciu Slovenska v dobrom alebo zlom svetle, ale zhodnotiť prístup obyvateľov SR k cudzincom nasledovne:

- Obyvatelia SR vnímajú cudzincov stereotypne, prístup k nim je založený na pevných a zväčša sa nemeniacich predsudkoch voči ich odlišnosti. A práve toto má za následok správanie majoritnej spoločnosti voči menšinám.
- Cudzinci sú skôr vnímaní ako ekonomická záťaž.
- Obyvatelia nazerajú na migrantov skôr ako na utečencov. To znamená, že nedostatočne chápu rozdiely medzi cudzincom a migrantom.

Odporúčania

Na základe záveru prieskumu možno navrhnúť odporúčania smerom k majoritnej časti obyvateľstva. Je navrhnutých niekoľko odporúčaní v rámci komunikačnej stratégie, no nie práve so zreteľom na ich realizáciu v krátkej budúcnosti.

- V prvom rade by sa štátna správa i mimovládne organizácie mali posnažiť zmeniť predsudky o migrantoch na území SR. Podstatou komunikačnej stratégie je nevyhnutnosť ozrejniť obraz pojmu „migrant“ a uviesť ho na pravú mieru.
- Zámerom komunikačnej stratégie je práve objasniť pojem „cudzinec v SR“ majoritnej časti obyvateľstva Slovenska, že nie je stratou, ale prínosom pre krajinu.

- Nevyhnutnosťou je doplnenie školských osnov na tému migrácia a integrácia, nakoľko na základe vedomostných otázok sa zistili medzery obyvateľov Slovenska o cudzincoch.

Záver

Samotná problematika migrácie i integrácie je širokouhlou a diskutovanou témou, ktorá ovplyvňuje politiku štátov. Migrácia a integrácia potrebuje adekvátny prístup a kvalifikované riadenie pre ich správny chod. Je nevyhnutnosťou, aby štáty prijímali opatrenia pre jej adekvátne fungovanie.

Cieľom práce pri celistvom skúmaní samotnej integrácie a multikulturalizmu bolo priblíženie samotného postoja obyvateľov Slovenska k prílevu cudzincov na naše územie.

Prieskumom nadobudnuté údaje budú v prvom rade slúžiť na bližšie spoznávanie postojov obyvateľov Slovenska voči cudzincom, a na zostavenie akýchsi budúcich opatrení i odporúčania ohľadne zvyšovania povedomia o problematike samotnej migrácie a integrácie.

Samotná téma integrácie a akceptácie voči cudzincom ešte ani zďaleka nie je na takej úrovni, ako v iných štátoch EÚ. Perspektívu vidíme v postupných zmenách postoja a prístupu občanov i vytvorení adekvátnych opatrení zo strany štátu a organizácií.

Literatúra

- [1] DIVINSKÝ, B. 2005. *Zahraničná migrácia v Slovenskej republike - stav, trendy, spoločenské súvislosti*. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, 2005. 216 s. ISBN 80-89149-04-9.
- [2] DUDOVÁ, I. 2012. *Európske sociálne systémy: semináre a cvičenia*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2012. 180 s. ISBN 978-80-225-3376-8.
- [3] RÁKOCZIOVÁ, M. – TRBOLA, R. 2009. *Sociální integrace přistěhovalců*. Praha: SLON, 2009. 309 s. ISBN 978-80-7419-023-0.
- [4] STANEK, V. a kol. 2006. *Sociálna politika*. 1. vyd. Bratislava: SPRINT dva, 2006. 375 s. ISBN 978-80-893-9302-2.
- [5] MZV SR. 2013. *Oznamy a upozornenia pred cestovaním*. [online]. 5/2011. [30.04.2014]. Dostupné na internete: <http://www.mzv.sk/>.

Verejný záujem v poskytovaní sociálnych služieb

Michaela TIMORANSKÁ*

Public interest in the provision of social services

Abstract

The work shows the public interest issues and is defined a the term social services. Social services facilities within the scope of the capital Bratislava have been decribed in more detail, and its boroughs. The work brings forward the legal form of third sector organizations.

Keywords: *public interest, social services, social service facilities within the scope of the capital Bratislava, social service facilities within the scope of borougs of the town Bratislava*

Úvod

Dnešná neľahká a stále náročnejšia životná situácia núti spoločnosť, aby sa viac venovala a zaoberala problematikou sociálnych služieb. Z tohto pohľadu je téma verejný záujem v poskytovaní sociálnych služieb nesmierne dôležitá a spoločensky potrebná. Keďže sociálne služby spadajú pod kategóriu verejných služieb, a každý občan má svoje konkrétne potreby, mali by byť tieto služby dostupné každému občanovi. Sociálne služby na území hlavného mesta SR Bratislavy sú poskytované verejnými a neverejnými poskytovateľmi sociálnych služieb v zmysle zák. č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č.455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov. Úlohou poskytovateľov sociálnych služieb je vytvárať pre občanov také podmienky, aby mohli žiť život obvyklým spôsobom ako občania, ktorí sociálne služby nevyužívajú.

1 Verejný záujem v poskytovaní sociálnych služieb

V odbornej literatúre sa s pojmom verejný záujem stretávame s rôznymi definíciami. Elena Beňová a kol. v publikácii Úvod do teórie verejného sektora definujú verejný záujem nasledovne: „Kolektívny (alebo tiež verejný) záujem je reprezentovaný štátom (vládou) a slúži v prospech väčšiny občanov. Vysvetlenie kolektívnej činnosti v ktorej jednotlivci spolupracujú treba hľadať v motivácii jednotlivca. Jednotlivec sa riadi vlastnými záujmami. Ale výsledky jeho činnosti závisia nielen od jeho činnosti, ale aj od činnosti ostatných. Ak zvolí nejaký postup, napríklad činnosť X, očakáva, že iný jedinec zvolí činnosť Z. Dochádza k vzájomnej závislosti konania.“

Zákon o sociálnych službách zaručuje právo fyzickej osoby na poskytnutie sociálnej služby, alebo zabezpečenie jej poskytnutia a právo výberu poskytovateľa. Sociálne služby sú službami verejného záujmu a sú poskytované bez dosahovania zisku. Zákon však umožňuje aj poskytovanie sociálnych služieb v rámci živnosti, alebo

* Bc. Michaela Timoranská, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Katedra ekonómie a financií, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: michaela.timoranska@post.sk

podnikania, čo znamená na báze zisku. Viera Cibáková a kol. v publikácii *Ekonomika verejného sektora* definujú sociálne služby ako:

„Sociálne služby pomáhajú občanovi zabezpečiť základné životné podmienky, nadobudnúť sociálnu stabilitu a obnoviť sociálnu nezávislosť a suverenitu. Pôsobia ako prevencia, riešenie a zmiernenie nepriaznivej sociálnej situácie osoby. Poskytujú sa v hmotnej núdzi formou peňažných dávok, azylov a v sociálnej núdzi formou poradenstva, vytváraním klubov nezamestnaných a pod.“ Zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách § 2 definuje sociálnu službu nasledovne:

„Sociálna služba je odborná činnosť, obslužná činnosť alebo ďalšia činnosť alebo súbor týchto činností, ktoré sú zamerané na:

- a) prevenciu vzniku nepriaznivej sociálnej situácie, riešenie nepriaznivej sociálnej situácie alebo zmiernenie nepriaznivej sociálnej situácie fyzickej osoby, rodiny alebo komunity,
- b) zachovanie, obnovu alebo rozvoj schopnosti fyzickej osoby viesť samostatný život a na podporu jej začlenenia do spoločnosti,
- c) zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb fyzickej osoby,
- d) riešenie krízovej sociálnej situácie fyzickej osoby a rodiny,
- e) prevenciu sociálneho vylúčenia fyzickej osoby a rodiny.“

Nepriaznivá sociálna situácia je ohrozenie fyzickej osoby sociálnym vylúčením alebo obmedzenie jej schopnosti sa spoločensky začleniť a samostatne riešiť svoje problémy:

- a) z dôvodu, že nemá zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb,
- b) pre svoje životné návyky alebo pre spôsob života,
- c) pre ťažké zdravotné postihnutie alebo nepriaznivý zdravotný stav,
- d) z dôvodu, že dovŕšila vek potrebný na nárok na starobný dôchodok podľa osobitného predpisu (ďalej len „dôchodkový vek“),
- e) pre výkon opatrovania fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím,
- f) pre ohrozenie správaním iných fyzických osôb alebo
- g) z dôvodu, že sa stala obeťou obchodovania s ľuďmi.

Zákon nám tiež definuje poskytovateľov, prijímateľov a zadávateľov sociálnych služieb. Rozlišujeme verejných poskytovateľov sociálnych služieb, ktorí sú podľa platnej legislatívy obec, poskytovateľ zriadený alebo založený obcou či VÚC, a to len na základe zápisu do registra poskytovateľov sociálnych služieb, vedeným VÚC. Všetci ostatní sú považovaní za neverejných poskytovateľov. Medzi prijímateľov sociálnych služieb zaradujeme fyzické osoby v hmotnej núdzi, alebo sociálnej núdzi. Jedná sa o občanov Slovenskej republiky, alebo cudzincov na území SR. Sú to občania v nepriaznivej sociálnej situácii, buď služby dostávajúci alebo na službu čakajú. Zadávatelmi sociálnych služieb môžu byť obec, VÚC, iná osoba, vlastne sa jedná o tých ktorým zákon ukladá zabezpečiť sociálne služby pre obyvateľov územia, ktoré sú v ich správe.

Sociálne služby sa zvyčajne chápu ako služby rozličných subjektov zamerané na potreby ľudí, ktorí by sa bez ich poskytnutia ocitli v stave ohrozenia sociálnou exklúziou a marginalizáciou. Hlavné mesto SR Bratislava je zriaďovateľom siedmych zariadení pre seniorov, troch zariadení opatrovateľskej služby, jedného denného stacionára a jednej nocľahárne, ako je uvedené v tabuľke 1.

Tabuľka 1 Zariadenia sociálnych služieb zriadené hlavným mestom Bratislava

Zariadenia zriadené hlavným mestom Bratislava			
Zariadenia pre seniorov	Zariadenia opatrovateľskej služby	Denný stacionár	Nocľaháreň
Domov seniorov Archa	Domov seniorov Archa	Domov seniorov Archa	Nocľaháreň Mea Culpa
Domov jesene života	Domov jesene života		
Dom seniorov Lamač	Gérium		
Dom tretieho veku			
Domov pri kríži			
Gérium			
Petržalský domov seniorov			

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa registra poskytovateľov sociálnych služieb BSK

Zariadenia pre seniorov sú určené pre fyzické osoby odkázané na pomoc inej fyzickej osoby, a pre fyzické osoby ktoré dovŕšili dôchodkový vek. V zariadeniach sa poskytuje sociálna služba pobytovou formou po celý rok a poskytuje sa pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, sociálne poradenstvo, sociálna rehabilitácia, ošetrovateľská starostlivosť, ubytovanie, stravovanie, upratovanie, pranie, žehlenie a údržba bielizne a šatstva, osobné vybavenie, 4 utvárajú sa podmienky na úschovu cenných vecí, a zabezpečuje sa záujmová činnosť.

V zariadeniach opatrovateľskej služby sa poskytuje sociálna služba na určitý čas, najviac na tri mesiace kalendárneho roka, plnoletej fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby, ak nie je možné poskytnúť opatrovateľskú službu. V zariadeniach sa poskytuje pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, sociálne poradenstvo, sociálna rehabilitácia, ošetrovateľská starostlivosť, ubytovanie, stravovanie, upratovanie, pranie, žehlenie a údržba bielizne a šatstva, utvárajú sa podmienky na úschovu cenných vecí. Denný stacionár je opatrovateľská služba v zariadení s denným pobytom (ambulantná forma len na určitý čas počas dňa). V zariadení sa poskytuje sociálna služba fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby a je odkázaná na sociálnu službu v zariadení len na určitý čas počas dňa. Taktiež je určená seniorom, ktorí žijú sami a potrebujú kontakt s ľuďmi a vyplniť si voľný čas. Poskytuje sa tu pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, sociálne poradenstvo, sociálna rehabilitácia. Zabezpečuje sa pracovná terapia, záujmová činnosť, a pomoc fyzickej osobe v domácom prostredí na účel spolupráce pri sociálnej rehabilitácii. Sociálne služby na zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb delíme na: nocľaháreň a nízkoprahové denné centrum (je poskytované neverejným poskytovateľom VAGUS). Nocľaháreň slúži fyzickej osobe, ktorá nemá zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb a ktorá nemá zabezpečené ubytovanie, alebo nemôže doterajšie bývanie užívať. Poskytuje ubytovanie poskytnutím prístrešia

na účel prenocovania, sociálne poradenstvo, utvára podmienky na vykonávanie nevyhnutnej základnej osobnej hygieny, prípravu stravy, výdaj stravy alebo výdaj potravín. Územie hlavného mesta je za účelom výkonu samosprávy rozdelené na 17 mestských častí. Mestské časti sú právnickými osobami, ktoré za podmienok ustanovených zákonom o Bratislave a Štatútom hlavného mesta SR hospodária so zvereným majetkom a finančnými prostriedkami. Mestské časti vykonávajú v oblasti preneseného výkonu štátnej správy najmä úlohy, ktoré im hlavné mesto zverilo na základe štatútov a jeho doplnkov. Ide najmä o:

- Starostlivosť ťažko zdravotne postihnutých občanov a starších občanov.
- Prevádzka zariadení sociálnej starostlivosti, a ďalšie, ktoré upravuje § 32 Štatút hlavného mesta Bratislava.

V tabuľke 2 sú bližšie uvedené sociálne služby v kompetencii mestských častí

Tabuľka 2 Sociálne služby v kompetencii mestských častí

Typ služby	Zariadenie	Mestská časť	Kapacita	Rozsah a forma poskytovanej služby
<i>A) sociálne služby na zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb v zariadeniach</i>	Zariadenie núdzového bývania	Mestská časť Bratislava-Petržalka	17 miest	Na dobu určitú, 12 mesiacov, pobytovou formou
<i>B) sociálne služby na podporu rodiny s deťmi</i>	Zariadenie dočasnej starostlivosti o deti	Mestská časť Bratislava-Petržalka	3 miesta	Na dobu určitú, 12 mesiacov, pobytovou formou
<i>C) sociálne služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku</i>	1. zariadenia pre seniorov	Mestská časť Bratislava- Staré mesto	57 miest	Na dobu neurčitú, pobytovou celoročnou formou
		Mestská časť Bratislava-Ružinov, v dvoch rozpočtových organizáciách	413 miest	Na dobu neurčitú, pobytovou celoročnou formou
	2. zariadenia opatrovateľskej služby	Mestská časť Bratislava-Petržalka	50 miest	Na dobu určitú, 3 mesiace a viac, pobytovou celoročnou formou
		Mestská časť Bratislava-Staré mesto v dvoch prevádzkach	42	Na dobu určitú, 3 mesiace a viac, pobytovou celoročnou formou
	3. denný stacionár	Mestská časť Bratislava-Staré mesto	19 miest	Neurčitý čas, ambulantnou formou
		Mestská časť Bratislava-Dúbravka	5 miest	Neurčitý čas, ambulantnou formou

	4. opatrovateľská služba	13 mestských častí mesta Bratislava (Petržalka, Karlova Ves, Staré mesto, Jarovce, Rača, Lamač, Podunajské Biskupice, Vrakuňa, Dúbravka, Vajnory, Ružinov, Nové Mesto, Devínska nová Ves)		V prirodzenom prostredí občana, na dobu určitú alebo neurčitú
	4 a. Prepravná služba	5 mestských častí mesta Bratislava (Petržalka, Staré Mesto, Podunajské Biskupice, Vrakuňa, Ružinov)		V prirodzenom prostredí občana, na dobu určitú alebo neurčitú
D) sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií		Nie sú zabezpečované službami a zariadeniami sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti mestských častí, sú zabezpečované prostredníctvom piatich neverených poskytovateľov		
E) Podporné služby	1. denné centrá (pôvodný názov Kluby dôchodcov)	13 mestských častí mesta Bratislava (Podunajské Biskupice 3, Rača 2 prevádzky, Vajnory, Karlova Ves, Staré Mesto 4, Dúbravka 3, Petržalka 6, Záhorská Bystrica 1, Devín 1, Devínska Nová Ves 1,		Na neurčitý čas, ambulantnou formou

		Vrakuňa 1, Nové Mesto 8 prevádzok)		
	2. jedálne pre dôchodcov	9 mestské časti mesta Bratislava (Karlova Ves, Staré Mesto, Devínska Nová Ves, Lamač, Petržalka, Rača, Vajnory, Vrakuňa, Ružinov 2 prevádzky)		Na neurčitý čas, ambulantnou formou
	3. práčovňa	Mestská časť Devínska Nová Ves		

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa zákona o sociálnych službách a podľa registra poskytovateľov sociálnych služieb BSK

Do poskytovania sociálnych služieb sa zapájajú aj organizácie tretieho sektora. Každý typ neziskovej organizácie upravuje osobitný zákon a pre každý druh takejto kategórie je vydaný špeciálny zákon. Podľa Slovenskej legislatívy rozoznávame štyri právne formy organizácií a to:

- združenia.
- nadácie.
- verejnoprospešné organizácie.
- neinvestičné fondy.

V Slovenskej republike postavenie neziskových organizácií je upravené zákonom, a k formám neziskových organizácií patria:

- Občianske združenia, upravuje zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.
- Nadácie, upravuje zákon č. 34/2002 o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov.
- Neziskové organizácie poskytujúce všeobecne verejnoprospešné služby (verejnoprospešné organizácie), upravuje zákon č. 231/1993 Z. z. v znení novely zákona č. 35/2002 o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby.
- Neinvestičné fondy, upravuje zákon č. 147/1997 o neinvestičných fondoch a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 207/1996 Z. z.

Okrem týchto právnych foriem mimovládnych organizácií pôsobia aj záujmové združenia právnických osôb, účelové zariadenia cirkvi a náboženských spoločností a Organizácie s medzinárodným prvkom. Mimovládne organizácie sú založené na princípe dobrovoľnosti, ich úlohou je napĺňanie ich poslania. Neboli zriadené ani založené za účelom podnikania aj keď to zákony niektorým formám povoľujú, nesmie to byť ich hlavná činnosť, z tohto dôvodu boli pomenované ako neziskové organizácie. Ich vznik je podmienený potrebou sociálnej služby a vyplýva ako reakcia

na dopyt po daných sociálnych službách, poprípade aj ako potreba občana pri riešení určitých problémov jeho života.

Na lepšie poznanie názoru občanov na poskytované služby mesta Bratislava bol zorganizovaný anonymný, terénny dotazníkový prieskum v rozmedzí 5 mesiacov. Je jednoduchý na vyplnenie a spracovanie údajov. Dotazník obsahoval 15 otázok. Oslovených bolo 1000 občanov mesta Bratislava, a ochotných odpovedať bolo 238 respondentov, čo predstavuje 23,8% úspešnosť.

Po úvodných informáciách o veku, pohlaví a úrovni vzdelania sa zisťovalo do ktorej sociálnej kategórie patria, aký je ich sociálny problém a akú sociálnu službu využívajú. Ďalej sa zisťovala miera spokojnosti a zdroje informovanosti, o aké sociálne služby by mali občania záujem, ktorým skupinám obyvateľom mesta Bratislava by sa mala venovať väčšia pozornosť. V závere dotazníka mali respondenti možnosť vyjadriť svoj názor a dávať podnety na chýbajúce sociálne služby a s akými problémami sa stretávajú pri ich využívaní. Podľa zosumarizovaných zhromaždených údajov boli vytýčené základné problémy sociálnej oblasti v meste Bratislava nasledovne: občanom chýbajú nájomné a sociálne byty, v meste je vysoká nezamestnanosť, je nedostatok informácií o možnostiach v sociálnej oblasti (hlavne medzi sociálne vylúčenými občanmi), vysoký výskyt problémového správania detí a mládeže, chýbajúce zariadenia opatrovateľskej služby, denného stacionára a jedální.

Návrhy možných riešení zistených nedostatkov: pri riešení problematiky chýbajúcich nájomných a sociálnych bytov by bolo adekvátne získanie vhodných nehnuteľností, pozemkov za symbolickú cenu, výstavba a rekonštrukcia nájomných bytov, prenájom bytových poprípade aj nebytových priestorov - klasifikovaných ako apartmán (podľa katastrálneho bulletinu sa do katastrálneho operátu zapisuje apartmán ako byt, teda vec určená na bývanie. Pri každej stavbe kvôli okolitej zástavbe, či svetovej orientácii pozemku vznikajú priestory, do ktorých svieti slnko o niečo menej, a tak nespĺňajú podľa stavebného zákona požiadavky na byt), rôzne finančné príspevky. Ďalším zisteným nedostatkom v hlavnom meste je podľa dotazníkového prieskumu nezamestnanosť. Nezamestnanosťou sú ohrozené hlavne skupiny obyvateľov a to: so základným vzdelaním, dlhodobo nezamestnaných, mladých ľudí po ukončení štúdia bez praxe a osôb nad 50 rokov. Ako opatrenie na riešenie tejto problematiky by bolo vhodné zistenie dôvodov nezamestnanosti, neochoty pracovať, tvorba pracovných príležitostí, vzdelávanie a rekvalifikácia problémových skupín podľa požiadaviek pracovného trhu, rozvoj poradenstva, zvyšovanie úrovne vzdelania, zvýhodňovanie zamestnávateľov zamestnávajúcich absolventov škôl a obyvateľov starších vekových kategórií, zvyšovanie informovanosti o možnostiach zamestnávania v podnikateľskom sektore. Na riešenie problémovej oblasti v informovanosti a komunikácie medzi sociálne vylúčenými občanmi ako aj subjektmi poskytujúcich sociálne služby je vhodná terénna sociálna práca, ktorá by sa zameriavala na spoluprácu s príslušnými inštitúciami, realizovala by konzultácie a individuálnu pomoc a základné poradenstvo, vyhľadávala občanov vyžadujúcich sociálnu pomoc. Na riešenie ďalšej spornej oblasti je znižovanie počtu detí a mládeže s problémovým správaním, by bolo vhodné podporiť a rozvíjať spoločné voľnočasové aktivity pre deti, mládež a rodičov, organizovanie rôznych prevenčných programov zameraných voči zneužívaniu návykových látok

a iných závislostí, záškoláctva, osvetové programy, výstavba detských parkov a ihrísk, posilnenie činnosti mestskej polície. Z podporných služieb najviac absentujú denné centrá a jedálne. Rozvoju tejto sociálnej služby bude potrebné venovať dostatočnú pozornosť a rozširovať ju do viacerých mestských častí.

Záver

Cieľom zisťovania bolo získať údaje k spracovaniu stavu sociálnych služieb v hlavnom meste Bratislava. Zapojením obyvateľov do prieskumu formou dotazníka, boli získané informácie o potrebách jednotlivých skupín, o kvalite poskytovaných sociálnych služieb, ako i názory a návrhy na ďalší rozvoj sociálnych služieb mesta Bratislava. Prijímateľmi sociálnych služieb sú ľudia v nepriaznivej sociálnej situácii, pre ktorých sú sociálne služby určené a ktorí ich už dostávajú. Všetci ostatní obyvatelia sú buď čakaťmi na poskytovanie sociálnej služby, alebo potenciálnymi prijímateľmi. Významné miesto pri poskytovaní sociálnych služieb zastávajú mimovládne organizácie. Do tejto skupiny subjektov patria fyzické osoby a právnické osoby podnikateľského a nepodnikateľského charakteru (občianske združenia, spolky, nadácie, záujmové združenia, atď.). Neštátne subjekty vedia upravovať svoju ponuku služieb podľa aktuálnych potrieb a požiadaviek obyvateľov resp. užívateľov sociálnych služieb. Sústava navrhnutých opatrení má za cieľ vytvoriť predpoklad pre efektívnejšie riešenie danej problematiky poskytovania sociálnych služieb v meste Bratislava. Pri poskytovaní sociálnych služieb by sa mal klásť dôraz na to, aby jednotlivé služby boli dostupné každému občanovi podľa jeho individuálnej situácie. Využívanie sociálnych služieb bude do budúcnosti stále populárnejšie, vychádzajúc z mnohých negatívne pôsobiacich faktorov na život človeka v spoločnosti.

Literatúra

- [1] BEŇOVÁ, E. – CIBÁKOVÁ, V. – PLAVČAN, P. 2005. *Úvod do teórie verejnej správy*. Bratislava: Merkury s. r. o., 2005. 153 s. ISBN 80-89143-24-5.
- [2] CIBÁKOVÁ, V. a kolektív. 2012. *Ekonomika verejného sektora*. Bratislava: Iura Edition, 2012. 356 s. ISBN 978-80-8078-473-7.
- [3] REPKOVÁ, K. 2011. *Dlhodobá starostlivosť v kontexte integrovanej sociálnej práce*. Prvé vydanie. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2011. 257 s. ISBN 978-80-7138-132-7.
- [4] Register poskytovateľov sociálnych služieb BSK.
- [5] Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č.455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.
- [6] Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.
- [7] Zákon č. 34/2002 o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov.
- [8] Zákon č. 231/1993 Z. z. v znení novely zákona č. 35/2002 o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby.

- [9] Zákon č. 147/1997 o neinvestičných fondoch a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 207/1996 Z. z.
- [10] Zákon SNR č. 377/1990 Zb. o hlavnom meste Slovenskej republiky Bratislave.
- [11] ZÁKONY III/2014. 2014. *Zborník úplných znení zákonov súvisiacich predpisov k 1.1.2014 z oblasti pracovnoprávnej, mzdovej a sociálnej*. Žilina: PORADCA s. r. o., 2014. 792 s. ISSN 1335-6127.

Sociálne poistenie v Slovenskej republike

Gyöngyike TÓTHOVÁ*

Social Security System in Slovakia

Abstract

The thesis deals with the issue of Social Security focusing on the area of health insurance. The main object of investigation is the public institution because of its unique position in society that manages and coordinates the social insurance system. We also introduce functioning of social insurance systems in selected countries. Considering these results and in order to reveal the real issues, we offer recommendations and suggestions to improve the functioning of health insurance system.

Keywords: *social security, health insurance system, grants and benefits of health insurance*

Úvod

Sociálne poistenie je jednou z troch možných alternatív pomoci v rámci sociálneho zabezpečenia v Slovenskej republike. Je konštituovaný z piatich subsystémov a to: nemocenské, dôchodkové, úrazové, garančné poistenie a poistenie v nezamestnanosti. Predstavuje jednu z najdôležitejších častí práva sociálneho zabezpečenia. Je založené na príspevkovom systéme. Pre systém sociálneho poistenia sú typické fakty ako obligatornosť vzniku poistenia v súlade s právnou legislatívou a existencia spoločne pre všetky ekonomicky aktívne skupiny osôb bez zreteľa na formu a druh pracovnej aktivity. Poskytuje štátnu garanciu nárokov pre subjekty systému. Prioritnou úlohou sociálneho poistenia je ochrana poistencov pri vzniku vymedzených sociálnych situácií, ktorými sú staroba, pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť z dôvodu nepriaznivého zdravotného stavu, nespôsobilosť na prácu v dôsledku choroby, tehotenstva, materstva, úrazu, straty zamestnania, či straty živiteľa rodiny. Sociálne poistenie je považované ako nástroj na vyrovnávanie interpersonálnych rozdielov v príjme počas života ekonomicky aktívneho obyvateľstva.

Cieľom príspevku je poskytnúť informácie o sociálnom poistení v Slovenskej republike, zhodnotenie systému z kvalitatívnej a kvantitatívnej stránky so zameraním na oblasť nemocenského poistenia. Pozornosť bude venovaná aj ďalším inštitúciám a to Českej správe sociálneho zabezpečenia a Maďarskej zdravotnej poisťovni. Na základe praktických príkladov zhodnotíme systém poskytovania jednotlivých druhov dávok nemocenského poistenia. Výsledky komparácie budú základom pre tvorbu nového systému v Slovenskej republike.

* Bc. Gyöngyike Tóthová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Katedra ekonómie a financií, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: g.tothova@gmail.com

1 Sociálne poistenie v sústave sociálneho zabezpečenia

Sociálne zabezpečenie je nástroj na realizáciu cieľov sociálnej politiky štátu a zameriava sa na sociálne riziká, ktoré vyplývajú z neistoty a dôsledkov sociálnych udalostí. Sociálna istota predstavuje zabezpečenie určitých práv občanov v špecifických životných udalostiach.¹

Sociálne zabezpečenie môžeme považovať ako základný orgán sociálnej politiky. Klasicky sa delí na tri základné systémy a to na:²

- sociálne poistenie,
- sociálna podpora,
- sociálna pomoc.

Sociálna podpora zahŕňa rodinné dávky financované zo štátneho rozpočtu prostredníctvom, ktorých sa štát priamo podieľa na riešení **niektorých životných situácií**. Nárok na rodinné dávky nie je podmienený platením príspevkov, či príjmovými pomermi oprávnených osôb.³

Sociálna pomoc predstavuje systém náhradných zdrojov najčastejšie v situáciách hmotnej núdze najzraniteľnejších skupín obyvateľov. Občan, ktorý je bez príjmu, má nárok na pomoc zo strany štátu formou **dávok v hmotnej núdzi. Tie ale nemôžu byť trvalou náhradou pracovného príjmu.**⁴

Sociálne poistenie

Hlavným cieľom sociálneho poistenia je zabezpečenie ochrany všetkého ekonomicky činného obyvateľstva v produktívnom i poproduktívnom veku a ich rodín v období straty príjmu z ekonomickej činnosti v prípade vzniku sociálnych udalostí vzniknutých z dôvodu choroby, invalidity, tehotenstva, materstva, pracovného úrazu, nezamestnanosti a staroby.⁵

Sociálne poistenie je najrozsiahlejšou a hlavnou časťou sociálneho zabezpečenia. Na Slovensku je to povinné verejnoprávne poistenie, založené na platení odvodov a poberaní dávok, ktorého úlohou je ochrániť veľkú časť obyvateľstva pred rizikami v živote, ako aj zabezpečiť prerozdelenie príjmov v národnom hospodárstve.⁶

Systém sociálneho poistenia

Poistný pomer sociálneho poistenia vzniká priamo zo zákona. Nejde o zmluvný vzťah. Vzniká dňom vzniku pracovného pomeru alebo obdobne postaveného právneho vzťahu. Trvanie poisteného pomeru je už viazané na trvanie právneho vzťahu, ktorý poistenie zakladá, nie na skutočný výkon činnosti.⁷

Systém sociálneho poistenia pozostáva zo samostatných poistných systémov:

¹ BEŇOVÁ, E. a kol. 2007. *Financie a mena*. s. 379.

² STANEK, V. a kol. 2006. *Sociálna politika*. s. 193.

³ [www.employment.gov.sk](http://www.employment.gov.sk/socialne-zabezpecenie-v-sr.html). Dostupné na internete <<http://www.employment.gov.sk/socialne-zabezpecenie-v-sr.html>>

⁴ Tamtiež.

⁵ STANEK, V. a kol. 2006. *Sociálna politika*. s. 201.

⁶ ŠEBO, J. - ŠTRANGFELDOVÁ, J. 2008. *Sociálne poistenie*. s. 46.

⁷ PONGRÁČOVÁ, E. - ŠIPIKALOVÁ, S. 2013. *Sociálne zabezpečenie, aplikačné praktikum*. s. 7

- nemocenské poistenie,
- dôchodkové poistenie - starobné poistenie a invalidné poistenie,
- úrazové poistenie,
- garančné poistenie,
- poistenie v nezamestnanosti,

ktoré vykonáva podľa zákona o sociálnom poistení Sociálna poisťovňa.⁸

Subjekty sociálneho poistenia

Hlavnými účastníkmi systému sociálneho poistenia sú:

- zamestnávateľ,
- zamestnanec,
- samostatne zárobkovo činná osoba,
- dobrovoľne poistená osoba.

Dávky sociálneho poistenia

Zo systému nemocenského poistenia sa poskytujú **nemocenské dávky**:⁹

- nemocenské.
- materské.
- ošetrovné.
- vyrovnávacia dávka.

Inštitúcie zabezpečujúce sociálne poistenie vo vybraných krajinách

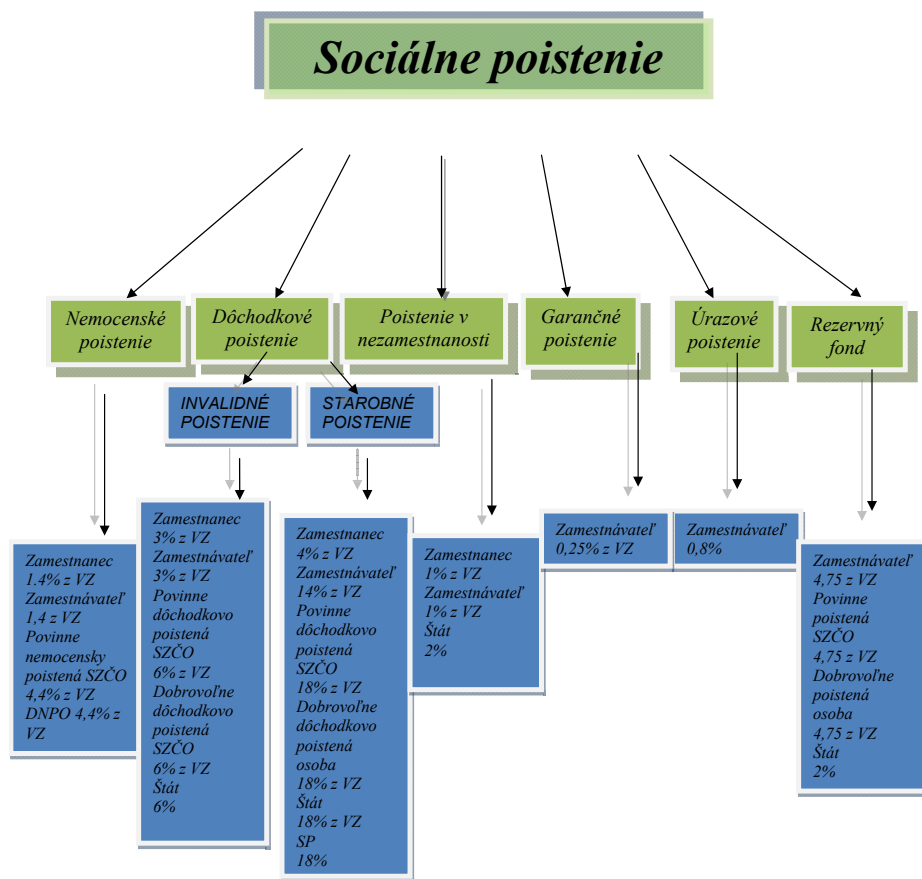
Sociálna poisťovňa v Slovenskej republike

Výkon agendy sociálneho poistenia v Slovenskej republike v plnom rozsahu zabezpečuje Sociálna poisťovňa. Je definovaná ako verejnoprávna inštitúcia s proklientskou orientáciou.

⁸ Zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení. Prameň: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2003-461>.

⁹ STANEK,V. 2006. *Sociálna politika*. s. 202.

Obrázok 1 Schéma sociálneho poistenia so sadzbami platenia poistného

Zdroj: www.socpoist.sk

Česká správa sociálneho zabezpečenia

Ako orgán štátnej správy koordinuje agendu sociálneho zabezpečenia, a to oblasť nemocenského a dôchodkového poistenia, lekárskej posudkovej činnosti a štátnu politiku zamestnanosti. Riadiacim orgánom je Ministerstvo práce a sociálnych vecí Českej republiky. Na čele ČSSZ stojí ústredný riaditeľ. Organizačnú štruktúru ďalej tvoria ústredie ČSSZ, pracoviská ČSSZ a Pražská správa sociálneho zabezpečenia.

Účastníkom na sociálnom zabezpečení vzniká od prvého dňa registrácie povinnosť pravidelne platiť poistenia a príspevok. Účastníkmi sociálneho zabezpečenia sú:

- zamestnanec,
- zamestnávateľ,
- samostatne zárobkovo činná osoba.

Nemocenské poistenie

Z nemocenského poistenia sa vyplácajú štyri druhy peňažných dávok:¹⁰

¹⁰ Zákon č. 187/2006 Sb. o nemocenskom pojištění. Dostupné na internete: <<http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/legislative.htm/>>

- nemocenské,
- ošetrovné,
- peňažná pomoc v materstve,
- vyrovnávacía dávka.

Pri výpočte dávok sa uplatňuje, tzv. systém redukčnej hranice pre úpravu denného vymeriavacieho základu poistenca. Na rok 2014 sú určené redukčné hranice nasledovne:

Tabuľka 1 Redukčná hranica na výpočet dávok nemocenského poistenia

1. redukčná hranica	865 Kč
2. redukčná hranica	1 298 Kč
3. redukčná hranica	2 595 Kč

Zdroj: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/nemocenske.htm>

Národná zdravotná poisťovňa v Maďarsku

Národná zdravotná poisťovňa v Maďarsku je ústredným orgánom štátnej správy. Hlavným zdrojom príjmu sú príjmy z poistného, pokút, penále a poplatkov, ktoré od 1999 vyberá Národný daňový a colný úrad. Maďarský systém výberu poistného funguje na odlišnom systéme oproti slovenskému a českému systému. V Maďarsku sa uplatňuje jednotný výber daní, odvodov a ciel, ktoré sú príjmom štátneho rozpočtu. Rozsah a rozdelenie príspevkov je upravené právnou legislatívou, ktorú schvaľuje Národná rada Maďarska.

Účastníkmi nemocenského poistenia sú:

- zamestnanec,
- zamestnávateľ,
- samostatne zárobkovo činná osoba.

Z fondu zdravotného poistenia sú poskytované nasledovné peňažné dávky:¹¹

- nemocenské,
- peňažná dávka v materstve,
- ošetrovné,
- úrazové dávky.

Systém nemocenského poistenia vo vybraných krajinách

Komparácia systémov nemocenského poistenia vo vybraných krajinách

Na úvod poskytneme informácie o fungovaní systému nemocenského poistenia v Slovenskej, Českej republike a Maďarsku. V záujme zabezpečenia lepšej orientácie v tejto oblasti v tabuľke 2 znázorňujeme percentuálne vyjadrenie výšky platenia poistného podľa jednotlivých systémov a výšky poskytovanej dávky nemocenského poistenia.

¹¹ www.oep.hu. Dostupné na internete: http://www.oep.hu/portal/page?_pageid=34,35161&_dad=portal&_schema=PORTAL

Tabuľka 2 Výška platenia poistného a výplaty dávok nemocenského poistenia v %

Nemocenské poistenie			
Príjmy	Slovenská republika	DNPO	4,4 % v VZ
		SZČO	4,4 % v VZ
		Zamestnanec	1,4% z VZ
		Zamestnávateľ	1,4% z VZ
	Česká republika	SZČO	2,3% z VZ
		Zamestnanec	neplatí
		Zamestnávateľ	2,3% resp. 3,3% z VZ
	Maďarsko	SZČO	3% z VZ
		Zamestnanec	3% z VZ
		Zamestnávateľ	27% spolu za všetky sociálne príspevky
Výdavky	Slovenská republika	Materské	65% z VZ
		Nemocenské	55% z VZ
		Ošetrovné	55% z VZ
		Vyrovňavacia dávka	55% z rozdielu VZ a mzdy
	Česká republika	Materské	70% redukovaného VZ
		Nemocenské	60% z redukovaného VZ
		Ošetrovné	60% z redukovaného VZ
		Vyrovňavacia dávka	70% z rozdielu redukovaného VZ a mzdy
	Maďarsko	Materské	70% z hrubého VZ
		Nemocenské	60% resp. 50% z VZ
		Ošetrovné	60% resp. 50% z VZ

Zdroj: Vlastné spracovanie

Princíp platenia poistného v jednotlivých systémoch je veľmi podobný, až na malé rozdiely. V každom systéme vzniká povinná účasť na sociálnom poistení odo dňa zaregistrovania pre všetky subjekty. Odlišnosť je v českom systéme a to, že zamestnancovi nevzniká povinnosť platiť poistné odo dňa vzniku poistného vzťahu. Túto povinnosť voči Českej správe sociálneho zabezpečenia plní zamestnávateľ. Vzhľadom na to, že v maďarskom systéme sa uplatňuje jednotný výber poistného, zamestnávateľ odvádza v jednej sume odvody za všetky sociálne príspevky. Na základe výšky percentuálneho odvodu môžeme konštatovať, že odvodovo je najviac zaťažný maďarský systém a najnižšie český systém. S ohľadom na vyššie

odvody je potrebné podotknúť fakt, že v Maďarsku dĺžka dočasnej práceneschopnosti je stanovená na 15 pracovných dní v roku, pričom v slovenskom a českom systéme pri vzniku každej dočasnej práceneschopnosti je nákladovo zaťažený zamestnávateľ.

Zásadný rozdiel je v inštitúte dobrovoľného poistenia. Kým náš systém poskytuje balíky dobrovoľného poistenia, český systém túto alternatívu poskytuje len samostatne zárobkovo činných osobám, v prípade nevzniknutia povinnej účasti na sociálnom poistení. V maďarskom systéme inštitút dobrovoľného poistenia je vyňatý z okruhu účasti na sociálnom poistení. V oblasti výdavkov rozdielnosťou je, že maďarský systém neposkytuje možnosť uplatňovania nároku na vyrovnávaciu dávku, materské sa vypláca v hrubej výške, takže výsledná suma je daňovo zaťažená a vyplácanie ošetrovného je podmienené vekom dieťaťa. V českom systéme sú zavedené redukčné hranice, ktoré určia presný postup výpočtu dávok.

Uplatňovanie si nároku na dávky nemocenského poistenia v ochrannnej lehote umožňuje slovenský a český systém, v maďarskom systéme táto možnosť prináleží len pri úrazových dávkach z titulu pracovného úrazu. Špeciálnym produktom v maďarskom systéme nemocenského poistenia je možnosť uplatniť si dávku v rámci princípu tolerantnosti.

Stav systému nemocenského poistenia

V tabuľke 3 porovnávame výšku dávok nemocenského poistenia v jednotlivých krajinách za rovnakých podmienok vzniku nároku. V tabuľke 3 je znázornený výpočet dávok nemocenského poistenia pri mesačnom zárobku 1 000 EUR s použitím kurzu 1 EUR = 27,423 CZK a 1 EUR = 309 Ft.

Tabuľka 3 Príklad výpočtu nemocenského, ošetrovného, materského

Nemocenské, ošetrovné a materské pri mesačnom zárobku	16 dní PN v (€)	odvody za 16 dní	7 dní ošetrovania člena rodiny v (€)	odvody za 7 dní	30 dní pobrania materského v (€)	odvody za 30 dní
SR - 1000 EUR	293	7	128	3,27	650	14
ČR - 27 423 CZK	283	0	124	0	685	0
MR - 309 000 Ft	320	16	140	7	700	30

Zdroj: Vlastné spracovanie

Z tabuľky 3 sa dá jasne vyčítať, že najvyššiu dávku poskytne Maďarsko, avšak pri najvyššom odvode zaťažení. Najnižšiu dávku poskytne Česká republika, pri žiadnom odvode zaťažení zamestnanca. Slovenská republika poskytuje zdanlivo primerané dávky, avšak zaťaženie nášho systému je finančne náročnejšie ako systém Českej republiky. Zavedením solidarity aj do nášho systému vo forme redukcie vymeriavacích základov, by sa eliminovala zaťaženosť zamestnanca. Inšpiráciou by mohol byť systém Českej republiky.

Návrh novej schémy systému nemocenského poistenia v Slovenskej republike

Pri zostavovaní návrhu novej schémy si priblížime túto oblasť z pohľadu občana, konkrétne v našom prípade uprednostníme štatút zamestnanca.

Účastníkom nemocenského poistenia sa stáva občan dňom registrovania v Sociálnej poisťovni. Od toho dňa mu vzniká povinnosť platiť poistné na povinné sociálne poistenie. Percentuálna výška na platenie poistného by v plnej miere zaťažovala zamestnávateľa a to vo výške 2,3 %. V uvedenej tabuľke 4 navrhujeme nový spôsob výpočtu dávok nemocenského poistenia. Výpočty sú znázornené pri vymeriavacom základe 1 000 €.

Tabuľka 4 Výpočet navrhovanej výšky nemocenského, ošetrovného, materského

Počet kalendárnych dní DPN							
Počet kalendárnych dní ošetrovania člena rodiny							30
Počet kalendárnych dní poberania materského							7
							30
Vymeriavací základ							1 000,00 €
Denný vymeriavací základ neredukovaný							33,33 €
Počet kalendárnych dní nemocenského							
Počet kalendárnych dní ošetrovania člena rodiny							16
Počet kalendárnych dní poberania materského							7
							30
Redukcia DVZ							
	nemocenské,	do	31,54 €	redukcia na	90%	t.j. na	28,39 €
	ošetrovné	do	31,54 €	redukcia na	100 %	t.j. na	31,54 €
	materské	do	31,54 €	redukcia na	100 %	t.j. na	31,54 €
nad	31,54 €	Do	47,33 €	redukcia na	60%	t.j. na	1,08 €
nad	47,33 €	Do	94,60 €	redukcia na	30%	t.j. na	0,00 €
nad	94,60 €	nezohľadňuje sa					
				Redukovaný DVZ nemocenské, ošetrovné materské			
							29,47 €
							32,62 €
Nemocenské od 15. dňa		60%	z 29,47 €	t.j.	17,69 € x 16 dní =		283,00 €
Ošetrovné od 1. dňa		60 %	z 29,47 €	t.j.	17,69 € x 7 dní =		124,00 €
Materské od 1. dňa		70 %	z 32,62 €	t.j.	22,84 € x 31 dní =		685,00 €
	NEMOCENSKÉ celkom						283,00 €
	OŠETROVNÉ celkom						124,00 €
	MATERSKÉ celkom						685,00 €

Zdroj: Vlastné spracovanie

V prvom rade navrhujeme zvýšiť percentuálnu výšku výpočtu nemocenského a ošetrovného z 55 % na 60 % a materského z 65 % na 70 % z redukovaného vymeriavacieho základu. V našom prípade neuplatníme maximálny vymeriavací základ. Nemocenské by sa poskytlo od 15. dňa trvania práceneschopnosti a bolo by vyplácané po dobu 380 kalendárnych dní. Ošetrovné by sa vyplácalo desať kalendárnych dní. Materské by sa vyplácalo po dobu 34 týždňov a u osamelých matiek po dobu 43 týždňov.

Odporúčania

- vypustenie poskytovania vyrovnávacej dávky z vecného rozsahu nemocenského poistenia a presunúť do rezortu pracovnoprávných vzťahov,
- úprava rozhodujúceho obdobia pri krátkodobom trvaní pracovného pomeru z pôvodných 90 dní na 180 dní,
- prehodnotenie percentuálnej výšky nemocenského na 60 % , ak pracovný pomer trval viac ako dva roky, a na 50 %, ak pracovný pomer trval menej ako dva roky ako aj z titulu hospitalizácie.

SWOT analýza Sociálnej poisťovne

Prostredníctvom SWOT analýzy priblížime súčasný stav postavenia poisťovne v Slovenskej republike. Analýzou súčasného stavu získame nové kvalitatívne informácie, ktoré charakterizujú spôsob nazerania na problémy súvisiace s činnosťou Sociálnej poisťovne so zameraním na nemocenské poistenie.

Tabuľka 5 SWOT analýza Sociálnej poisťovne

S (silné stránky)	W (slabé stránky)
• Garant sociálnych istôt	• Byrokratická firemná kultúra
• Celoplošné krytie	• Nejednotnosť informačných systémov
• Unikátne postavenie v spoločnosti	• Nedostatočná spolupráca s ostatnými štátnymi inštitúciami
O (príležitosti)	T (hrozby)
• Budovanie imidžu SP	• Deficit v rozpočte
• Jednotný výber daní, ciel a odvodov	• Zložitosť a časté zmeny právnych predpisov
• Elektronizácia služieb sociálneho poistenia	
• Zamedziť zneužívaniu sociálneho systému	

Zdroj: Vlastné spracovanie

Odporúčania

- právna úprava vylučujúca súbeh povinného a dobrovoľného poistenia,
- znižovanie frekvencie legislatívnych zmien,
- prehodnotenie percentuálnej výšky platenia poistného na úrazové poistenie v prospech nemocenského poistenia,
- inštitucionálne zlúčenie inštitúcií s cieľom odstrániť komunikačno-administratívnu bariéru,
- vytváranie elektronického dávkového spisu.

Záver

Dlhodobé problémy, ktoré pretrvávajú v sociálnom systéme v Slovenskej republike vyplývajú z enormného množstva úloh a zasahovania vlády do chodu ekonomiky a spoločnosti. Vo väčšine prípadov verejnosť neberie ohľad na fakt, že Sociálna

poisťovňa ako verejnoprávna inštitúcia nie je tvorcom legislatívy, len ich môže iniciovať (navrhovať) a pripomienkovať. Neexistuje žiadna záruka, že v novej, respektíve novelizovanej právnej norme budú tieto zmeny reflektované a v parlamente schválené tie skutočnosti, ktoré by tam mali, na základe stanovísk odborníkov, byť. Nie je potrebné zdôrazňovať, že každú legislatívnu zmenu bezprostredne pocíti nielen občan, ale aj samostatne zárobkovo činné osoby a zamestnávateľia, ktorí sa v zákonoch veľmi ťažko orientujú a volajú nielen po nižších odvodoch ale aj po stabilnejšom legislatívnom prostredí. Komplikovanosť odvodového systému a vysoká administratívna náročnosť je permanentne kritizovaná nielen širokou odbornou verejnosťou, ale aj zo strany platiteľov na sociálne poistenie. Tento jav je nevyhnutné celospoločensky akceptovať a v konečnom dôsledku riešiť formou reformy sociálneho systému v Slovenskej republike. Očakávané zmeny v systéme sociálneho poistenia by mali byť solídnym garantom udržiavania a rozvoja sociálnych prác smerujúcich k dôstojnej životnej úrovni každého občana.

Cieľom príspevku bolo poskytnúť základné informácie týkajúce sa systému sociálneho poistenia obzvlášť v oblasti nemocenského poistenia. Informovať o princípe fungovania tohto systému v Slovenskej, Českej republike a Maďarsku s poukázaním na základné rozdiely v systéme nemocenského poistenia v týchto troch krajinách. Porovnávali a vyhodnotili sme výpočet dávok nemocenského poistenia. Na základe výsledkov komparácie sme navrhli novú schému systému nemocenského poistenia a niekoľko užitočných odporúčaní do budúcnosti.

Literatúra

- [1] BEŇOVÁ, E. a kol. 2007. *Financie a mena*. 2 vyd. Bratislava: Iura Edition, 2007. 391 s. ISBN 978-80-8078-142-2.
- [2] PONGRÁCZOVÁ, E. – ŠIPIKALOVÁ, S. 2013. *Sociálne zabezpečenie – aplikačné praktikum*. 2. vyd. Bratislava: Ekonóm, 2013. 168 s. ISBN 978-80-225-3598-4.
- [3] STANEK, V. a kol. 2006. *Sociálna politika*. 1 vyd. Bratislava: Sprint - vŕa, 2006. 391 s. ISBN 80-89085-66-0.
- [4] ŠEBO, J. – ŠTRANGFELDOVÁ, J. 2008. *Sociálne poistenie*. 1 vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2008. 166 s. ISBN 978-80-8083-642-9.
- [5] Zákon č. 187/2006 Sb. o nemocenskom pojištění. online. Praha: 2006 [cit. 12.02.2014] Dostupné na internete: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/legislativa.htm>.
- [6] Zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení. [online]. Bratislava: 2004. [cit. 01.02.2014]. Dostupné na internete: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2003-461>.
- [7] www.employment.gov.sk [online]. [cit. 01.02.2014] Dostupné na internete: <http://www.employment.gov.sk/socialne-zabezpecenie-v-sr.html>.
- [8] Česká správa sociálního zabezpečení v České republice
- [9] www.cssz.cz [online]. [cit. 12.02.2014] Dostupné na internete: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/>.

- [10] www.cssz.cz [online]. [cit. 12.02.2014] Dostupné na internete: <http://www.cssz.cz/cz/pojistne-na-socialni-zabezpeceni/>.
- [11] Národná zdravotná poisťovňa v Maďarsku www.oep.hu [online] [cit. 12.02.2014] Dostupné na internete: <http://www.oep.hu/portal/page?_pageid=34,35161&_dad=portal&_schema=PORTAL>.

Ľudský rozvoj a jeho subjektívne hodnotenie v podmienkach Lučenca

Anna VILHANOVÁ*

Human development and the subjective evaluation in terms Lučenec

Abstract

The work deals with the problems of human development as a part of a sustainable development. The development can not be equated only with the notion of the economic growth, but must be directed to satisfy the important social goals, such as reducing poverty, improving the quality of life, improving opportunities for better health and better education. This requires a comprehensive approach to the development, to managing relations between the human and the natural, between the sectoral and structural aspects of development at all levels. They also have their importance in the regional development. Therefore we focus on the human development which is realized by the citizens of Lučenec and the possibility of improving its level.

Keywords: *human development, poverty, gender equality, quality life*

Úvod

Problematika ľudského rozvoja ako súčasť udržateľného rozvoja je v súčasnosti veľmi aktuálnou témou politiky jednotlivých štátov a regiónov. Cieľom každej spoločnosti musí byť zabezpečenie takej úrovne človeka, aby bol každý jednotlivec spokojný so svojim dosiahnutým vzdelaním, s bezpečnosťou vo svojom okolí, sociálnou starostlivosťou aj so starostlivosťou o svoje zdravie. Dosiahnutie tohto cieľa si vyžaduje budovanie kapacít pre efektívne, demokratické a zodpovedné vládnutie a ochranu ľudských práv, či rešpektovanie právnych princípov. Ľudský rozvoj sa prioritne orientuje na tri hlavné oblasti a tými sú vzdelanostná úroveň a prístup k vedomostiam, vedenie zdravého a dlhého života a samotný prístup k zdrojom zabezpečujúcim slušný život. Ľudskému rozvoju ako osobitnej časti udržateľného rozvoja sa už venuje menej pozornosti. Pritom môžeme povedať, že len inkluzívny a udržateľný rast bude podporou pre ľudský rozvoj, pričom práve inkluzívne ekologické hospodárstvo je dôležitý nástroj na dosiahnutie udržateľného rozvoja a na zníženie chudoby. Komplexné poznanie problematiky ľudského rozvoja je prvým stupňom k jeho riešeniu. Ekonomická sféra sa potrebuje riadiť etickými princípmi, aby v nej bolo možné budovať ľudský rozvoj. Musia byť dodržiavané tradičné princípy ako transparentnosť, poctivosť a zodpovednosť, ktoré sú doplnené o princíp nezištnosti a logiky daru. Do pozornosti ekonómov sveta by sa mala dostať viac sociálna pomoc, rozvoj človeka a jeho vzťahov ako len cieľ prvotne orientovaný na zisk. Táto nová ekonomická kultúra spočíva v tom, že ľudia slobodne prispievajú tým, že dávajú k dispozícii nielen svoje hmotné statky, ale aj svoje myšlienky, čas či profesionálnu odbornosť.

* Bc. Anna Vilhanová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: vilhanova@atlas.sk

Analýzu na uvedenú problematiku sme realizovali v konkrétnom regióne – v meste Lučenec. Toto mesto leží v centrálnej časti Lučeneckej kotliny. Svojou polohou tvorí prirodzený geografický stred v južnej časti stredného Slovenska. Mesto Lučenec sa nachádza v oblasti bohatej na nerastné suroviny a to rudných a nerudných nerastov.¹ Špecifickou osobitosťou regiónu je jeho výborný polohový potenciál, ktorý sa odráža v dopravnom spojení východného a západného Slovenska.

Na základe podkladov ŠÚ SR sme získali údaje pre oblasť ľudského rozvoja v meste Lučenec za časové obdobie piatich rokov. Zistili sme konkrétne údaje o zmene stavu obyvateľstva v meste, o prirodzenom pohybe obyvateľstva, vekovej štruktúre, zamestnanosti, ako aj v oblasti výstavby bytov za obdobie rokov 2008 až 2012.

Sociálno-ekonomické ukazovatele mesta Lučenec

Z Tabuľky 1 nám vyplýva, že za posledných päť rokov došlo k nárastu počtu obyvateľstva o necelých tisíc obyvateľov. Evidujeme aj nárast obyvateľstva podľa pohlavia. Celkový počet mužov vzrástol z roku 2008 z 34 823 na 35 866. Celkový počet žien taktiež vzrástol z celkového počtu 38 224 v roku 2008 na 39 978 v roku 2012.

Tabuľka 1 Zmena stavu obyvateľstva v Lučenci za roky 2008 – 2012

rok	spolu	Muži	ženy
2012	74 844	35 866	39 978
2011	74 875	35 850	39 025
2010	72 802	34 725	38 077
2009	72 899	43 724	38 175
2008	73 047	34 823	38 224

Zdroj: ŠÚ SR

V Tabuľke 2 sme poukázali na prirodzený prírastok obyvateľstva v meste. Z výsledkov vidíme, že celková pôrodnosť od roku 2008 klesá a úmrtnosť stúpa. Z toho vyplýva poznatok, že dochádza k úbytku obyvateľstva, avšak viac na strane žien, ako mužov.

Tabuľka 2 Prirodzený pohyb obyvateľstva za roky 2008 - 2012

rok	živonarodení			Zomrelí			prirodzený prírastok (úbytok)		
	spolu	muži	ženy	spolu	muži	ženy	spolu	muži	ženy
2012	698	368	330	859	398	461	-161	-30	-131
2011	815	407	408	841	403	438	-26	4	-30
2010	832	402	430	899	435	464	-67	-33	-34
2009	855	441	414	862	436	426	-7	5	-12
2008	745	368	377	853	454	399	-108	-86	-22

Zdroj: ŠÚ SR

Nadväzujúc na predchádzajúce údaje, v Tabuľke 3 sme zobrazili Index starnutia obyvateľstva, na ktorý vplýva predovšetkým znižujúca sa pôrodnosť.

¹ DRENKO, J. a kol. 2012. *Lučenec*. s. 10 – 12.

Tabuľka 3 Veková štruktúra obyvateľstva a index starnutia

rok	Vek			index starnutia
	predproduktívny (0 – 14 r)	produktívny (15 – 64 r)	poproduktívny (64 r. a viac)	
2012	11 765	52 801	10 115	85,98
2011	11 849	53 059	9936	83,86
2010	11 395	45 014	16 322	143,24
2009	11 413	45 348	16 041	140,55
2008	11 425	45 652	15 822	138,49

Zdroj: ŠÚ SR

Index starnutia vychádza z množstva obyvateľov v produktívnom veku. Produktívny vek obyvateľstva od roku 2008 narastá a tiež narastá aj poproduktívny vek obyvateľstva mesta, čím dochádza k poklesu indexu starnutia. Najvyšší index starnutia zaznamenalo mesto Lučenec v roku 2010.

V Tabuľke 4 sme zobrazili priemerný počet zamestnaných osôb v meste Lučenec a k tomu priemernú mesačnú mzdu. Zo štatistických údajov vyplýva, priemerný počet zamestnaných výrazne klesol od roku 2008 a priemerná mesačná mzda vzrástla v roku 2012 oproti roku 2008. V meste Lučenec však nezamestnanosť výrazne stúpla. Príjem na obyvateľa taktiež narastá, na čo majú vplyv aj legislatívne zmeny. Táto zmena však v priemernej mesačnej mzde na obyvateľa nenarastá takým tempom, ako narastá samotná nezamestnanosť.

Tabuľka 4 Zamestnanosť a priemerná mesačná mzda

rok	priemerný počet zamestnaných osôb		priemerná mesačná mzda	
	Skutočnosť	index súč. a min. roka	skutočnosť	index
2012	11 194	96,7	603	103,7
2011	11 577	104,6	582	102,5
2010	11 68	93,2	568	107,0
1009	11 872	93,1	530,57	103,7
2008	12 752	98,6	15 415 (SKK)	107,8

Zdroj: ŠÚ SR

Ekonomicky aktívne obyvateľstvo sa v roku 2007 podľa údajov Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Lučenec pohybovalo okolo 54,08%. Miera ekonomickej aktivity mužov bola celkovo 62,62% a žien 46,46%. So životom obyvateľstva a ich aktívneho pôsobenia v meste a na trhu práce úzko súvisí aj bytová otázka a následne možnosti prístupu k bytom. V Tabuľke 5 sme zobrazili údaje o bytovej výstavbe a priemernej úžitkovej hodnote bytu na 1 rodinu, prípadne na jednotlivca.

Tabuľka 5 Bilancia výstavby bytov 2010 - 2013

rok	rozostavané byty	dokončené byty	priemerná úžitková hodnota byt (m ²)	priemerná obytná plocha bytu (m ²)
2013	437	17	182,6	99,6
2012	425	8	172,5	83,1
2011	382	5	99,1	66,5
2010	413	24	100,0	64,0

Zdroj: ŠÚ SR 5

Od roku 2010 zaznamenávame nárast výstavby bytov v Lučenci. Najviac dokončených bytov bolo za rok 2010 a za rok 2013. Taktiež sa zvýšila priemerná úžitková hodnota bytu zo 100 m² na 182,6 m² i priemerná plocha bytu zo 64m² na 99,6m². Úroveň výstavby bytov v meste má rastúci charakter.

So životnou úrovňou obyvateľstva a celkovým ľudským rozvojom súvisí aj vzdelanostná štruktúra. V meste Lučenec pôsobí 9 stredných škôl a 2 odborné učilištia s približným počtom žiakov 3000. Okrem toho sa tu nachádza 8 základných škôl s približným počtom 4000 žiakov. Spolu sa v meste pohybuje okolo 7000 žiakov. Stav školskej infraštruktúry je na prijateľnej úrovni, ale materiálno-technické zabezpečenie škôl je skôr ich slabou stránkou.

S úrovňou života obyvateľstva úzko súvisí aj samotná úroveň sociálneho zabezpečenia. V meste je zabezpečená opatrovateľská služba. Demografický vývoj obyvateľstva mesta ukázal potrebu poskytovania starostlivosti o občanov žijúcich v zlej sociálnej situácii. Na nevyhovujúcej úrovni je spolupráca s občianskymi združeniami zástupcami cirkví práve v oblasti starostlivosti o ľudí bez domova. Na území mesta sa nachádza aj zariadenie zabezpečujúce starostlivosť o zdravotne postihnutých občanov. Tieto zariadenia sú v pôsobnosti Banskobystrického samosprávneho kraja.²

Cieľ prieskumu

Hlavným cieľom prieskumu je zistiť postoj obyvateľov mesta Lučenec na ľudský rozvoj a zistené výsledky použiť na zlepšenie rozvoja následnou realizáciou sociálno-ekonomických opatrení aj zo strany vedenia mesta Lučenec.

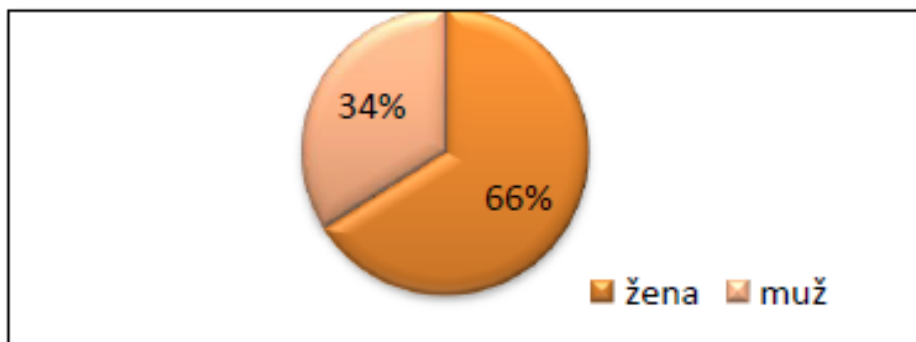
Tento prieskum sme realizovali najmä z dôvodu chýbajúcich výsledkov ohľadom ľudského rozvoja za daný región. Použili sme formu dotazníka. Skladal sa z 9 uzatvorených otázok, kde nás zaujímala životná úroveň obyvateľstva mesta, ich názory na služby poskytované mestom a celkovú bezpečnosť a zároveň sme sa zaoberali aj otázkami rodovej rovnosti či otázkou komunitného rozvoja v meste.

A) Štruktúra respondentov

Na prieskume sa zúčastnilo 50 respondentov, z toho 33 žien a 17 mužov. Percentuálnu účasť jednotlivých pohlaví na prieskume sme uviedli na Obrázku 1.

² KOLIMÁROVÁ, Ž. 2009. *Politika hospodárskeho a sociálneho rozvoja*. s. 25 – 35.

Obrázok 1 Rozdelenie respondentov podľa pohlavia

Zdroj: Vlastné spracovanie

Vek respondentov sa pohyboval predovšetkým v rozmedzí od 30 – 40 rokov. Na dotazníkovom prieskume sa zúčastnili 2 ženy a 2 muži vo veku do 25 rokov, 2 ženy a 3 muži vo veku do 30 rokov, 14 žien a 9 mužov vo veku 30 – 40 rokov a 15 žien a 3 muži vo veku 40 rokov a viac. Rozdelenie uvádzame v Tabuľke 6.

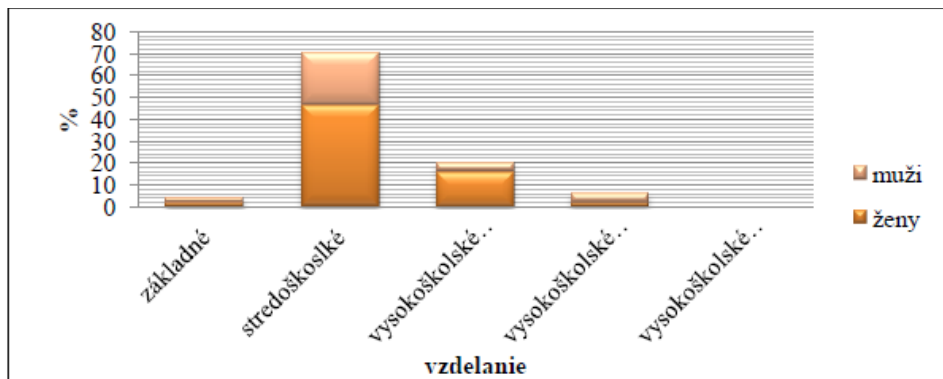
Tabuľka 6 Rozdelenie respondentov podľa veku

Vek	Početnosť			[%]		
	spolu	ženy	muži	ženy	muži	spolu
do 25 r.	4	2	2	4	4	8
do 30 r.	5	2	3	4	6	10
30 - 40 r.	11	14	9	28	18	46
40 r. a viac	30	15	3	30	6	36
spolu	50	33	17	66	34	100

Zdroj: Vlastné spracovanie

Vzdelanostnú štruktúru účastníkov prieskumu sme zobrazili na Obrázku 2. Základné vzdelanie mala 1 žena a 1 muž. Stredoškolské vzdelanie 33 žien a 23 mužov, vysokoškolské I. stupňa 5 žien a 8 mužov, vysokoškolské II. stupňa 10 žien a 1 muž. Ani jeden z respondentov nemal ukončené vysokoškolské vzdelanie III. stupňa. Najviac opýtaných malo stredoškolské vzdelanie.

Obrázok 2 Rozdelenie respondentov podľa vzdelanostnej úrovne

Zdroj: Vlastné spracovanie

V ďalšom bode sme sa zaujímali o ekonomickú aktivitu obyvateľstva. V Tabuľke 7 sme zobrazili ekonomickú aktivitu respondentov. 28 žien a 7 mužov z celkového počtu 50 opýtaných pracuje ako zamestnanec. Podnikateľskú činnosť vykonáva 1 žena a 4 muži, 3 muži sú živnostníkmi. 1 žena je ženou v domácnosti. Oslovili sme aj 1 študenta, 1 dôchodcu a 4 nezamestnaných.

Tabuľka 7 Ekonomická aktivita respondentov

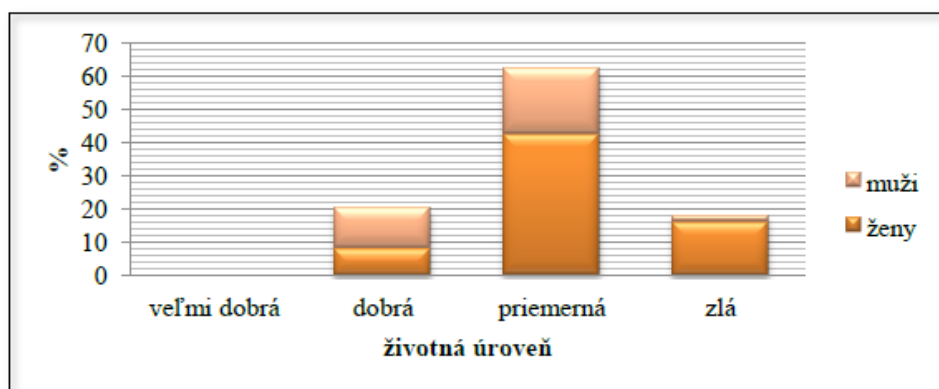
Predmet	Početnosť			[%]		
	spolu	ženy	Muži	ženy	muži	spolu
zamestnanec	35	28	7	56	14	70
podnikateľ	5	1	4	2	8	10
živnostník	3	0	3	0	6	6
práca v domácnosti	1	1	0	2	0	2
študent	1	1	0	2	0	2
dôchodca	1	0	1	0	2	2
nezamestnaný	4	2	2	4	4	8
spolu	50	33	17	66	34	100

Zdroj: Vlastné spracovanie

B) Subjektívne vnímanie ľudského rozvoja v meste Lučenec

Na otázku č. 1, „Aká je, podľa Vás, životná úroveň v meste Lučenec?“ 31 opýtaných odpovedalo, že životná úroveň je priemerná, z toho 21 žien a 10 mužov. 8 žien a 1 muž však potvrdili, že úroveň v meste je zlá a 4 ženy 6 mužov ju hodnotia ako dobrú. Ani jeden z respondentov neuviedol, že by bola životná úroveň veľmi dobrá.

Obrázok 3 Názor respondentov na životnú úroveň v meste Lučenec

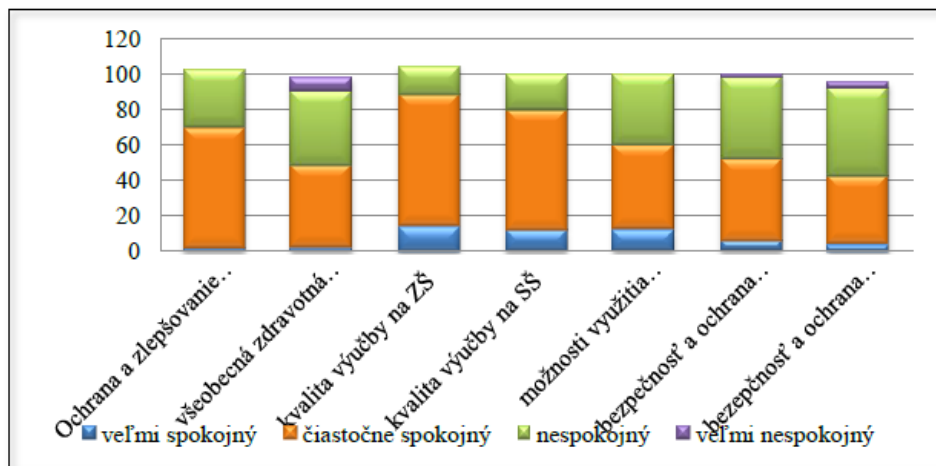

Zdroj: Vlastné spracovanie

C) Úroveň poskytovaných služieb v meste Lučenec

Obrázok 4 zobrazuje názory respondentov na otázku č. 2, ako sú spokojní s poskytovaním služieb v meste.

Obrázok 4 Spokojnosť so službami v meste (%)

Zdroj: Vlastné spracovanie

Z prieskumu vyplýva, že celkovo sú respondenti čiastočne spokojní so službami v meste. Najväčšiu spokojnosť vyjadrili s kvalitou výučby na ZŠ (74%), s kvalitou výučby na SŠ (68%) a s ochranou a zlepšovaním ŽP (68%). Najmenej spokojní sú respondenti s bezpečnosťou a ochranou osôb v meste (4%) a bezpečnosťou a ochranou osobného majetku (2%).

D) Rodová rovnosť

V otázke č. 3 nás zaujímal názor respondentov na dostatočné zastúpenie žien a ich v ekonomickom a politickom živote. Podľa 20 žien a 6 mužov nie je dostatočné zastúpenie žien v ekonomickom a politickom živote. Podľa 13 žien a 11 mužov je zastúpenie dostatočné (Tabuľka 8).

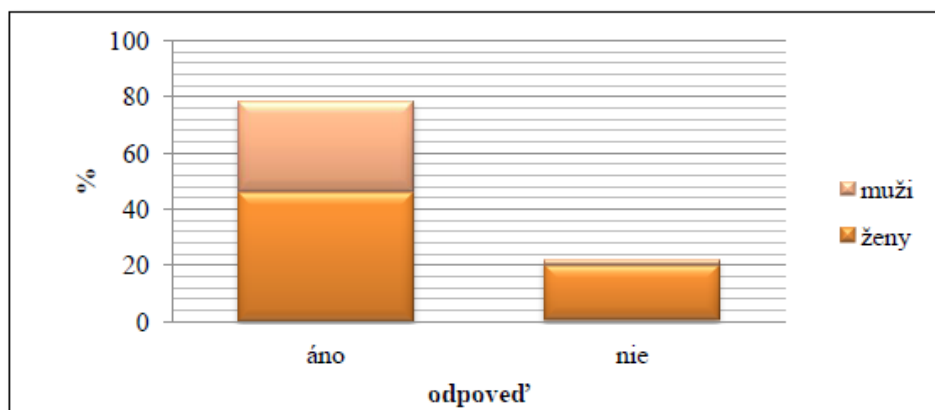
Tabuľka 8 Dostatočnosť zastúpenia žien na ekonomickom a politickom živote

odpoveď	Početnosť			[%]		
	spolu	ž	m	ž	m	spolu
áno	24	13	11	26	22	48
nie	26	20	6	40	12	52
spolu	50	33	17	66	34	100

Zdroj: Vlastné spracovanie

Otázkou č. 4 sme chceli vedieť, či majú ženy rovnaké možnosti na rozvoj vedomostí a zručností ako muži. 23 žien a 16 mužov odpovedalo kladne a 10 žien a 1 muž na otázku odpovedal záporne. Výsledky sme zobrazili na Obrázku 5.

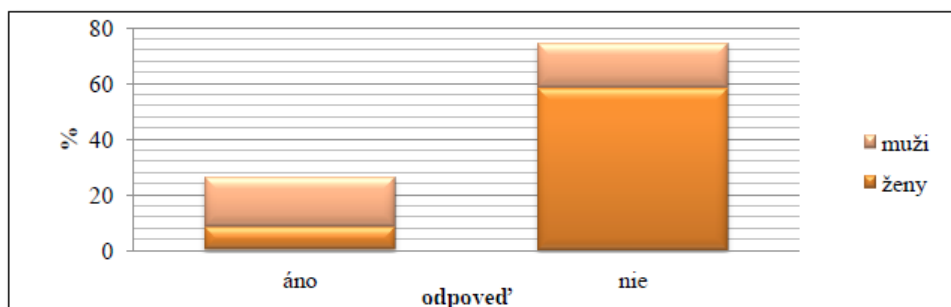
Obrázok 5 Rovnaké možnosti žien a mužov na rozvoj vedomostí a zručností

Zdroj: Vlastné spracovanie

V otázke č. 5 nás zaujímalo, či je podľa respondentov finančné ohodnotenie žien a mužov na rovnakých pracovných pozíciách rovnaké. Z výsledkov uvedených na Obrázku 6 sme zistili, že podľa 29% žien a 8% mužov nie je finančné ohodnotenie žien a mužov na rovnakých pozíciách rovnaké. Kladne sa k otázke vyjadrili 4 ženy a 9 muži.

Obrázok 6 Rovnaké finančné ohodnotenie mužov a žien na rovnakých pracovných pozíciách

Zdroj: Vlastné spracovanie

V otázke č. 6 nás zaujímalo, či je postavenie ženy dostatočne spoločensky ohodnotené. Aj na túto otázku dostali prevažne zápornú odpoveď od respondentov. Až 29 žien a 8 mužov odpovedalo záporne a kladnú odpoveď uviedlo 9 mužov a 4 ženy. Výsledky uvádzame v Tabuľke 9.

Tabuľka 9 Dostatočne spoločensky ohodnotenie žien

odpoveď	Početnosť			[%]		
	spolu	ženy	muži	ženy	muži	Spolu
áno	13	4	9	8	18	26
nie	37	29	8	58	16	74
spolu	50	33	17	66	34	100

Zdroj: Vlastné spracovanie

E) Životná úroveň a kvalita života respondentov

V otázke č. 7 sme sa chceli dozvedieť informácie o životnej úrovni respondentov. Zaujímalo nás, či je výška rodinného rozpočtu postačujúca na nákup tovarov, vzdelávanie a zdravotnú starostlivosť ich rodiny. 26 opýtaných žien a 10 mužov odpovedali jednoznačne nie. 7 žien a 7 mužov zaznačilo kladné odpovede. Výsledky sme uviedli v Tabuľke 10.

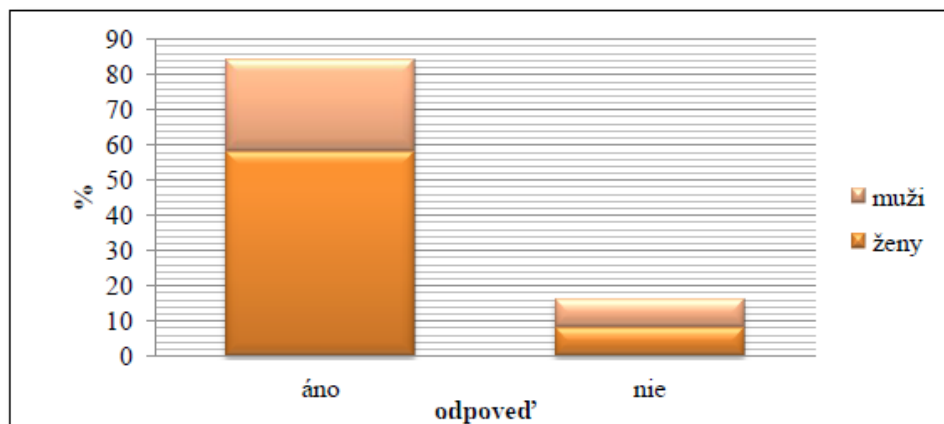
Tabuľka 10 Postačujúca výška rodinného rozpočtu na financovanie nákladov

odpoveď	početnosť			[%]		
	spolu	ž	m	ženy	muži	spolu
áno	14	7	7	14	14	28
nie	36	26	10	52	20	72
spolu	50	33	17	66	34	100

Zdroj: Vlastné spracovanie

V otázke č. 8 sme sa zaoberali problematikou, či podľa respondentov chudoba výrazne zasahuje do života obyvateľov v meste Lučenec. Výsledky sme zobrazili na Obrázku č. 7. Celkovo 42 respondentov uviedlo, že chudoba zasahuje do života obyvateľov, z toho 29 žien a 13 mužov. Pre 4 ženy a 4 mužov z celkového počtu 50 chudoba nezasahuje výrazne do života obyvateľov.

Obrázok 7 Výrazné zasahovanie chudoby do života obyvateľov

Zdroj: Vlastné spracovanie

Otázka 9 sa týkala problematiky, akým spôsobom by respondenti zvýšili kvalitu života a spokojnosť obyvateľov v meste Lučenec. 68% respondentov uviedlo, že kvalita života by sa zvýšila zvýšením zamestnanosti obyvateľov mesta vhodnou politikou spolupráce medzi mestom a podnikateľmi. Na druhom mieste opýtani uviedli, že kvalita života by sa zvýšila vyšším prejavom záujmu samosprávy o problémy obyvateľov (42%). 24% opýtaných uviedlo, že vyššou angažovanosťou podnikateľov na rozvoji mesta. 22% by zvýšilo podporu aktivít obyvateľov zameraných na kultúrnu, vzdelávaciu a sociálnu oblasť. 9 respondentov z celkového počtu opýtaných uviedlo, že by sa mala zvýšiť účasť obyvateľov na spoločných aktivitách mesta.

Tabuľka 11 Akým spôsobom by respondenti zvýšili kvalitu života

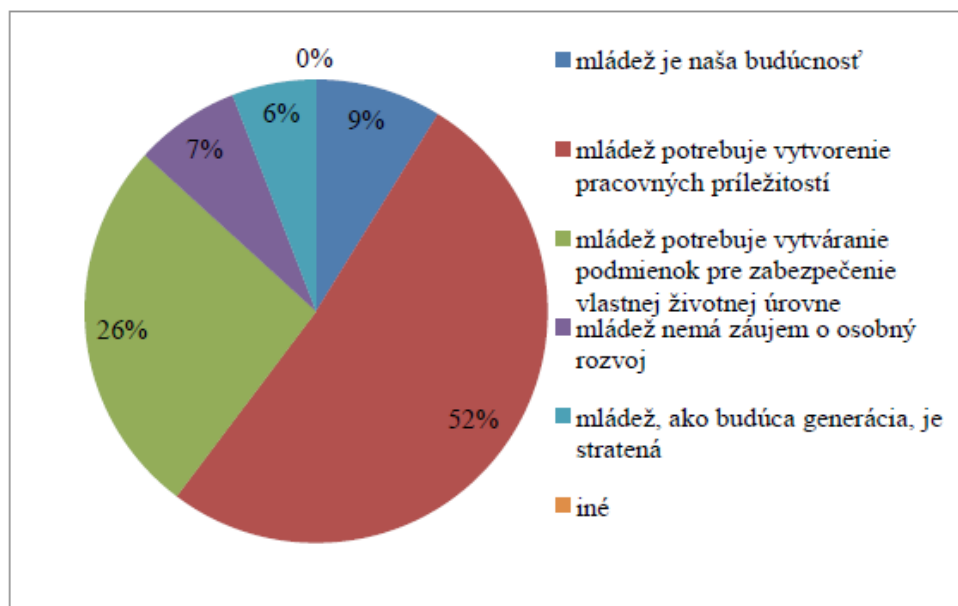
odpoveď	spolu	[%]
vyššou účasťou obyvateľov na spoločných aktivitách mesta	9	18
vyšším prejavom záujmu samosprávy o obyvateľov	21	42
vyššou angažovanosťou podnikateľov na rozvoji mesta	12	24
podporou aktivít obyvateľov zameraných na kultúrnu, vzdelávaciu a sociálnu oblasť	11	22
zvýšením zamestnanosti obyvateľov mesta vhodnou politikou spolupráce medzi mestom a podnikateľmi	34	68
zavedením pestovania vlastných plodín a využívaním vlastných zdrojov mesta a jeho okolia	9	18

Zdroj: Vlastné spracovanie

Záverečnú otázku nášho dotazníkového prieskumu sme venovali budúcej generácii. V otázke 10 sme sa pýtali „Ako vidíte rozvoj našich budúcich generácií?“ Až 70 všetkých opýtaných (35 respondentov) uviedlo, že mládež potrebuje vytvorenie pracovných príležitostí. 36% opýtaných si zase myslí, že mládež potrebuje vytváranie podmienok pre zabezpečenie vlastnej životnej úrovne. 6 opýtaných

uviedlo, že mládež je naša budúcnosť. Na druhej strane 5 opýtaní uviedli, že mládež nemá záujem o osobný rozvoj. Dokonca 4 zastávajú názor, že mládež, ako budúca generácia, je stratená. Výsledky sme uviedli na Obrázku 8.

Obrázok 8 Rozvoj budúcich generácií

Zdroj: Vlastné spracovanie

Interpretácia prieskumu a využitie výsledkov v budúcnosti

Základnou myšlienkou prieskumu v oblasti ľudského rozvoja s akcentom na životnú úroveň obyvateľstva, rodovú rovnosť, spokojnosť so službami mesta a rozvoj budúcich generácií bolo zistiť všeobecnú informovanosť a postoj k ľudskému rozvoju na malej vzorke obyvateľov. Z analýzy prvotných informácií o ľudskom rozvoji, o chudobe a rodovej rovnosti sme zistili, že chýbajú výsledky výskumov zameraných na uvedenú problematiku za Slovensko. Pričom môžeme povedať, že pre túto krajinu sú charakteristické veľké regionálne disparity. Každoročne sa realizujú štatistické zisťovania a rozborov v oblasti demografickej, sociálnej, ekonomickej a v oblasti nezamestnanosti, či podnikateľskej sfére. Konkrétne sa však problematike ľudského rozvoja v jednotlivých regiónoch štatistiky nevenujú. V súčasnosti disponujeme informáciami za danú oblasť len za celé Slovensko.

Záver

Na základe našich zistení je celková životná úroveň v meste Lučenec výrazne ovplyvnená chudobou a nedostatočným finančným ohodnotením pracujúceho obyvateľstva. Na pracovných pozíciách a aj v rámci spoločnosti sa ženy celkovo necítia, že by boli rovnako hodnotené ako muži a že by mali aj rovnaké možnosti. Netýka sa to však štúdia. Respondenti boli celkovo spokojní aj so službami v meste a aj s celkovou bezpečnosťou. V závere dotazníkového prieskumu nás zaujímalo, aké opatrenia by respondenti zaviedli, aby sa zlepšila životná úroveň v meste. Podľa 68% všetkých respondentov by sa kvalita života v meste zvýšila riešením nezamestnanosti, ale aj vhodnou politikou spolupráce medzi mestom a podnikateľmi. Na druhom mieste respondenti uviedli vyšší záujem o problémy obyvateľov zo strany samosprávy. 24% opýtaných uviedlo, že by sa úroveň mesta zvýšila vyššou angažovanosťou podnikateľov na jeho rozvoji. 22% respondentov uviedlo, že by sa mala zvýšiť účasť obyvateľstva v kultúrnej, vzdelávacej a sociálnej oblasti. Len 9 respondentov zastávalo názor, že by sa úroveň mesta mala zvýšiť vyššou účasťou obyvateľov na spoločných aktivitách. V poslednej otázke sme sa venovali súčasnej mládeži. Až 70% všetkých opýtaných uviedlo, že mládež potrebuje nové pracovné príležitosti. Pre 36% respondentov je potrebné vytváranie podmienok pre mladých na zabezpečenie vlastnej životnej úrovne. Ostatní respondenti uviedli, že mládež je našou budúcnosťou, ale taktiež aj to, že dnešní mladí ľudia nemajú záujem o osobný rozvoj. 4 respondenti dokonca uviedli, že budúca generácia je stratená.

Prínos realizovaného prieskumu vidíme hlavne v možnosti ďalšieho rozvíjania sa v oblasti problematiky ľudského rozvoja a v hľadaní riešení, ktoré by pomohli obyvateľom 13 na lokálnej úrovni a to v obciach a v mestách. Vhodným riešením na zistenie úrovne ľudského rozvoja je rozšíriť samotný obsah dotazníkového prieskumu aj počet respondentov. Otázky by sa mohli týkať okruhu dĺžky života, vzdelania a životnej úrovne v podobe HDP na obyvateľa. Tiež by sa mohlo zamerať aj na problematiku chudoby, rodovej rovnosti a zdravotnej starostlivosti. Výsledky z takéhoto prieskumu by následne pomohli priniesť návrhy na aktívne opatrenia vplyvajúce na zlepšenie nedostatkov v jednotlivých oblastiach. Pretože len zlepšením úrovne života obyvateľov v komunite, dokážeme zvýšiť životnú úroveň krajiny.

Literatúra

- [1] DRENKO, J. a kol. 2012. *Lučenec*. Lučenec: Mesto Lučenec, 2012. s. 103. ISBN 80-89212-11-5.
- [2] KOLIMÁROVÁ, Ž. 2009. *Politika hospodárskeho a sociálneho rozvoja 2009 – 2013*. Lučenec: Mesto Lučenec, 2009. s. 98.

INFORMÁCIE A POKYNY PRE AUTOROV PRÍSPEVKOV

Redakcia prijíma a uverejňuje príspevky v slovenskom, českom a anglickom jazyku. **Za originalitu, odbornú i formálnu správnosť príspevku zodpovedá autor.** V časopise nie je možné publikovať článok, ktorý už bol uverejnený v inom periodiku. Redakcia si vyhradzuje právo uverejnenia len pôvodných príspevkov, ktoré spĺňajú obsahové a všetky formálne náležitosti vedeckého článku.

Príspevky sa predkladajú:

- jedenkrát elektronicky (e-mailom na adresu: daniela.conkova@vsemvs.sk)
- a v dvoch tlačенých exemplároch na adresu redakcie časopisu ČasOpis, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava. Príspevky je potrebné odovzdať vo formáte MS Word (2003 alebo staršom). Rozsah príspevku je limitovaný na max. 10 strán, pri recenziách a správach je rozsah limitovaný na max. 5 strán predpísaného formátu vrátane grafov, tabuliek a literatúry.

Základné formátovanie

NASTAVENIA STRANY:

- Veľkosť papiera je A4.
- Okraje stránky musia byť nastavené na 2 cm zo všetkých strán.
- Musí sa zvoliť voľba zrkadlových okrajov.
- Vzdialenosť záhlavia a päty od okraja stránky má byť 1,25 cm.

TEXT:

- Typ písma textu príspevku musí byť Arial s veľkosťou 10 bodov.
- Riadkovanie 1,5.
- Prvý riadok každého odseku má byť odsadený o hodnotu 0,8 cm.
- Za každým odsekom je potrebné nastaviť medzeru 6 bodov.
- Pred každým nadpisom je potrebné vynechať dva prázdne riadky a za každým nadpisom jeden voľný riadok.

OBRÁZKY:

- Musia byť začlenené do textu článku s číslaním.
- Pred a za obrázkom sa vynecháva jeden voľný riadok.
- Označenie obrázka sa musí začínať skratkou a číslom (Obr. 1), za ktorými sú dve medzery a nasleduje popis obrázka.
- Skratky Obr. a číslo obrázka sú napísané tučnými písmenami.

GRAFY:

- Musia byť začlenené do textu článku s číslaním.
- Pred a za grafom sa vynecháva jeden voľný riadok.
- Označenie grafu sa musí začínať slovom (Graf 1) a číslom, za ktorými sú dve medzery a nasleduje popis grafu.
- Slová Graf a číslo grafu sú napísané tučnými písmenami.
- Grafy je potrebné uviesť v Exceli, a to aj ako prílohu v elektronickej verzii k rukopisu.

TABUĽKY:

- Musia byť začlenené do textu článku s číslaním.
- Pred a za tabuľkou sa vynecháva jeden voľný riadok.
- Označenie tabuľky sa musí začínať skratkou a číslom (Tab. 1), za ktorými sú dve medzery a nasleduje popis tabuľky.
- Skratka Tab. a číslo tabuľky sú napísané tučnými písmenami.
- Pod každým obrázkom, tabuľkou i grafom musí byť uvedený zdroj, z ktorého autor údaje čerpal.

ROVNICE:

- Musia byť napísané v editore rovníc Microsoft Equation, ktorý je súčasťou textového editora MS Word.
- Matematické symboly je nutné písať aj vo vnútri textu pomocou editora rovníc.

ANGLICKÝ NÁZOV A ABSTRAKT:

- V každom príspevku musí byť uvedený anglický názov a abstrakt rozsahu 8 riadkov v anglickom jazyku.
- Pod abstraktom je potrebné uviesť kľúčové slová (keywords) v angličtine (viď http://www.aeaweb.org/journal/jel_class_system.html).

LITERATÚRU:

- Uvádzať v súlade s normou STN ISO 690 v abecednom poradí podľa vzoru uvedenom v šablóne.
- Odvolania na literatúru sa označujú v texte metódou mena, dátumu a poradia v zozname literatúry tak, že na príslušnom mieste v texte sa do zátvoriek napíše meno autora, dátum publikovania dokumentu/ číslo podľa toho, ako sú tieto údaje uvedené abecednom profile v zozname literatúry; napr. (Kotler,2001/14).

Recenzovanie príspevkov:

Recenzovanie príspevkov zabezpečuje redakčná rada. Recenzné konanie voči autorovi príspevku je anonymné.

Príspevky nie sú honorované.

Instructions for authors

The scientific journal - Public administration and Regional Development publishes scientific contributions, discussion contributions and reviews related to its focus. Contributions must be at the required professional and scientific level. They are published in the Slovak, Czech, Russian or English language.

The editor's office of the journal accepts contributions electronically (by email to: daniela.conkova@vsemvs.sk), or in a written form in 2 copies together with a CD in the text editor Word (operation system Windows), page size A4 (21×29.7), 2 cm margins, font type: ARIAL, single line spacing.

Title of Article (size 12 pt bold)

Name and SURNAME (size 10,5pt, italic)*

Abstract (size 10pt bold)

Body text (size 10pt, italic, max. 8 lines)

Keywords (size 10pt bold):

text (size 10pt, italic)

Introduction (size 10pt bold)

Text (size 10pt, normal)

1 Title of chapter (size 10pt bold)

Text (size 10 pt normal)

1.1 Subchapter title (size 10pt bold)

Text (size 10 pt normal)

Conclusion (size 10pt bold)

Text (size 10 pt normal)

References

* Contact information of author (or authors), workplace, address, email address

Autori príspevkov

Bc. Alžbeta Štubňová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Katedra verejnej správy, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: sekretariat@vsemvs.sk

Bc. Marián Gutman, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: gutman.marian@gmail.com

Bc. Jakub Škoda, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Katedra politológie, Námestie J. Herdu 2, 917 01 Trnava, e-mail: skoda.kubido@gmail.com

Bc. Kamila Maliariková, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Katedra manažmentu, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: kamila@maliarik.sk

Bc. Nikola Mešarová, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Katedra verejnej ekonomiky a regionálneho rozvoja, Tajovského 10, 974 01 Bratislava, e-mail: nikola.mesarova@gmail.com

Bc. Michal Garaj, Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, Katedra politológie, Študentská 2, 911 50 Trenčín, e-mail: michal.garaj@pobox.sk

Dušan Kohout, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Katedra malého a stredného podnikania, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: dusan.kohout@gmail.com

Bc. Stanislava Kozelová, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Katedra sociálnych štúdií, Šrobárova 2, 041 80 Košice, e-mail: sekrfvs@upjs.sk

Bc. Michaela Takáč Markovičová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava

Bc. Michaela Timoranská, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Katedra ekonómie a financií, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: michaela.timoranska@post.sk

Bc. Gyöngyike Tóthová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Katedra ekonómie a financií, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: g.tothova@gmail.com

Bc. Anna Vilhanová, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, e-mail: vilhanova@atlas.sk

ISSN 1337-9593